

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) αποτελεί ένα από τα πιο καλά παραδείγματα ολοκλήρωσης ανάμεσα σε κράτη¹, αν παραβλεφθούν τα θεσμικά κενά που έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανισοροπιών. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν, της εξασφάλισης όλο και καλύτερου βιοτικού επιπέδου, μέσω πολλών διαδικασιών, κινείται και το σκεπτικό γύρω από τη θέσπιση της στρατηγικής της Λισαβόνας. Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας (Μάρτιος 2000), οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων θέσπισαν μια στρατηγική, τη λεγόμενη «στρατηγική της Λισαβόνας», με σκοπό να καταστεί η ΕΕ πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο και να επιτευχθεί ο στόχος της πλήρους απασχόλησης πριν από το έτος 2010². Η στρατηγική αυτή, η οποία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο πολλών Ευρωπαϊκών Συμβουλίων που διεξήχθησαν μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, βασίζεται σε τρεις πυλώνες:

- έναν οικονομικό πυλώνα, που πρέπει να προετοιμάσει τη μετάβαση προς μια ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης. Στον πυλώνα αυτόν, δίνεται έμφαση στην ανάγκη για συνεχή προσαρμογή στις εξελίξεις της κοινωνίας της πληροφορίας και στις προσπάθειες για συναίνεση στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης (E&A).
- έναν κοινωνικό πυλώνα, που πρέπει να επιτρέψει τον εκσυγχρονισμό του κοινωνικού μοντέλου μέσω επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους και της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κράτη μέλη καλούνται να επενδύσουν στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και να διεξαγάγουν ενεργό πολιτική απασχόλησης προκειμένου να διευκολύνουν τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης.
- έναν περιβαλλοντικό πυλώνα, ο οποίος προστέθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001 και ο οποίος επικεντρώνεται στο γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να διαχωρίζεται από τη χρήση των φυσικών πόρων³.

---

¹ Κανελλόπουλος Π., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 2004, σελ. 1-21

² Striedinger A. & Uhart B., *The Lisbon Agenda: An Introduction*, ESIB - The National Unions of Students in Europe, Brussels 2006, σελ. 10

³ http://europa.eu/scadplus/glossary/lisbon_strategy_en.htm

Εκείνη την περίοδο έλαβε χώρα και η θέσπιση της Συνθήκης της Νίκαιας, που έθετε παράλληλα στόχους για την εμβάθυνση της ΕΕ⁴, πέρα από τους αριθμητικούς στόχους που έθετε η στρατηγική της Λισαβόνας. Για την επίτευξη των στόχων που θεσπίστηκαν το 2000, εκδόθηκε κατάλογος με αριθμητικούς στόχους. Λόγω του ότι οι σχετικές πολιτικές ανήκουν σχεδόν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τέθηκε σε εφαρμογή η ανοικτή μέθοδος συντονισμού (ΑΜΣ) η οποία περιλαμβάνει την κατάρτιση εθνικών σχεδίων δράσης. Πέρα από τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών, η στρατηγική της Λισαβόνας προβλέπει την προσαρμογή και την ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών συντονισμού: της διαδικασίας του Λουξεμβούργου για την απασχόληση, της διαδικασίας του Κάρντιφ για τη λειτουργία των αγορών (αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια) και της διαδικασίας της Κολωνίας για τον μακροοικονομικό διάλογο. Ο ενδιάμεσος απολογισμός που καταρτίστηκε το 2005 από τον κ. Wim Kok, πρώην πρωθυπουργό των Κάτω Χωρών, έδειξε ότι οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της ΑΜΣ αποπροσανατόλισαν από την ιεράρχηση των στόχων και ότι τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν είναι μέτρια.

Για το λόγο αυτό, το Συμβούλιο ενέκρινε νέα εταιρική συνεργασία που έχει ως στόχο να εστιάσει τις προσπάθειες στην επίτευξη ισχυρότερης και πιο βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και στη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης. Όσον αφορά την εφαρμογή, η διαδικασία συντονισμού απλοποιήθηκε. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση παρουσιάζονται εφεξής μαζί με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις μακροοικονομικές και μικροοικονομικές πολιτικές και για περίοδο τριών ετών. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές⁵ χρησιμοποιούνται ως βάση τόσο για το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας όσο και για τα εθνικά μεταρρυθμιστικά προγράμματα. Αυτή η απλοποίηση του προγραμματισμού επιτρέπει την καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής βάσει μίας μόνο έκθεσης προόδου⁶. Την ενδιάμεση αναθεώρηση ακολούθησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία εξελίχθηκε σε κρίση για τα κράτη και τους θεσμούς που τα υποστηρίζουν και οδήγησε την ΕΕ στην εξαγγελία νέων στόχων, υπό το όνομα «Ευρώπη 2020».

⁴ Δαγτόγλου Π., *Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες Μετά τη Συνθήκη της Νίκαιας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 25-102

⁵ Για το έτος 2005, βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Απόφαση για τις Κατευθυντήριες Γραμμές των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Απόφαση του Συμβουλίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005 και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2005-2008)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2005. Για το έτος 2008, βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2008-2010)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007

⁶ http://europa.eu/scadplus/glossary/lisbon_strategy_en.htm

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί η στρατηγική της Λισαβόνας από το ξεκίνημά της μέχρι σήμερα, θα γίνει προσπάθεια να βρεθούν οι παραβλέψεις της και οι λόγοι που την οδήγησαν σε αποτυχία, ενώ παράλληλα θα αξιολογηθεί η μέχρι σήμερα πορεία της, σε συνδυασμό με την κριτική παρουσίαση των νέων στόχων της. Η ανάλυση θα είναι σαφώς συνδεδεμένη με τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις. Επίσης, θα γίνει αναφορά και για την πορεία της Ελλάδας στο πλαίσιο της ατζέντας της Λισαβόνας και η εργασία θα κλείσει με μια κριτική αξιολόγηση όσων έχουν συμβεί μέχρι σήμερα, ενώ θα γίνει και μια σειρά προτάσεων για την Ελλάδα και την ΕΕ συνολικά. Η εξέταση της στρατηγικής της Λισαβόνας εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας και την αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της ΕΕ. Οι νέοι στόχοι θέτουν έναν μακροπρόθεσμο ορίζοντα, όμως η επιβολή τους και η γενικότερη εφαρμογή της «Ευρώπης 2020» συνεχίζει να συναντά δυσκολίες.

Η έρευνα στηρίχθηκε ως επί το πλείστον σε πηγές που προέρχονταν από την ιστοσελίδα της ΕΕ, στην οποία περιέχεται πλήθος επίσημων εγγράφων, τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως πρωτογενής πηγή γνώσης. Αντίστοιχες ιστοσελίδες της ΕΕ περιείχαν βιβλία σε ψηφιακή μορφή, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν παράλληλα με βιβλία σε έντυπη μορφή, που βρέθηκαν σε βιβλιοθήκες της Αθήνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Στρατηγική της Λισαβόνας καλύπτει σχεδόν το σύνολο των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων της ΕΕ. Η ετήσια εαρινή έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξετάζει λεπτομερώς την πρόοδο που έχει επιτευχθεί για την εφαρμογή της στρατηγικής. Η εαρινή έκθεση αποτελεί το μοναδικό έγγραφο στην ημερήσια διάταξη του Εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατά το οποίο, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ αξιολογούν την πρόοδο της εφαρμογής της στρατηγικής και αποφασίζουν σχετικά με τις μελλοντικές προτεραιότητες για την υλοποίηση των στόχων της Λισαβόνας⁷.

1.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ ΤΟ 2000

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πραγματοποίησε ειδική σύνοδο στις 23 και 24 Μαρτίου 2000 στη Λισαβόνα για να συμφωνήσει ένα νέο στρατηγικό στόχο για την Ένωση προκειμένου να ενισχυθεί η απασχόληση, η οικονομική μεταρρύθμιση και η κοινωνική συνοχή στο πλαίσιο μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση. Η επίτευξη του μεγάλου στόχου απαιτούσε μια συνολική στρατηγική που να στοχεύει: στην προετοιμασία της μετάβασης σε μια οικονομία και σε μια κοινωνία βασισμένες στη γνώση, μέσω καλύτερων πολιτικών για την κοινωνία της πληροφορίας και την Ε&Α, καθώς και μέσω της ενίσχυσης της διαδικασίας διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία και της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς· στον εκσυγχρονισμό του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, την επένδυση στον άνθρωπο και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού· στη στήριξη της υγιούς οικονομικής προοπτικής και των ευνοϊκών προβλέψεων οικονομικής αύξησης με την εφαρμογή ενός κατάλληλου συνδυασμού μακροοικονομικών πολιτικών.

⁷ López Alvarez O., Meneghini G., Richter J., «Η στρατηγική της Λισαβόνας», infoeuropa.sliven.bg, 2006

Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί να δώσει στην Ένωση τη δυνατότητα να αναδημιουργήσει τις προϋποθέσεις για πλήρη απασχόληση και να ενισχύσει την περιφερειακή συνοχή στην ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρέπει να καθορίσει ένα στόχο πλήρους απασχόλησης στην Ευρώπη, σε μια αναδυόμενη νέα κοινωνία περισσότερο προσαρμοσμένη στις προσωπικές επιλογές γυναικών και ανδρών. Αν τα μέτρα που εκτίθενται παρακάτω υλοποιηθούν εντός υγιούς μακροοικονομικού πλαισίου, ένας μέσος ρυθμός οικονομικής αύξησης ύψους 3% περίπου αποτελεί μάλλον ρεαλιστική προοπτική. Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής θα επιτευχθεί με τη βελτίωση των υφιστάμενων διαδικασιών, την εισαγωγή μιας νέας ανοικτής μεθόδου συντονισμού σε όλα τα επίπεδα, συνδυασμένη με έναν ισχυρότερο καθοδηγητικό και συντονιστικό ρόλο για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ώστε να εξασφαλίζεται συνεκτικότερη στρατηγική διεύθυνση και αποτελεσματικός έλεγχος της προόδου. Μια σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που θα πραγματοποιείται κάθε άνοιξη θα διατυπώνει τις σχετικές εντολές και θα εξασφαλίζει την παρακολούθηση της υλοποίησής τους⁸. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ΑΜΣ, βασιζόμενη στη συγκριτική αξιολόγηση των εθνικών πρωτοβουλιών, σε συνδυασμό με την πρωτοβουλία eEurope⁹ της Επιτροπής και την ανακοίνωσή της με τίτλο "Στρατηγικές για δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην κοινωνία της πληροφορίας"¹⁰.

Οι επιχειρήσεις και οι πολίτες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε φθηνή, παγκόσμιας κλάσης υποδομή επικοινωνιών και σε ευρύ φάσμα υπηρεσιών. Κάθε πολίτης πρέπει να διαθέτει τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη ζωή και την εργασία σε αυτήν τη νέα κοινωνία της πληροφορίας. Διάφοροι τρόποι πρόσβασης θα πρέπει να προλαμβάνουν τον αποκλεισμό από την πληροφορία. Πρέπει να ενισχυθεί η καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι τεχνολογίες της πληροφορίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανανέωση της αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης και την προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών τεχνολογιών. Οι βιομηχανίες περιεχομένου δημιουργούν προστιθέμενη αξία με την αξιοποίηση και την δικτύωση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ποικιλομορφίας. Οι δημόσιες διοικήσεις πρέπει να καταβάλουν ουσιαστικές προσπάθειες σε όλα τα επίπεδα ώστε να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες προκειμένου να είναι όσο το δυνατόν πιο εύκολη η πρόσβαση στις πληροφορίες¹¹.

⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας», Λισαβόνα 2000

⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Έκθεση Προόδου για το Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχετικά με την Απασχόληση, τις Οικονομικές Μεταρρυθμίσεις και την Κοινωνική Συνοχή: προς μια Ευρώπη στηριζόμενη στην Καινοτομία και τη Γνώση», eEurope, Βρυξέλλες 2000

¹⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρο 8

¹¹ Στο ίδιο, άρθρο 9

1.2.1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Λόγω του πρωταγωνιστικού ρόλου που διαδραματίζει η έρευνα και η ανάπτυξη στην προαγωγή της οικονομικής αύξησης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής, η Ένωση πρέπει να εργασθεί για να βελτιωθούν η συνολοκλήρωση και ο συντονισμός των εθνικών και κοινοτικών ερευνητικών δραστηριοτήτων, ώστε να καθίστανται όσο το δυνατό περισσότερο αποτελεσματικές και καινοτόμες, και να διασφαλισθεί ότι η Ευρώπη παρέχει ελκυστικές προοπτικές στους καλύτερους εγκεφάλους που διαθέτει. Ταυτόχρονα, η καινοτομία και οι ιδέες πρέπει να αμείβονται ικανοποιητικά στο πλαίσιο της νέας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση, ιδίως με την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας¹².

1.2.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΝΟΪΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, ΙΔΙΩΣ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ

Η ανταγωνιστικότητα και ο δυναμισμός των επιχειρήσεων εξαρτώνται άμεσα από την ύπαρξη ρυθμιστικού περιβάλλοντος που να συντελεί στις επενδύσεις, την καινοτομία και το επιχειρηματικό πνεύμα. Χρειάζονται περαιτέρω προσπάθειες για τη μείωση του κόστους των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την εξάλειψη του περιττού γραφειοκρατικού φόρτου, δύο παραγόντων ιδιαίτερα επαχθών για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, οι εθνικές κυβερνήσεις και οι τοπικές και περιφερειακές αρχές πρέπει να εξακολουθήσουν να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις επιπτώσεις των προτεινόμενων κανονιστικών ρυθμίσεων και στο κόστος της συμμόρφωσης των ενδιαφερομένων και να συνεχίσουν το διάλόγους με τις επιχειρήσεις και τους πολίτες με αυτόν το στόχο κατά νου. Χρειάζονται επίσης ειδικά μέτρα για την ενθάρρυνση των κυριότερων διεπαφών στα δίκτυα καινοτομίας, δηλαδή των διεπαφών μεταξύ εταιριών και κεφαλαιαγορών, ιδρυμάτων E&A και κατάρτισης, υπηρεσιών παροχής συμβουλών και τεχνολογικών αγορών¹³.

1.2.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΛΗΡΗ ΚΑΙ ΕΝΤΕΛΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεώρησε ότι πρέπει να επισπευσθούν οι εργασίες ώστε να ολοκληρωθεί σε ορισμένους τομείς η εσωτερική αγορά και να βελτιωθούν οι χαμηλές επιδόσεις σε ορισμένους άλλους, ώστε να διασφαλιστούν τα συμφέροντα των επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Πέραν τούτου, η ύπαρξη δίκαιων κανόνων

¹² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρο 12

¹³ Στο ίδιο, άρθρα 14-15

περί ανταγωνισμού και δημόσιων ενισχύσεων και η ενιαία εφαρμογή τους είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να μπορούν οι επιχειρήσεις να αναπτύσσονται και να λειτουργούν αποτελεσματικά υπό ίσους όρους στην εσωτερική αγορά¹⁴.

1.2.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΕΣ

Οι αποτελεσματικές και διαφανείς κεφαλαιαγορές προάγουν την οικονομική αύξηση και την απασχόληση, συντελώντας στην καλύτερη διάθεση του κεφαλαίου και μειώνοντας το κόστος του. Παίζουν ουσιαστικότερο ρόλο στην υποβοήθηση νέων ιδεών, την υποστήριξη του επιχειρηματικού πνεύματος και την προαγωγή της πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες και της χρησιμοποίησής τους. Είναι απαραίτητο να αξιοποιηθεί το δυναμικό του ευρώ για την προώθηση της ολοκλήρωσης των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών. Πέραν τούτου, η ύπαρξη αποτελεσματικών αγορών επιχειρηματικών κεφαλαίων παίζει σημαντικό ρόλο για τις ταχέως αναπτυσσόμενες καινοτόμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων εργασίας¹⁵.

1.2.5 ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ, ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Παράλληλα με τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας και την τόνωση της οικονομικής αύξησης και της απασχόλησης, οι μακροοικονομικές πολιτικές πρέπει να προάγουν τη μετάβαση προς μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, πράγμα που συνεπάγεται ενισχυμένο ρόλο των διαρθρωτικών πολιτικών. Ο μακροοικονομικός διάλογος¹⁶ πρέπει να δημιουργήσει σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων, ώστε να υπάρχει αμοιβαία κατανόηση των θέσεων και των περιορισμών του καθενός. Η ευκαιρία που προσφέρει η οικονομική αύξηση πρέπει να αξιοποιηθεί για την ενεργητικότερη επιδίωξη της δημοσιονομικής εξυγίανσης και τη βελτίωση της ποιότητας και της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών¹⁷.

¹⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρα 16-19

¹⁵ Στο ίδιο, άρθρα 20-21

¹⁶ Δυνάμει της διαδικασίας της Κολωνίας

¹⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρα 22-23

1.2.6 ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΜΕ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η επένδυση στον άνθρωπο και η ανάπτυξη ενεργού και δυναμικού κράτους προνοίας θα έχει ζωτική σημασία τόσο για τη θέση της Ευρώπης στην οικονομία της γνώσης όσο και για να εξασφαλιστεί ότι η εμφάνιση της νέας αυτής οικονομίας δε θα επιτείνει τα υφιστάμενα κοινωνικά προβλήματα της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ένδειας¹⁸.

Τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει να προσαρμοστούν τόσο στις απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης όσο και στην ανάγκη για καλύτερο επίπεδο και ποιότητα απασχόλησης. Τα συστήματα αυτά πρέπει να προσφέρουν ευκαιρίες μάθησης και κατάρτισης προσαρμοσμένες σε συγκεκριμένες ομάδες στις διάφορες φάσεις της ζωής τους: νέοι, άνεργοι ενήλικες και απασχολούμενοι των οποίων οι δεξιότητες κινδυνεύουν να αχρηστευθούν λόγω της ταχείας αλλαγής. Η νέα αυτή προσέγγιση πρέπει να απαρτίζεται από τρία κύρια στοιχεία: την ανάπτυξη τοπικών κέντρων μάθησης, την προαγωγή νέων βασικών δεξιοτήτων -ιδίως στις τεχνολογίες των πληροφοριών- και τη μεγαλύτερη διαφάνεια των προσόντων¹⁹.

Η διαδικασία του Λουξεμβούργου, η οποία βασίζεται στην εκπόνηση κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση και στη μετατροπή τους σε Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση, επέτρεψε στην Ευρώπη να μειώσει σημαντικά την ανεργία. Η ενδιάμεση αναθεώρηση πρέπει να δώσει νέα ώθηση στη διαδικασία αυτή, εμπλουτίζοντας τις κατευθυντήριες γραμμές και θέτοντας πιο συγκεκριμένους στόχους για αυτές, δημιουργώντας στενότερους δεσμούς με άλλους συναφείς τομείς πολιτικής και καθορίζοντας αποτελεσματικότερες διαδικασίες για τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων²⁰.

1.2.7 ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, με τα ανεπτυγμένα συστήματα κοινωνικής προστασίας που το χαρακτηρίζουν, πρέπει να αποτελεί το υπόβαθρο του μετασχηματισμού προς την οικονομία της γνώσης. Ωστόσο, τα συστήματα αυτά πρέπει να προσαρμοστούν ως μέρος ενός ενεργού κράτους προνοίας, προκειμένου

¹⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρο 24

¹⁹ Στο ίδιο, άρθρα 25-26

²⁰ Στο ίδιο, άρθρα 28-30

να εξασφαλιστεί η οικονομική αποδοτικότητα της εργασίας, να διασφαλιστεί η μακροχρόνια βιωσιμότητά τους παρά τη γήρανση του πληθυσμού, να προαχθεί η κοινωνική ένταξη και η ισότητα των φύλων, και να παρέχονται ποιοτικές υπηρεσίες υγείας²¹.

Ο αριθμός των κατοίκων της Ένωσης που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού είναι απαράδεκτος. Πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να γίνει αποφασιστικό βήμα προς την εξάλειψη της φτώχειας, θέτοντας ικανοποιητικούς στόχους οι οποίοι πρέπει να συμφωνηθούν από το Συμβούλιο ως το τέλος του έτους. Στις εργασίες αυτές θα συμμετέχει η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την Κοινωνική Προστασία. Η νέα κοινωνία της γνώσης προσφέρει τεράστιες δυνατότητες για τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού, αφενός μεν, δημιουργώντας τις οικονομικές συνθήκες για μεγαλύτερη ευημερία μέσω υψηλότερων επιπέδων οικονομικής αύξησης και απασχόλησης, αφετέρου δε, ανοίγοντας νέους δρόμους για τη συμμετοχή στην κοινωνία. Ταυτόχρονα όμως, η κοινωνία αυτή ενέχει τον κίνδυνο διεύρυνσης του χάσματος μεταξύ εκείνων που διαθέτουν πρόσβαση στις νέες γνώσεις και εκείνων που αποκλείονται. Για να αποφευχθεί ο κίνδυνος αυτός και να μεγιστοποιηθούν οι νέες αυτές δυνατότητες, πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για τη βελτίωση των δεξιοτήτων, την προαγωγή ευρύτερης πρόσβασης στη γνώση και στις ευκαιρίες και την καταπολέμηση της ανεργίας: η καλύτερη διασφάλιση κατά του κοινωνικού αποκλεισμού είναι μια θέση απασχόλησης. Οι πολιτικές για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού πρέπει να βασίζονται σε μια ανοικτή μέθοδο συντονισμού που θα συνδυάζει τα εθνικά σχέδια δράσης με μια πρωτοβουλία της Επιτροπής για συνεργασία στον τομέα αυτόν, η οποία θα υποβληθεί ως τον Ιούνιο του 2000²².

1.3 ΤΡΟΠΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Όσον αφορά τον τρόπο λήψης αποφάσεων και εφαρμογής τους αποφασίστηκε ότι δε χρειάζεται νέα διαδικασία. Οι υφιστάμενες κύριες κατευθυντήριες γραμμές της οικονομικής πολιτικής και οι διαδικασίες του Λουξεμβούργου, του Κάρντιφ και της Κολωνίας προσφέρουν τα απαραίτητα μέσα, εφόσον απλουστευθούν και συντονισθούν καλύτερα, ιδίως μέσω άλλων συνθέσεων του Συμβουλίου που συμβάλλουν στην προετοιμασία των κύριων κατευθυντήριων γραμμών της οικονομικής πολιτικής από το Συμβούλιο ECOFIN. Επιπλέον, οι κύριες κατευθυντήριες γραμμές της οικονομικής πολιτικής πρέπει να εστιάζονται όλο και

²¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρο 31

²² Στο ίδιο, άρθρα 32-33

περισσότερο στις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των διαρθρωτικών πολιτικών και σε μεταρρυθμίσεις με στόχο την προώθηση του αναπτυξιακού δυναμικού, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής, καθώς και στη μετάβαση προς μια οικονομία βασισμένη στη γνώση. Μέσω των διαδικασιών του Κάρντιφ και του Λουξεμβούργου τα αντίστοιχα θέματα μπορούν να αντιμετωπιστούν διεξοδικότερα.

Η υλοποίηση του στρατηγικού στόχου θα διευκολυνθεί εάν εφαρμοσθεί νέα ΑΜΣ ως μέσο διάδοσης βέλτιστων πρακτικών και επίτευξης μεγαλύτερης σύγκλισης προς τους κύριους στόχους της ΕΕ. Αυτή η μέθοδος, η οποία είναι σχεδιασμένη κατά τρόπον ώστε να βοηθά τα κράτη μέλη να αναπτύσσουν σταδιακά τις πολιτικές τους, περιλαμβάνει τα εξής: καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την Ένωση, συνδυασμένων με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα για τη βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη επίτευξη των στόχων που θέτουν· καθορισμό, κατά περίπτωση, ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών και σημείων αναφοράς, με μέτρο τα καλύτερα του κόσμου, προσαρμοσμένων στις ανάγκες διαφόρων κρατών μελών και τομέων ως μέσο σύγκρισης των βέλτιστων πρακτικών· μεταφορά αυτών των ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών στις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές με τον καθορισμό ειδικών στόχων και τη θέσπιση μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές ιδιομορφίες· περιοδική παρακολούθηση, αξιολόγηση και επανεξέταση από ομότιμους, υπό μορφή αλληλοδιδασκτικών διαδικασιών.

Θα ακολουθηθεί μια πλήρως αποκεντρωμένη προσέγγιση σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας, στο πλαίσιο της οποίας η Ένωση, τα κράτη μέλη, οι περιφερειακές και τοπικές βαθμίδες, καθώς και οι κοινωνικοί εταίροι και η κοινωνία των πολιτών θα συμμετέχουν ενεργά μέσω διάφορων μορφών εταιρικής σχέσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα επεξεργαστεί μία μέθοδο συγκριτικής αξιολόγησης των βέλτιστων πρακτικών για τη διαχείριση της αλλαγής σε δικτύωση με διάφορους παρόχους και χρήστες και συγκεκριμένα τους κοινωνικούς εταίρους, τις επιχειρήσεις και τους ΜΚΟ.

Η επίτευξη του νέου στρατηγικού στόχου θα βασιστεί κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και σε εταιρικές σχέσεις ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Θα εξαρτηθεί από την κινητοποίηση των μέσων που διαθέτουν οι αγορές, καθώς και από τις προσπάθειες των κρατών μελών. Ο ρόλος της Ένωσης είναι να δράσει ως καταλύτης στη διαδικασία αυτή, θεσπίζοντας αποτελεσματικό πλαίσιο για την κινητοποίηση όλων των διαθέσιμων πόρων για τη μετάβαση προς την οικονομία με βάση τη γνώση και προσθέτοντας τη δική της συμβολή στην προσπάθεια αυτή δυνάμει των υφιστάμενων κοινοτικών πολιτικών, τηρώντας παράλληλα την Ατζέντα 2000. Εκτός αυτού, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε ικανοποίηση για τη συμβολή την οποία

προτίθεται να κάνει η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) όσον αφορά τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου, τις ΜΜΕ και το επιχειρηματικό πνεύμα, την Ε&Α, τα δίκτυα στους τομείς της τεχνολογίας της πληροφορίας και των τηλεπικοινωνιών και την καινοτομία. Με την «Πρωτοβουλία Καινοτομία 2000», η ΕΤΕπ πρέπει να προωθήσει τα σχέδιά της να διαθέσει ακόμα ένα δισεκατομμύριο ευρώ για πράξεις επιχειρηματικού κεφαλαίου υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), καθώς και το ειδικό δανειοδοτικό πρόγραμμά της, ύψους 12 έως 15 δισ. ευρώ για τους τομείς προτεραιότητας²³.

1.4 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

Παράλληλα με τη θέσπιση της Στρατηγικής της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρότεινε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή την ετήσια αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων της Στρατηγικής, με βάση συγκεκριμένους διαρθρωτικούς δείκτες. Στην εαρινή έκθεση του 2001, χρησιμοποιήθηκαν 35 δείκτες, οι οποίοι είχαν εγκριθεί από το Συμβούλιο το 2000 και κάλυπταν τους τομείς της απασχόλησης, της οικονομικής μεταρρύθμισης και της κοινωνικής συνοχής. Οι δείκτες αυτοί αυξήθηκαν, στην εαρινή έκθεση του 2002, σε 42, προκειμένου να καλυφθούν, εκτός των ανωτέρω, και οι τομείς της έρευνας και της καινοτομίας, και του περιβάλλοντος. Στην εαρινή έκθεση του 2004, οι δείκτες περιορίστηκαν σε 14, προκειμένου να εξασφαλισθεί η περισσότερο συνοπτική παρουσίαση και η καλύτερη εκτίμηση της διαχρονικής πορείας της επίτευξης των στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Επιπλέον, αποφασίστηκε αυτοί οι δείκτες να παραμείνουν σταθεροί για τρία χρόνια. Αναλυτικά, οι διαρθρωτικοί δείκτες²⁴ περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: το κατά κεφαλήν ΑΕΠ· την παραγωγικότητα της εργασίας· το ποσοστό απασχόλησης (με διάκριση ανά φύλο)· το ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων (με διάκριση ανά φύλο)· το επίπεδο μόρφωσης (ατόμων ηλικίας 20 έως 24 ετών, με διάκριση ανά φύλο)· τις δαπάνες για Ε&Α· τα σχετικά επίπεδα τιμών· τις πραγματοποιούμενες επενδύσεις· το ποσοστό των πολιτών στα όρια της φτώχειας (με διάκριση ανά φύλο)· το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (με διάκριση ανά φύλο)· το εύρος των ποσοστών απασχόλησης ανά περιφέρεια (με διάκριση ανά φύλο)· τις εκπομπές αερίων υπευθύνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου· την ενεργειακή ένταση της οικονομίας· τον όγκο των μεταφερόμενων εμπορευμάτων.

²³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας...», ό.π., άρθρα 35-41

²⁴ Υπουργείο Ανάπτυξης, «Στρατηγική της Λισαβώνας - Στόχοι και Πορεία Επίτευξής τους», Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Αθήνα 2005, σελ. 11

1.5 ΕΚΘΕΣΗ WIM KOK

Στην έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου υπό τον κ. Wim Kok, διαπιστώνεται σημαντική χρονική υστέρηση στην επίτευξη των στόχων και επισημαίνεται η ανάγκη επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων. Οι διαπιστούμενες καθυστερήσεις, σύμφωνα με την έκθεση των εμπειρογνομόνων²⁵, οφείλονται στην έλλειψη πολιτικής δέσμευσης και αποφασιστικότητας, στη δύσκολη διεθνή συγκυρία, στην έλλειψη συντονισμένων πολιτικών και προτεραιοτήτων των κρατών-μελών, όπως επίσης και στην απροθυμία των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων να προβούν στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις που θα επιφέρουν τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη. Στην οπτική αυτή, η έκθεση προτείνει εκπόνηση εθνικών σχεδίων δράσης με τομείς προτεραιότητας: την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης, την βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της αγοράς εργασίας και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

Η Έκθεση Kok υπογραμμίζει ότι οι απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας θα πρέπει να ληφθούν από τις εθνικές κυβερνήσεις, ενώ η πορεία επίτευξης των στόχων για την κάθε χώρα προτείνεται να αξιολογείται και να απασχολεί τα εθνικά συμβούλια και τους κοινωνικούς εταίρους. Επίσης, όλες οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις βασικές αρχές της στρατηγικής της Λισαβόνας όπου η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αειφορίας είναι αναπόσπαστα στοιχεία και ο κοινωνικός διάλογος αποτελεί σημαντικό τμήμα του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της Ευρώπης και απαραίτητο μέσο για την επίτευξη υψηλής ανάπτυξης και απασχόλησης²⁶.

Μέχρι σήμερα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν δαπανηθεί σημαντικοί πόροι για την ποιότητα του περιβάλλοντος, την ποιότητα ζωής και την ανάπτυξη ενός μοντέλου κοινωνικής συνοχής. Αποτέλεσμα των προαναφερόμενων είναι η διάκριση της Ευρώπης ως παράδειγμα του σύγχρονου πολιτισμού σε όλο τον κόσμο. Η ομάδα εμπειρογνομόνων προτρέπει για την υιοθέτηση ως πρώτης προτεραιότητας τον στόχο για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η Έκθεση Kok καταλήγει ότι οι Ευρωπαίοι αρχηγοί θα πρέπει να εμφυσήσουν την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο σε όλους τους πολίτες της Ευρώπης.

²⁵ High Level Group, «Η Αντιμετώπιση της Πρόκλησης - Η Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση», Έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Προεδρευόμενης από τον Wim Kok, Βρυξέλλες 2004

²⁶ Στο ίδιο, σελ. 8-10

1.6 Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ²⁷

Σύμφωνα με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (ΟΚΕ), ως βασικότεροι παράγοντες που δύνανται να συμβάλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης στο πλαίσιο της αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης αναδεικνύονται: οι επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο προκειμένου αυτό να αποτελέσει τη βάση της κοινωνίας της γνώσης· η αναβάθμιση του ρόλου των κοινωνικών εταιρών· η ενίσχυση της έρευνας και η επικέντρωση της αναπτυξιακής στρατηγικής στην ποιότητα, στην καινοτομία και στην ανταγωνιστικότητα· η βελτίωση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου· η δημιουργία ενός μακροοικονομικού πλαισίου που ενισχύει τις διαρθρωτικές πολιτικές μέσα από την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης· η προσέγγιση της έκθεσης Κοκ σε ότι αφορά τον βασικό στόχο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, δηλαδή η παράμετρος της ανταγωνιστικότητας, χρήζει ευρύτερης ανάλυσης, καθώς δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στη σχέση της νομισματικής πολιτικής της ΕΕ με την υλοποίηση των στρατηγικών στόχων της Λισσαβόνας· η επεξεργασία και ανάπτυξη μιας συγκροτημένης ευρωπαϊκής μακροοικονομικής πολιτικής ικανής να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την παγκόσμια δυσμενή συγκυρία· η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος μέσα από τη προώθηση ενός απλοποιημένου, λιτού και περισσότερο σταθερού κανονιστικού περιβάλλοντος.

Τέλος, κλείνοντας την γενική τοποθέτηση θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έκθεση Κοκ προτείνει την ανοικτή μέθοδο διαβούλευσης για ζητήματα που αφορούν την απασχόληση, ενώ για ζητήματα όπως αυτά των δημόσιων δαπανών προτείνεται η «σκληρή μέθοδος» της «τιμωρίας» των χωρών που δεν υπακούν. Θέση της ΟΚΕ είναι ισχύσει η «σκληρή μέθοδος» και για τα ζητήματα της αγοράς εργασίας.

1.7 ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Κατά την συνάντηση των ηγετών που έγινε στο Hampton Court, τον Οκτώβριο του 2005, έγινε σαφές ότι ο ευρωπαϊκός παράγοντας είναι απαραίτητος για την εξεύρεση λύσεων στα συνολικά προβλήματα. Όλες οι πλευρές συμφώνησαν ότι οι δυνατότητες της διευρυμένης Ευρώπης δεν μπορούν να θεωρηθούν ως κάτι το δεδομένο και ότι πρέπει να αναληφθεί δράση για την αξιοποίηση τους προκειμένου να επιτευχθεί μια πλήρης και ασφαλής βιώσιμη ανάπτυξη στο μέλλον. Τα βασικά

²⁷ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη της ΟΚΕ (υπ' αριθ. 124) επί Έκθεσης της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου υπό τον κ. Wim Kok», Αθήνα 2004, σελ. 5-13

βήματα που πρέπει να γίνουν είναι πολύ σημαντικά. Αρχικά, η Ευρώπη χρειάζεται περισσότερη E&A, με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και καλύτερο συντονισμό. Ταυτοχρόνως, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης θα πρέπει να δημιουργηθεί μια ισχυρή πανευρωπαϊκή εσωτερική αγορά που θα βοηθήσει ιδιαίτερα τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Παράλληλα χρειάζεται περισσότερους εργαζόμενους ανθρώπους για τη χρηματοδότηση των συντάξεων και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης πληθυσμών, που γηράσκουν όλο και περισσότερο. Χρειάζεται δηλαδή μια προσέγγιση της εργασίας που να καλύπτει το συνολικό κύκλο ζωής. Τέλος, είναι απαραίτητη η αύξηση της ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες και μη ρυπαίνουσες πηγές.

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου του 2005, οι ηγέτες της ΕΕ έθεσαν την ανάπτυξη και την απασχόληση στην πρώτη γραμμή των πολιτικών προτεραιοτήτων της Ευρώπης. Με ανακοίνωσή της, η Επιτροπή είχε ήδη θέσει αυτά τα ζητήματα²⁸. Η ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας αποτέλεσε και μία νέα δέσμευση εκ μέρους όλων να κινητοποιηθούν για την υλοποίηση ενός θετικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων. Η νέα αυτή δέσμευση βασίζεται στη διαπίστωση ότι η επιτυχία εξαρτάται από μία ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα χρησιμοποιεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό όλα τα μέσα και θα αγγίζει κάθε σημείο κάθε κράτους μέλους στην Ευρώπη.

Οι υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές είναι πρωταρχική απαίτηση για την αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της ΕΕ. Η Ευρώπη χρειάζεται επίσης ένα περιβάλλον που να ευνοεί τη δημιουργικότητα των Ευρωπαίων μέσω της διαμόρφωσης ενός ελκυστικότερου τόπου για επενδύσεις, καινοτομία και εργασία. Η απαλλαγή από περιττές γραφειοκρατικές διαδικασίες ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και δημιουργεί περισσότερες θέσεις εργασίας. Οι μεγαλύτερες και αποτελεσματικότερες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις είναι ο καταλύτης για την οικονομία της γνώσης, δεδομένου ότι έτσι τονώνονται η έρευνα και η υψηλή κατάρτιση. Η προώθηση της οικολογικής καινοτομίας και η διάδοση των περιβαλλοντικών τεχνολογιών δημιουργούν συνθήκες αειφορίας καθώς και οικονομική ανάπτυξη. Όλοι αυτοί οι στόχοι πρέπει να επιτευχθούν με παράλληλη τήρηση των επιταγών της βιώσιμης ανάπτυξης. Υπάρχουν στόχοι που δεν μπορούν να υλοποιηθούν μέσω της μεμονωμένης δράσης κρατών μελών, αλλά προϋποθέτουν δράση σε κοινοτικό επίπεδο. Η επιτυχία πολλών εθνικών πρωτοβουλιών θα εξαρτηθεί από τη στήριξη των εθνικών προσπάθειών μέσω της κοινοτικής δράσης και της κοινοτικής

²⁸ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Συνεργασία για την Οικονομική Μεγέθυνση και την Απασχόληση: Νέο Ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας», Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2005

προσπάθειας να καταστεί η Ευρώπη το σωστό μέρος για να ζει και να εργάζεται κανείς²⁹.

1.7.1 ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

Στην ανακοίνωση του Μαρτίου 2005 με τον τίτλο «Βελτίωση της νομοθεσίας για την ανάπτυξη και την απασχόληση στην ΕΕ», αναγνωρίστηκε ότι η απλούστευση αποτελεί προτεραιότητα για την ΕΕ. Η παρούσα ενέργεια αποτελεί την ανταπόκριση στα αιτήματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για απλούστευση της νομοθεσίας της ΕΕ και βελτίωση της ποιότητάς της. Είναι πλήρως ενσωματωμένη στην αναθεωρημένη στρατηγική της Λισαβόνας για την επίτευξη της ανάπτυξης και της απασχόλησης στην Ευρώπη και κατά συνέπεια επικεντρώνεται σε εκείνα τα στοιχεία του κοινοτικού κεκτημένου που αφορούν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων στην ΕΕ. Ο γενικός της στόχος είναι να συμβάλει στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ρυθμιστικού πλαισίου το οποίο να πληροί τις υψηλότερες προδιαγραφές της νομοθετικής διαδικασίας σεβόμενο παράλληλα τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Ακολουθώντας τις αρχές αυτές, η ΕΕ έπρεπε να καταρτίζει κανονιστικές ρυθμίσεις μόνο εάν ο στόχος της προτεινόμενης ενέργειας μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα σε επίπεδο ΕΕ. Οποιαδήποτε τέτοιου είδους ενέργεια δεν πρέπει να ξεπερνά ό,τι είναι απαραίτητο για να επιτευχθούν οι επιδιωκόμενοι στόχοι πολιτικής. Πρέπει να είναι αποτελεσματική από πλευράς κόστους και να έχει την απλούστερη μορφή κανονιστικής ρύθμισης που απαιτείται. Από την άποψη αυτή σκοπός της απλούστευσης είναι να μειώσει το νομοθετικό φόρτο, να διευκολύνει την εφαρμογή της νομοθεσίας και να την καταστήσει αποτελεσματικότερη όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της³⁰.

²⁹ Στο ίδιο.

³⁰ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισαβόνας: Στρατηγική για την Απλούστευση του Ρυθμιστικού Περιβάλλοντος», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο βασικός στόχος της στρατηγικής της Λισαβόνας βασίστηκε στη διαπίστωση ότι για να ενισχύσει η ΕΕ το βιοτικό της επίπεδο και να διατηρήσει το μοναδικό κοινωνικό της πρότυπο, θα έπρεπε να αυξήσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά της έναντι του όλο και σκληρότερου παγκόσμιου ανταγωνισμού, των τεχνολογικών εξελίξεων και της γήρανσης του πληθυσμού. Αναγνωρίστηκε ότι το πρόγραμμα των μεταρρυθμίσεων δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί αποκλειστικά σε επίπεδο ΕΕ (όπως είχε γίνει για παράδειγμα με το πρόγραμμα του 1992 για την ενιαία αγορά), αλλά, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν αρμοδιότητες σε πολλούς από τους τομείς πολιτικής, θα ήταν απαραίτητη η στενή συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών για να επιτευχθούν αποτελέσματα. Ο εν λόγω στόχος αποτέλεσε επίσης μια πρώτη παραδοχή ότι οι οικονομίες των κρατών μελών είναι εγγενώς συνδεδεμένες και ότι η ανάληψη δράσης (ή η αδράνεια) ενός κράτους μέλους μπορεί να έχει σημαντικές συνέπειες για την ΕΕ συνολικά³¹.

Ωστόσο, η αρχική στρατηγική εξελίχθηκε σταδιακά σε μια υπερβολικά πολύπλοκη δομή με πολλαπλούς στόχους και δράσεις και με ασαφή κατανομή αρμοδιοτήτων και καθηκόντων, ιδίως μεταξύ του επιπέδου της ΕΕ και των εθνικών επιπέδων. Επιπλέον, η διεύρυνση του 2004 άλλαξε πολλά από τα στοιχεία που σχημάτιζαν το μόρφωμα της ΕΕ, όπως αποτύπωσε η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)³². Για το λόγο αυτό η στρατηγική της Λισαβόνας, μετά από ενδιάμεση αξιολόγηση, δρομολογήθηκε εκ νέου το 2005. Για να υπάρξει μεγαλύτερη ιεράρχηση των προτεραιοτήτων, η επαναδρομολογηθείσα στρατηγική εστιάστηκε στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Δημιουργήθηκε νέα δομή

³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Βρυξέλλες 2010

³² Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Πολιτική Απασχόλησης: Ο Ρόλος της ΕΟΚΕ μετά τη Διεύρυνση στο Πλαίσιο της Διαδικασίας της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

διακυβέρνησης βασισμένη σε μια εταιρική προσέγγιση μεταξύ των κρατών μελών και των οργάνων της ΕΕ. Για την αξιολόγηση των δέκα ετών εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας, αυτό που μετράει τελικά είναι η επίπτωση στην ανάπτυξη και στην απασχόληση, κάτι που είχε τονιστεί από την ΕΟΚΕ³³. Επιπρόσθετα, η ΕΟΚΕ είχε εκδώσει γνωμοδότηση και για τις αποκλεισμένες ομάδες συγκεκριμένα³⁴, τονίζοντας έτσι ακόμη περισσότερο το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής. Ωστόσο, το έργο της αξιολόγησης της εν λόγω επίπτωσης δεν είναι απλό, δεδομένου ότι ο οικονομικός κύκλος, εξωτερικά γεγονότα, καθώς και οι κρατικές πολιτικές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Ο απώτερος στόχος της στρατηγικής της Λισαβόνας ήταν η βελτίωση του ρυθμού και της ποιότητας των μεταρρυθμίσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο· συνεπώς, κατά την αξιολόγηση πρέπει επίσης να εξεταστεί αν η στρατηγική διαμόρφωσε μεταρρυθμιστικά προγράμματα σφυρηλατώντας μεγαλύτερη συναίνεση μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών όσον αφορά τις προκλήσεις και τις απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικής³⁵. Παράλληλα, το World Economic Forum έθιξε ορισμένα καίρια ζητήματα που έβαλαν εμπόδια στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής, όπως η έλλειψη εστίασης, διαφάνειας και -φυσικά- υλοποίησης³⁶.

Στην έκθεση που υπέβαλε στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου 2005, η Επιτροπή εμφανίζεται να εμμένει στη Στρατηγική της Λισαβόνας, ζητώντας όμως την επικέντρωσή της στους στόχους της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε επιμείνει ότι, προκειμένου να συσταθεί ευρεία συμμαχία υπέρ της αλλαγής, η Στρατηγική της Λισαβόνας θα πρέπει να θεωρηθεί γενικώς ως στρατηγική τα οφέλη της οποίας θα κατανέμονται ευρέως και θα αναπτύσσονται σε συνεργασία με όλους τους αντίστοιχους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες και ως στρατηγική η οποία αναζητεί αγορές εργασίας που προάγουν το δυναμισμό και την ασφάλεια, επιδιώκει τον εκσυγχρονισμό, όχι την εξασθένηση της κοινωνικής ασφάλισης και θεωρεί τα υψηλά κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα στοιχείο του ανταγωνιστικού προτύπου της Ευρώπης³⁷. Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ) εκτιμούσε ότι, για την υλοποίηση της στρατηγικής της Λισαβόνας, έπρεπε πρωτίστως να βελτιωθεί η απασχόληση και

³³ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Βελτίωση της Εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

³⁴ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Απασχόληση των Κατηγοριών Προτεραιότητας (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007

³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

³⁶ World Economic Forum, *The Lisbon Review 2010: Towards a More Competitive Europe?*, World Economic Forum, Switzerland 2010, σελ. 15

³⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την Ενδιάμεση Αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

η ανταγωνιστικότητα και να μην εφαρμοστούν νέες μέθοδοι και να τεθούν νέοι στόχοι, αλλά να δοθεί έμφαση σε προηγούμενες αποφάσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή τους³⁸. Για την υπέρβαση του «ελλείμματος υλοποίησης», η Επιτροπή προτείνει να αναθεωρηθεί η ΑΜΣ, στο βαθμό που οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των στόχων της Λισσαβόνας δεν οφείλονται τόσο σε αδυναμία θέσπισης κοινοτικών μέτρων (αν και αυτό ισχύει σε κρίσιμα θέματα όπως η θέσπιση του κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας), όσο στην αβελτηρία των κρατών-μελών να λάβουν τα απαραίτητα εθνικά μέτρα. Τέλος, το 2007 ανακοινώθηκε από την Επιτροπή ένας νέος κύκλος υλοποίησης της στρατηγικής της Λισαβόνας³⁹, αγνοώντας μέχρι τότε τις επιπτώσεις μιας επερχόμενης παγκόσμιας κρίσης και κάνοντας λόγο για πρόοδο και ανάπτυξη.

Η στρατηγική της Λισαβόνας δεν εφαρμόστηκε μεμονωμένα. Τα κράτη μέλη της Ένωσης αυξήθηκαν από 15 το 2000, σε 27 κράτη μέλη σήμερα. Εξάλλου, το ευρώ εξελίχθηκε σε μείζονος σημασίας παγκόσμιο νόμισμα: οι χώρες που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ αυξήθηκαν από 12 το 1999 σε 16 σήμερα, και το ευρώ αποδείχθηκε πυλώνας της μακροοικονομικής σταθερότητας κατά την κρίση⁴⁰. Επιπλέον, η εφαρμογή της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση ολοκληρώνεται σε μία χρονική στιγμή κατά την οποία οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση γίνονται έντονα αισθητές στην Ευρώπη, καθώς και σε άλλα μέρη του κόσμου. Η οικονομική κρίση είχε βαθιές και μακροχρόνιες συνέπειες για τις οικονομίες στην Ευρώπη. Το 2009 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4%. Η ανεργία προσεγγίζει το 10%. Τα δημόσια οικονομικά είναι σε δεινή κατάσταση, με τα ελλείμματα να φθάνουν σήμερα στο 7% του ΑΕΠ και τα επίπεδα του χρέους να έχουν αυξηθεί κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες κατά τα τελευταία δύο έτη αναιρώντας έτσι 20 έτη εξυγίανσης. Από μια ανασκόπηση της περιόδου εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας, προκύπτει ότι ο κόσμος άλλαξε περισσότερο και με διαφορετικούς τρόπους από ό,τι είχαν προβλέψει αρχικά οι αναλυτές και οι υπεύθυνοι χάραξης και άσκησης της πολιτικής⁴¹.

Συνολικά, η στρατηγική της Λισαβόνας είχε θετικές επιπτώσεις στην ΕΕ παρόλο που δεν επιτεύχθηκαν οι κύριοι στόχοι της (δηλ. ποσοστό απασχόλησης

³⁸ Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα Ενδιάμεση Αξιολόγηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας: Σύσταση του Συμβουλίου για την Υλοποίηση των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

³⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Στρατηγική Έκθεση σχετικά με την Ανανεωμένη Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση: Έναρξη του νέου κύκλου (2008-2010) (Μέρος I)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007

⁴⁰ Creel J., Laurent E., Le Cacheux J., «Delegation in Inconsistency: The “Lisbon Strategy” Record as an Institutional Failure», CONNEX Workshop “Delegation and Multi-level Governance”, Paris 2005, σελ. 16-17

⁴¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

70% και δαπάνες ύψους 3% του ΑΕΠ για την Ε&Α). Το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ ανήλθε το 2008 σε 66% (από 62% το 2000), πριν μειωθεί εκ νέου συνεπεία της κρίσης. Ωστόσο, η ΕΕ δεν πέτυχε να περιορίσει το χάσμα με τις σημαντικότερες βιομηχανικές χώρες όσον αφορά την αύξηση της παραγωγικότητας: η συνολική δαπάνη για Ε&Α στην ΕΕ εκφρασμένη ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσίασε οριακή μόνο βελτίωση (από 1,82% το 2000 σε 1,9% το 2008). Θα συνιστούσε ωστόσο υπεραπλούστευση να συμπεράνουμε ότι η στρατηγική απέτυχε επειδή δεν επιτεύχθηκαν οι εν λόγω στόχοι. Για τους λόγους που παρουσιάζονται στο παράρτημα, η στρατηγική άνοιξε νέους ορίζοντες προωθώντας κοινές δράσεις⁴² για την αντιμετώπιση των βασικών μακροπρόθεσμων προκλήσεων της ΕΕ⁴³.

2.2 ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Η στρατηγική της Λισαβόνας έχει συμβάλει στην ανάπτυξη ευρείας συναίνεσης όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται η ΕΕ. Η ανανέωση της στρατηγικής το 2005, συνέβαλε στον σαφέστερο προσδιορισμό του πεδίου και των στόχων της. Ειδικότερα, ο προσδιορισμός τεσσάρων τομέων προτεραιότητας (έρευνα και καινοτομία, επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό/εκσυγχρονισμός των αγορών εργασίας, ελευθέρωση του δυναμικού των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, και ενέργεια/κλιματική αλλαγή) αποτέλεσε σημαντικό θετικό βήμα ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη εστίαση στα ζητήματα αυτά. Σε όλα τα κράτη μέλη, τα εν λόγω θέματα βρίσκονται σήμερα στις πρώτες θέσεις των πολιτικών προγραμμάτων, αποδεικνύοντας την ικανότητα της στρατηγικής της Λισαβόνας να διαμορφώνει το πρόγραμμα των μεταρρυθμίσεων. Για παράδειγμα, η επιτυχία της έννοιας της ευελιξίας με ασφάλεια (Flexicurity) αντιπροσωπεύει την ικανότητα της στρατηγικής της Λισαβόνας να τονώνει και να πλαισιώνει το διάλογο για τις πολιτικές και να οδηγεί σε αμοιβαία αποδεκτές λύσεις, παρόλο που σε πολλές περιπτώσεις απομένει να εφαρμοστούν τα σχετικά μέτρα. Επιπλέον, η στρατηγική αποδείχθηκε αρκούντως ευέλικτη και δυναμική στην προσαρμογή σε νέες προκλήσεις και πολιτικές προτεραιότητες που παρουσιάστηκαν με την πάροδο του χρόνου (π.χ. ενέργεια/κλιματική αλλαγή), και στην ομαλή ενσωμάτωση νέων κρατών μελών καθώς αυξάνονται τα μέλη της Ένωσης⁴⁴.

⁴² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Κοινές Δράσεις για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση: το Κοινοτικό Πρόγραμμα της Λισαβόνας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες 2005

⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

⁴⁴ Στο ίδιο.

2.2.1 ΟΦΕΛΗ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η στρατηγική της Λισαβόνας απέφερε συγκεκριμένα οφέλη στους πολίτες και τις επιχειρήσεις της ΕΕ. Οι μεταρρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας απέδωσαν συγκεκριμένα οφέλη μεταξύ των οποίων η αύξηση της απασχόλησης (δημιουργήθηκαν 18 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης πριν την εμφάνιση της κρίσης), ένα πιο δυναμικό επιχειρηματικό περιβάλλον με λιγότερη γραφειοκρατία (π.χ. η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τον περιορισμό των διοικητικών επιβαρύνσεων που συνδέονται με τις κανονιστικές ρυθμίσεις της ΕΕ και το όφελος από το μέτρο αυτό, εφόσον εγκριθεί από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, αποτιμάται σε ποσό άνω των 40 δισ. ευρώ) καθώς και μεγαλύτερη επιλογή για τους καταναλωτές και ένα πιο βιώσιμο μέλλον (π.χ. η οικονομική ανάπτυξη σε πολλά κράτη μέλη συνοδεύτηκε από πτωτική τάση της έντασης της ενέργειας). Παρόλο που δεν μπορεί να αποδειχθεί πάντα η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των μεταρρυθμίσεων της Λισαβόνας και των αποτελεσμάτων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση, υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι μεταρρυθμίσεις διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο⁴⁵.

2.2.2 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Η αύξηση της απασχόλησης δεν βοήθησε πάντα τους ανθρώπους να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Η αύξηση της απασχόλησης δεν έγινε επαρκώς αισθητή στα πλέον αποκομμένα από την αγορά εργασίας άτομα και οι θέσεις απασχόλησης δεν βοήθησαν πάντα επιτυχώς τα άτομα να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Ορισμένες ομάδες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα εμπόδια, όπως η μειωμένη πρόσβαση των ατόμων με χαμηλή εξειδίκευση στην κατάρτιση, ή η έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης. Ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας διατηρείται σε ορισμένα κράτη μέλη και το ίδιο ισχύει για την παιδική φτώχεια, η οποία φτάνει σε υψηλά επίπεδα σε ορισμένα κράτη μέλη. Από τα γεγονότα αυτά πρέπει να αντληθούν διδάγματα⁴⁶.

⁴⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

⁴⁶ Στο ίδιο.

2.2.3 ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις κατέστησαν την οικονομία της ΕΕ πιο ανθεκτική. Κατά το μεγαλύτερο διάστημα της περασμένης δεκαετίας, τα δημόσια οικονομικά κινήθηκαν στη σωστή κατεύθυνση με τη μείωση των ελλειμμάτων και του επιπέδου του χρέους και τη βελτίωση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας μέσω της μεταρρύθμισης των συνταξιοδοτικών συστημάτων⁴⁷. Η δημοσιονομική εξυγίανση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για να ληφθούν συντονισμένα μέτρα δημοσιονομικής τόνωσης μόλις εκδηλώθηκε η κρίση και περιορίστηκε η ζήτηση, ενώ συνέβαλε επίσης στη σταθεροποίηση της οικονομίας με την αποφυγή ενός φαύλου κύκλου μείωσης της ζήτησης, περιορισμού των επενδύσεων και αύξησης της ανεργίας. Κατά τον ίδιο τρόπο, οι μεταρρυθμίσεις και οι ενεργητικές πολιτικές στην αγορά εργασίας συνέβαλαν στην προστασία των θέσεων απασχόλησης κατά την περίοδο της ύφεσης και αναχαίτισαν την αύξηση της ανεργίας, ενώ η ζώνη του ευρώ αποδείχτηκε άγκυρα μακροοικονομικής σταθερότητας κατά τη διάρκεια της κρίσης⁴⁸. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισημαίνει ότι η μακροπρόθεσμη διατηρησιμότητα των δημόσιων οικονομικών έχει ουσιαστική σημασία για τη σταθερότητα και την ανάπτυξη και για τη διατήρηση της δημόσιας δαπάνης σε κατάλληλα επίπεδα· υπογραμμίζει ότι τα υψηλά επίπεδα χρέους και ελλείμματος αποτελούν απειλή για τη διατηρησιμότητα και θα έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στη δημόσια υγειονομική περίθαλψη, τις συντάξεις και την απασχόληση· εκφράζει ανησυχία για τα υψηλά επίπεδα ελλείμματος και χρέους στα κράτη μέλη· προειδοποιεί να μη χρησιμοποιηθεί η κρίση ως πρόσχημα για να αποφύγουν τα κράτη να εξυγιάνουν τα δημόσια οικονομικά τους, να μειώσουν τη δημόσια δαπάνη και να εφαρμόσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, καθώς όλα αυτά είναι απαραίτητοι παράγοντες για την επιστροφή στην ανάπτυξη και την απασχόληση· επισημαίνει ότι η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και η μείωση των επιπέδων του ελλείμματος και του χρέους είναι απαραίτητα για τη συντήρηση ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας και ενός συστήματος αναδιανομής το οποίο φροντίζει την κοινωνία στο σύνολό της αλλά στηρίζει ιδιαίτερα τα λιγότερο προνομιούχα τμήματά της⁴⁹. Το ζήτημα της πρόνοιας αποτέλεσε και από άλλους ερευνητές ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα που οδήγησε στη λεγόμενη αποτυχία

⁴⁷ Commission of the European Communities, *A European Economic Recovery Plan: Detailed Overview of Progress Across the EU in the Specific Macro- and Micro-economic as well as the Employment Areas*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009, σελ. 5

⁴⁸ Η παραπάνω άποψη «κλονίζεται» ως ένα βαθμό από τις εξελίξεις στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες, ενώ αυτές οι ανησυχίες είχαν εκφραστεί σε ομιλία του κ. Γκαργκάνα, βλ. Ιωακείμιδης Π., *Το Μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα (επιμ.)*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 143-149

⁴⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με τη Μακροπρόθεσμη Διατηρησιμότητα των Δημόσιων Οικονομικών για μια Οικονομία σε φάση Ανάκαμψης», Λουξεμβούργο 2010, σελ. 7

της στρατηγικής της Λισαβόνας⁵⁰. Η εστίαση σε μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας διευκόλυνε αναμφίβολα το σχεδιασμό και την ταχεία ανάπτυξη του ευρωπαϊκού σχεδίου για την ανάκαμψη της οικονομίας στα τέλη του 2008, διασφαλίζοντας τη συνοχή των βραχυπρόθεσμων πολιτικών απαντήσεων με τις μεσομακροπρόθεσμες προκλήσεις της ΕΕ.

2.2.4 ΤΑ ΜΕΣΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η στρατηγική της Λισαβόνας δεν ήταν εφοδιασμένη με επαρκή μέσα για να αντιμετωπίσει εξ αρχής ορισμένες από τις αιτίες της κρίσης. Εστιάστηκε κυρίως στις ορθές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η Επιτροπή δε διέθετε μέσα επιβολής των μέτρων, προβληματίζοντας σχετικά με την αποτελεσματικότητα εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας⁵¹. Οι τομείς Ε&Α και καινοτομία, αγορές εργασίας (ευελιξία με ασφάλεια, δεξιότητες και δια βίου μάθηση), επιχειρηματικό περιβάλλον και εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών είναι όλοι κρίσιμοι για την προετοιμασία της ΕΕ για την αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης και της γήρανσης του πληθυσμού καθώς και για την ενίσχυση της ευημερίας της ΕΕ⁵². Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε αναφέρει ότι το αυξημένο προσδόκιμο ζωής θα μπορούσε εύκολα να οδηγήσει στην εμφάνιση συγκρούσεων μεταξύ των γενεών, λόγω των προβλημάτων χρηματοδότησης των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης τα οποία, αναπόφευκτα, θα δημιουργηθούν από την ταχεία αύξηση του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού και από την μείωση ή, στην καλύτερη περίπτωση, τη σταθεροποίηση του ενεργού πληθυσμού⁵³. Ωστόσο, από την αποκτηθείσα γνώση, συνάγεται σαφώς ότι η στρατηγική θα μπορούσε να έχει οργανωθεί καλύτερα ώστε να εστιάζεται περισσότερο σε καθοριστικά στοιχεία τα οποία διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην εκδήλωση της κρίσης, όπως η στιβαρή εποπτεία και ο συστημικός κίνδυνος στις χρηματαγορές, οι κερδοσκοπικές φούσκες (π.χ. στις αγορές κατοικίας) και ο βασιζόμενος στην πίστωση καταναλωτισμός, που σε ορισμένα κράτη, σε συνδυασμό με τις μισθολογικές αυξήσεις που υπερέβαιναν την αύξηση της παραγωγικότητας, τροφοδότησαν υψηλά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η οικονομική κρίση προήλθε από μακροοικονομικές ανισορροπίες και προβλήματα ανταγωνιστικότητας τα οποία δεν αντιμετωπίστηκαν επαρκώς στο πλαίσιο της εποπτείας των οικονομιών των κρατών μελών μέσω του

⁵⁰ Συγκεκριμένα, αυτό το επιχείρημα υποστηρίχθηκε στο Zgajewski T., Hajjar K., «The Lisbon Strategy: Which Failure? Whose Failure? And Why?», Egmont European Affairs Program Paper, 2006

⁵¹ Willis A., «Brussels sets out new economic strategy for EU», euobserver.com, 03.03.2010

⁵² Expert Group, *A Knowledge-intensive Future for Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2009, σελ. 16-17

⁵³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη συμβολή στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2006 όσον αφορά τη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006

συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης και της στρατηγικής της Λισαβόνας, καθώς τα μέσα αυτά έτειναν να λειτουργούν παράλληλα, αντί να αλληλοσυμπληρώνονται⁵⁴.

2.2.5 Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Παρά τα σημαντικά επιτεύγματα, ο συνολικός ρυθμός εκτέλεσης των μεταρρυθμίσεων ήταν αργός και άνισος⁵⁵. Ενώ η στρατηγική είχε ως αποτέλεσμα συγκεκριμένα οφέλη και συνέβαλε στην επίτευξη συναίνεσης όσον αφορά το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της ΕΕ, δεν κατέστη δυνατό να καλυφθεί το χάσμα μεταξύ των δεσμεύσεων και των δράσεων. Τα κράτη μέλη με τις καλύτερες επιδόσεις προχώρησαν σε πιο φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις, ενώ σε άλλα δημιουργήθηκε σταδιακά ένα (σημαντικό) χάσμα μεταξύ προσδοκιών και αποτελεσμάτων. Η ενδιάμεση αποτίμηση των εθνικών επιδόσεων έδειξε ότι ορισμένα κράτη-μέλη έχουν προσεγγίσει τους στόχους ενώ άλλα, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, υστερούν σημαντικά⁵⁶. Η κριτική της Στρατηγικής της Λισαβόνας παραβλέπει συνήθως την επιτυχία των χωρών που πέτυχαν τους στόχους που είχαν θέσει. Βέβαια, είναι πιθανό οι χώρες αυτές να είχαν πετύχει αντίστοιχους στόχους και χωρίς την ΑΜΣ. Από την άλλη πλευρά, είναι ενδεχόμενο χωρίς την ΑΜΣ κάποιες χώρες να μην προέβαιναν στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις προκειμένου να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις⁵⁷. Τούτο σημαίνει ότι χάθηκαν σημαντικά οφέλη. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τις επιμέρους πολιτικές που συνθέτουν τη στρατηγική της Λισαβόνας, καθώς η πρόοδος ήταν μεγαλύτερη σε ορισμένους τομείς πολιτικής από ό,τι σε άλλους. Η πρόοδος που έχει σημειωθεί στο μικροοικονομικό τομέα είναι μικρότερη από ό,τι στην απασχόληση και στον μακροοικονομικό τομέα. Ο στόχος της στρατηγικής της Λισαβόνας για προώθηση μεγαλύτερης ολοκλήρωσης των πολιτικών μέσω της μακροοικονομικής διάστασης, της απασχόλησης και της μικροοικονομικής (συμπεριλαμβανομένου του περιβάλλοντος) διάστασης επιτεύχθηκε μόνο εν μέρει⁵⁸.

⁵⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

⁵⁵ Gelauff G., Lejour A., *The New Lisbon Strategy: An Estimation of the Economic Impact of Reaching Five Lisbon Targets*, Industrial Policy and Economic Reforms Papers No. 1, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2006, σελ. 37-38

⁵⁶ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Στρατηγική Έκθεση σχετικά με την Ανανεωμένη Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση: Έναρξη του νέου κύκλου (2008-2010) (Μέρος II)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007

⁵⁷ Στεφάνου Κ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006, σελ. 323-324

⁵⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

2.2.6 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Ένας στενότερος δεσμός μεταξύ της στρατηγικής της Λισαβόνας και άλλων μέσων της ΕΕ και ειδικών τομεακών πρωτοβουλιών ή μέτρων πολιτικής θα βελτίωνε την αποτελεσματικότητά της. Οι δεσμοί μεταξύ της στρατηγικής της Λισαβόνας και άλλων μέσων και στρατηγικών της ΕΕ, όπως το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη ή η κοινωνική ατζέντα, δεν ήταν αρκετά ισχυροί, με αποτέλεσμα ορισμένες από τις στρατηγικές αυτές, αντί να αλληλοενισχύονται, να εφαρμόζονται μεμονωμένα⁵⁹. Άλλες σημαντικές προτεραιότητες πολιτικής, όπως η ολοκλήρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, έλαμψαν δια της απουσίας τους από τη στρατηγική της Λισαβόνας. Εξάλλου, όσον αφορά τα επιμέρους μέτρα, η έγκριση φιλόδοξων μέτρων στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο δεν είχε πάντα ως συνέπεια την ταχύτερη λήψη αποφάσεων ή την αποφυγή της εξασθένησής τους. Για παράδειγμα, ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε επανειλημμένα τη σημασία της καινοτομίας⁶⁰ και την ανάγκη για ένα ασφαλές και οικονομικά προσιτό κοινοτικό δίκτυο ευρεσιτεχνίας, το Συμβούλιο δεν είναι (ακόμη) σε θέση να προτείνει λύση. Σε άλλους τομείς, όπως η άρση των εμποδίων στην εσωτερική αγορά, η βελτίωση της ελεύθερης ροής (ψηφιακού) περιεχομένου, η προώθηση της κινητικότητας στην αγορά εργασίας ή η επιτάχυνση της θέσπισης διαλειτουργικών προτύπων, παρά τις εκκλήσεις των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων να ενταθούν οι προσπάθειες, η πρόοδος που σημειώθηκε ήταν υπερβολικά αργή για να οδηγήσει σε σημαντικά αποτελέσματα. Το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας, που θεσπίστηκε στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του 2005 για την κατάρτιση δράσεων σε επίπεδο ΕΕ, δεν δημιούργησε την απαιτούμενη δυναμική για αλλαγή⁶¹.

2.2.7 ΤΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ

Η διάθεση ποσών των Διαρθρωτικών Ταμείων συνέβαλε στη σημαντική κινητοποίηση επενδύσεων για ανάπτυξη και απασχόληση παρόλο που έπρεπε να γίνουν περισσότερα. Η «λισταβονοποίηση» των Διαρθρωτικών Ταμείων συνέβαλε στη διάθεση σημαντικών ευρωπαϊκών πόρων (περίπου 228 δισ. ευρώ κατά την περίοδο

⁵⁹ Commission of the European Communities, *A European Economic Recovery Plan: Detailed Overview of Progress Across the EU...*, ό.π., σελ. 22-23

⁶⁰ Η σημασία των επενδύσεων στη γνώση και την καινοτομία εκφράστηκε και από την ΕΟΚΕ, βλ. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Επενδύσεις στη Γνώση και την Καινοτομία (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007

⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

χρηματοδότησης 2007-2013) για επενδύσεις που προωθούν την ανάπτυξη, όπως η καινοτομία, η E&A και η επιχειρηματική στήριξη. Το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων αυτών θα υλοποιηθεί στην πράξη κατά τα προσεχή έτη. Οι δεσμοί μεταξύ των εθνικών στρατηγικών πλαισίων αναφοράς, που καθορίζουν τις προτεραιότητες της περιφερειακής πολιτικής, και των εθνικών μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων, που καθορίζουν τις κοινωνικοοικονομικές προτεραιότητες, επέτρεψαν να διασφαλιστεί μεγαλύτερη συνοχή αλλά θα μπορούσαν να έχουν αναπτυχθεί περισσότερο. Η χρησιμοποίηση των Διαρθρωτικών Ταμείων κατέστησε επίσης πιο οικεία τη στρατηγική της Λισαβόνας στις περιφερειακές και τοπικές αρχές, οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή της⁶². Από την κτηθείσα εμπειρία συνάγεται ωστόσο ότι η επίπτωση των Διαρθρωτικών Ταμείων μπορεί να ενισχυθεί με τη βελτίωση των υποκείμενων δομών (π.χ. στην έρευνα και την καινοτομία και στις αγορές εργασίας), με την απλούστευση των κανονιστικών πλαισίων (π.χ. επιχειρηματικό περιβάλλον, ανάπτυξη υποδομών), των φορολογικών και τελωνειακών πολιτικών⁶³ και με την περαιτέρω ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και αποτελεσματικότητας σε ορισμένα κράτη μέλη. Θα μπορούσαν επίσης να εξεταστούν τρόποι για να αξιοποιηθεί σε μεγαλύτερο βαθμό ο προϋπολογισμός της ΕΕ υπέρ της ανάπτυξης και της απασχόλησης⁶⁴.

2.3 ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΕ - ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Η εταιρική σχέση μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών αποτέλεσε σε γενικές γραμμές μια θετική εμπειρία. Η έννοια της εταιρικής σχέσης που καθιερώθηκε το 2005 είχε θετική επίπτωση στη συνεργασία και στον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Ο διάλογος στο πλαίσιο της σχέσης αυτής μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών εξελίχθηκε σε μια εποικοδομητική ανταλλαγή απόψεων στα πλαίσια της οποίας η Επιτροπή παρείχε συμβουλές στα κράτη μέλη σχετικά με τις επιλογές πολιτικής, αξιοποιώντας συχνά την πείρα της από άλλα μέρη της Ένωσης, και τα κράτη μέλη παρουσίασαν την κατάσταση υπό την εθνική προοπτική, προβάλλοντας τις ευκαιρίες για μεταρρυθμίσεις και εντοπίζοντας τους περιορισμούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις επιδιώχθηκε από κράτη μέλη η συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών αρχών, καθώς και κοινωνικών εταίρων και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων στην εταιρική

⁶² Hübner D., «Regional Policy and the Lisbon Agenda - Challenges and Opportunities», Speech in London School of Economics, London 2005, σελ. 5-6

⁶³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισαβόνας: Η Συμβολή των Φορολογικών και Τελωνειακών Πολιτικών στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες 2005

⁶⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

σχέση της στρατηγικής της Λισαβόνας, αναγνωρίζοντας ότι ασκούν όλοι σημαντικές αρμοδιότητες στα πλαίσια της στρατηγικής. Σε πολλές περιπτώσεις ωστόσο, η συμμετοχή των περιφερειακών, τοπικών και κοινωνικών εταίρων ήταν περιορισμένη και στις περιπτώσεις που συμμετείχαν οι ενδιαφερόμενοι φορείς αυτό έγινε σε βάση *ad hoc*, παρόλο που οι περιφερειακοί και τοπικοί παράγοντες διαθέτουν συχνά σημαντικές αρμοδιότητες όσον αφορά τις πολιτικές καθώς και σημαντικούς πόρους στους τομείς που καλύπτονται από τη στρατηγική της Λισαβόνας⁶⁵.

2.4 ΑΔΥΝΑΜΕΣ ΔΟΜΕΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Η υλοποίηση χαρακτηρίστηκε από άνιση ανάληψη ευθύνης και αδύναμες δομές διακυβέρνησης⁶⁶. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην προώθηση της μεταρρύθμισης δεν ήταν σαφώς προσδιορισμένος. Θα μπορούσε να προβληθεί το επιχείρημα της υπερβολικής συχνά προετοιμασίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με εντατικές εργασίες στο πλαίσιο των διαφόρων συνθέσεων του Συμβουλίου, με αποτέλεσμα οι ίδιοι οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων να διαθέτουν ελάχιστο περιθώριο για διεξαγωγή ουσιαστικών συζητήσεων και για έκδοση αποφάσεων. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα μπορούσε επίσης να έχει προσδιοριστεί σαφέστερα γεγονός που θα του επέτρεπε να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο στην προώθηση της στρατηγικής. Όσον αφορά τα μέσα, οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες βασίζονται στη Συνθήκη, συνέβαλαν στη χάραξη των προσανατολισμών για τις εθνικές πολιτικές στους τομείς της οικονομίας και της απασχόλησης. Ενώ οι κατευθυντήριες γραμμές ήταν σφαιρικές και συνέβαλαν ενδεχομένως στην προβολή των θεωρητικών επιχειρημάτων υπέρ των μεταρρυθμίσεων, ο πολύ γενικός χαρακτήρας τους και η έλλειψη εσωτερικών προτεραιοτήτων περιόρισαν την επίπτωση του μέσου στη χάραξη της εθνικής πολιτικής. Εδώ ήταν πολύ σημαντική η συμβολή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με τις τροποποιήσεις που πρότεινε στις κατευθυντήριες γραμμές που είχε ανακοινώσει η Επιτροπή⁶⁷. Τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), τα οποία βασίζονται στις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές, αποτέλεσαν χρήσιμα εργαλεία για την προώθηση συνολικών αναπτυξιακών στρατηγικών που συνδέουν στενότερα τις μακροοικονομικές και μικροοικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές για την απασχόληση. Ωστόσο, η προσέγγιση των ΕΠΜ διέφερε αισθητά στα διάφορα κράτη

⁶⁵ Στο ίδιο.

⁶⁶ Expert Group, *The Governance Challenge for Knowledge Policies in the Lisbon Strategy: Between Revolution and Illusion*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009, σελ. 35-40

⁶⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (Τμήμα: ευρείες κατευθυντήριες γραμμές για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών και της Κοινότητας): Εγκαινίαση του νέου κύκλου (2008-2010)», Λουξεμβούργο 2008, σελ. 11-19

μέλη καθώς σε ορισμένες χώρες εκδηλώθηκε με φιλόδοξα και συνεκτικά μεταρρυθμιστικά προγράμματα ενώ σε άλλες με ασαφή και περισσότερο περιγραφικά προγράμματα, τα οποία στερούνταν της στήριξης των κυβερνήσεων και των εθνικών (και περιφερειακών) κοινοβουλίων. Παράλληλα, η ΕΟΚΕ τόνιζε την ανάγκη συνέχισης των ΕΠΜ και υποστήριξής τους από τα κράτη μέλη⁶⁸. Ο αριθμός των στόχων σε επίπεδο ΕΕ ήταν υπερβολικά μεγάλος και δεν αντικατόπτριζε επαρκώς τις διαφορετικές θέσεις εκκίνησης των κρατών μελών, ιδίως μετά τη διεύρυνση. Η έλλειψη σαφώς συμφωνημένων δεσμεύσεων επέτεινε επίσης τα προβλήματα όσον αφορά την ανάληψη ευθύνης. Έτσι, για ορισμένα κράτη μέλη οι επιδόσεις τους υπερκάλυπταν ήδη το στόχο, ενώ για άλλα οι στόχοι τέθηκαν σε τέτοιο επίπεδο, που η επίτευξή τους εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών φαινόταν μη ρεαλιστική⁶⁹.

2.4.1 ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Οι επιπτώσεις των ειδικών ανά χώρα συστάσεων ήταν ποικίλες. Οι ειδικές ανά χώρα συστάσεις, ένα μέσο που βασίζεται στη Συνθήκη, τις οποίες απευθύνει το Συμβούλιο στα κράτη μέλη βάσει σύστασης της Επιτροπής όταν πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες, αποτέλεσαν σημαντική συνιστώσα της στρατηγικής. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η επίπτωση των εν λόγω συστάσεων έγινε ιδιαίτερα αισθητή. Εντάσσοντας τις πολιτικές τους σε μια ευρωπαϊκή διάσταση και αναδεικνύοντας ότι και άλλες χώρες αντιμετώπιζαν τα ίδια ζητήματα, τα εν λόγω κράτη μέλη χρησιμοποίησαν τις συστάσεις για να ασκήσουν πίεση υπέρ των μεταρρυθμίσεων σε εθνικό επίπεδο. Σε άλλα κράτη μέλη ωστόσο, οι εν λόγω συστάσεις δεν οδήγησαν σε πολιτικές συζητήσεις ή σε αποτελεσματική παρακολούθηση. Η διατύπωσή τους κάλυπτε συνήθως από εξειδικευμένες κυρίως συμβουλές, έως γενικούς προσανατολισμούς. Στην τελευταία περίπτωση, τα κράτη μέλη δυσκολεύονταν περισσότερο να αξιολογήσουν ποια μέτρα πολιτικής απαιτούνταν για την εκπλήρωση των στόχων της σύστασης, ενώ σε όλες τις περιπτώσεις ένα στιβαρό και διαφανές πλαίσιο αξιολόγησης θα μπορούσε να συμβάλει στην μεγαλύτερη αποδοχή των συστάσεων από τα κράτη μέλη⁷⁰.

⁶⁸ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ψήφισμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα την Εφαρμογή της Ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισαβώνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007

⁶⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβώνας», ό.π.

⁷⁰ Στο ίδιο.

2.4.2 ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΜΣ

Επιταχύνθηκε η εκμάθηση τρόπων χάραξης πολιτικής και η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών. Σε όλα τα κράτη μέλη σημειώθηκαν επιτυχίες στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων και ως εκ τούτου υπάρχει σημαντικό πεδίο για την ανταλλαγή εμπειριών και τη διάδοση βέλτιστων πρακτικών, λαμβάνοντας υπόψη τα πλαίσια και τις παραδόσεις του κάθε κράτους⁷¹. Από το 2005, εντάθηκε ο ρυθμός εκμάθησης του τρόπου χάραξης πολιτικής και των ανταλλαγών βέλτιστων πρακτικών. Τα κράτη μέλη επέδειξαν σημαντικό ενδιαφέρον για τις εμπειρίες άλλων κρατών σε τομείς που καλύπτουν το φάσμα από τη συνταξιοδοτική και υγειονομική μεταρρύθμιση, την ευελιξία με ασφάλεια και την απόκτηση δεξιοτήτων, την πολυετή διαχείριση του προϋπολογισμού, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (τρόποι συντόμευσης των προθεσμιών για τη σύσταση μιας επιχείρησης), την καινοτομία (από το σύνολο των κρατών μελών, περισσότερα από τα μισά χρησιμοποιούν πλέον τα κουπόνια καινοτομίας) έως την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι περισσότερες από τις ανταλλαγές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της ανοικτής μεθόδου συντονισμού (ΑΜΣ). Φαίνεται ότι η αποτελεσματικότητα της εκμάθησης τρόπων χάραξης πολιτικής είναι μεγαλύτερη όταν υπάρχουν σαφείς και μετρήσιμοι στόχοι (π.χ. μείωση διοικητικών επιβαρύνσεων κατά 25%, σύσταση επιχείρησης εντός μιας εβδομάδας) και όταν υπάρχει συμμετοχή τόσο τεχνικών εμπειρογνομόνων (για την προσαρμογή των πολιτικών) όσο και πολιτικών ιθυνόντων (για τη διευκόλυνση της εφαρμογής)⁷². Μένουν όμως ορισμένα ερωτήματα προς απάντηση ως προς την ουσία των επιλογών της Λισαβόνας.

Το πρώτο αναφέρεται στην ισορροπία μεταξύ του στόχου της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και του στόχου του εκσυγχρονισμού του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου και ειδικότερα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Υποστηρίζεται ότι η εφαρμογή της ΑΜΣ στα συνταξιοδοτικά συστήματα αποβλέπει αποκλειστικά στη διασφάλιση της οικονομικής τους βιωσιμότητας, σύμφωνα με τη σχετική έκθεση της Επιτροπής. Η παρατήρηση είναι κάπως άδικη, δεδομένου ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις συνόδους του Γκαίτεμποργκ (Ιούνιος 2001) και Λάακεν (Δεκέμβριος 2001) περιέλαβε μεν τη βιωσιμότητα (μακροοικονομική αρχή) στις γενικές αρχές που θα κατευθύνουν την εφαρμογή της ΑΜΣ στο συγκεκριμένο πεδίο, αλλά προσέθεσε δυο ακόμη αρχές - και ειδικότερα την ικανότητα των συστημάτων να εκπληρώνουν τους κοινωνικούς στόχους (κοινωνική αρχή), καθώς και την ικανότητα τους να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες

⁷¹ Radaelli C., «Better Regulation and the Lisbon Agenda», European Evaluation Society Conference «Evaluation in Society: Critical Connections», London 2006, σελ. 26-27

⁷² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

(επιχειρησιακή αρχή). Από την άλλη πλευρά, είναι δεδομένες και καθοριστικές οι διαφορές μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Στα πλαίσια του λεγόμενου ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου υφίστανται ουσιαστικά τρία αρκετά διαφορετικά συστήματα κοινωνικής προστασίας, από τα οποία το Σκανδιναβικό προβάλλεται ως βέλτιστο⁷³.

Το δεύτερο ερώτημα αναφέρεται στη χρήση της ΑΜΣ. Μήπως χρησιμοποιήθηκε η ΑΜΣ σε τομείς που θα έπρεπε κανονικά να χρησιμοποιείται η κοινοτική μέθοδος; Μήπως, από την άλλη πλευρά, η ΑΜΣ διευκόλυνε τη μετάβαση στην κοινοτική μέθοδο; Η ΑΜΣ δεν εμπόδισε την έκδοση οδηγιών στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων, κατόπιν μάλιστα συμφωνιών των κοινωνικών εταίρων για έξι από αυτές τις οδηγίες. Από την άλλη πλευρά, σε πεδία που δεν υπήχθησαν στη Στρατηγική της Λισαβόνας, όπως η μετανάστευση και το άσυλο, οι διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών και ανάδειξης των βέλτιστων πρακτικών προετοίμασαν το έδαφος για τη θέσπιση υποχρεωτικών ρυθμίσεων⁷⁴.

Το τρίτο ερώτημα αναφέρεται στη χρησιμότητα της μεθόδου. Προτείνεται περαιτέρω, στο κοινωνικό πεδίο, η ΑΜΣ να συνδυαστεί με την εφαρμογή οδηγιών-πλαισίων που θα υποχρεώνουν τα κράτη να βελτιώσουν τα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Τα κράτη στα πλαίσια της ΑΜΣ θα υποβάλλουν και θα υλοποιούν σχέδια δράσης για την επίτευξη των στόχων των οδηγιών. Σε περίπτωση μη υλοποίησης των σχεδίων δράσης, δηλαδή παράλειψης θέσπισης των κατάλληλων μέτρων, θα είναι δυνατή η παραπομπή τους στο ΔΕΚ για μη συμμόρφωση προς οδηγία⁷⁵.

2.5 Η ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα για να ενισχυθεί η διάσταση της ζώνης του ευρώ. Η στρατηγική της Λισαβόνας συνέπεσε με τα πρώτα δέκα έτη κυκλοφορίας του ευρώ. Στις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές αναγνωρίζεται η αυξημένη ανάγκη για συντονισμό των οικονομικών πολιτικών στη ζώνη του ευρώ

⁷³ Σε αυτό το πλαίσιο κινήθηκε η ΕΠΠ το 2004, βλ. Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών για την "Ενίσχυση της Κοινωνικής Διάστασης της Στρατηγικής της Λισαβόνας: Εξορθολογισμός του Ανοικτού Συντονισμού στον Τομέα της Κοινωνικής Προστασίας"», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2004. Το ίδιο και η ΕΟΚΕ, βλ. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών για την "Ενίσχυση της Κοινωνικής Διάστασης της Στρατηγικής της Λισαβόνας: Εξορθολογισμός του Ανοικτού Συντονισμού στον Τομέα της Κοινωνικής Προστασίας"», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2004

⁷⁴ Στεφάνου Κ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, ό.π., σελ. 324-325

⁷⁵ Στο ίδιο, σελ. 325

και από το 2007 έχουν εκδοθεί ειδικές συστάσεις με αποδέκτες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι συστάσεις αυτές εστίαστηκαν σε μέτρα πολιτικής που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ομαλή λειτουργία της ΟΝΕ. Στην πράξη ωστόσο, η παρακολούθηση των συστάσεων από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και από την «ευρωμάδα» ήταν σχετικά περιορισμένη. Οι πολύ διαφορετικές επιπτώσεις που είχε η κρίση στα κράτη της ζώνης του ευρώ απέδειξε ότι ορισμένες χώρες σημείωσαν πολύ μεγαλύτερη πρόοδο σε σχέση με άλλες όσον αφορά την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμιστικών τους προγραμμάτων και τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς τους, γεγονός που εξηγεί τις σημαντικές ανισοροπίες εντός της ζώνης που δημιουργούν δυσχέρειες στην ομαλή λειτουργία της ΟΝΕ. Για την Ελλάδα όμως, το ενδεχόμενο της άρνησης συμμετοχής στην ΟΝΕ, βασιζόμενο στην αντίληψη ότι μπορεί να ακολουθήσει μια οικονομική πολιτική διαφορετική από εκείνη των κρατών μελών -όπως για παράδειγμα μια πολιτική υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων-, θα έπρεπε μάλλον να αποκλειστεί. Η Ελλάδα δε φαινόταν να έχει αυτή τη δυνατότητα, καθώς η οικονομία της είναι συνδεδεμένη με την κοινοτική οικονομία και δεν μπορεί να λειτουργήσει κατά διαφορετικό τρόπο. Ακόμα κι αν δε συμμετείχε στην ΟΝΕ, θα ήταν υποχρεωμένη εκ των πραγμάτων να εφαρμόζει την πολιτική του κεντρικού πυρήνα της Κοινότητας. Η μη συμμετοχή της άλλωστε, θα μπορούσε να οδηγήσει και σε απώλεια του κοινοτικού κεκτημένου⁷⁶.

2.6 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η εξωτερική διάσταση θα μπορούσε να είναι πιο ενισχυμένη. Η στρατηγική ήταν υπερβολικά εσωστρεφής καθώς εστίαζε περισσότερο στην προετοιμασία της ΕΕ για την παγκοσμιοποίηση, αντί να προσπαθεί να διαδραματίσει ρόλο στη διαμόρφωσή της. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε τονίσει την τεράστια ευθύνη της ΕΕ για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων θεμάτων, χαιρετίζοντας ταυτόχρονα την παγκόσμια διάσταση που έχει δοθεί στη διαδικασία της Λισαβόνας και επισημαίνοντας ότι η στρατηγική της Λισαβόνας συνιστά την ευρωπαϊκή απάντηση στις ευκαιρίες και τους κινδύνους που ενέχει η παγκοσμιοποίηση⁷⁷. Η κρίση κατέστησε ιδιαίτερα σαφή τη σχέση αλληλεξάρτησης που χαρακτηρίζει την παγκόσμια οικονομία, καθώς οι επιπτώσεις της διαχέονται ταχέως σε όλον τον πλανήτη. Από την εμφάνισή της, η ΕΕ συμμετείχε ενεργά στις εργασίες της Ομάδας

⁷⁶ Μαραβέγιας Ν. & Τσινιζέλης Μ., *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιμ.)*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1999, σελ. 410-411

⁷⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 20ής Φεβρουαρίου 2008 σχετικά με τη συμβολή στο Εαρινό Συμβούλιο του 2008 όσον αφορά τη στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2009

των 20 για την εφαρμογή μιας υγιούς αρχιτεκτονικής με στόχο την εξάλειψη των αδυναμιών και την αποφυγή της επανάληψης των ίδιων σφαλμάτων. Θα μπορούσε επίσης να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στους εγγενείς δεσμούς μεταξύ της οικονομίας της ΕΕ και των βασικών παγκόσμιων δυνάμεων όπως οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και οι επανομαζόμενες χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα). Τελευταία, αλλά εξίσου σημαντική, επισήμανση είναι ότι καταβλήθηκαν ελάχιστες προσπάθειες για τη σύγκριση των επιδόσεων της ΕΕ με εκείνες των βασικών της εμπορικών εταίρων και για την αξιολόγηση σε σχετικούς όρους της προόδου που σημείωσε η ΕΕ⁷⁸.

---

⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ 2020

3.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στις 19 Ιουλίου 2007, ο δείκτης Dow Jones Industrial Average ξεπέρασε τις 14.000 μονάδες για πρώτη φορά. Δύο εβδομάδες αργότερα ο Λευκός Οίκος έδωσε στη δημοσιότητα ένα «δελτίο πληροφόρησης» όπου καυχήταν για τις οικονομικές επιδόσεις της κυβέρνησης Μπους: «Οι αναπτυξιακές πολιτικές του προέδρου συμβάλλουν στην ισχυρή, ευέλικτη και δυναμική οικονομία μας», διακήρυξε. Και τα προβλήματα που ήταν ήδη ορατά στην αγορά στέγης και στα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου; «Αναχαιτίστηκαν σε μεγάλο βαθμό», είπε ο υπουργός Οικονομικών Χένρι Πόλσον, την 1η Αυγούστου σε ομιλία του στο Πεκίνο. Στις 9 Αυγούστου η γαλλική τράπεζα BNP Paribas ανέστειλε τις αναλήψεις από τρία επενδυτικά ταμεία της - και η πρώτη μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση του 21ου αιώνα άρχισε. Μια φούσκα στον τομέα της στέγης που σκάει, συγκρίσιμη με αυτό που συνέβη στην Ιαπωνία στα τέλη της δεκαετίας του 1980· ένα κύμα μαζικών τραπεζικών αναλήψεων συγκρίσιμο με εκείνο των αρχών της δεκαετίας του 1930 (αν και αφορά κυρίως το σκιώδες τραπεζικό σύστημα και όχι τις συμβατικές τράπεζες)· μια παγίδα ρευστότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες που επίσης θυμίζει την Ιαπωνία· και πιο πρόσφατα μια διακοπή των διεθνών κεφαλαιακών ροών και ένα κύμα νομισματικών κρίσεων που θυμίζουν τα συμβάντα της Ασίας στο τέλος της δεκαετίας του 1990⁷⁹. Πάντως, είναι προφανές ότι οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης του ΑΕΠ που παρατηρήθηκαν παγκοσμίως την περίοδο 2002-2007, κάποια στιγμή θα επιβραδύνονταν υπακούοντας στη λογική των οικονομικών κύκλων. Επομένως ή επιβράδυνση μπορούσε να προβλεφθεί, χωρίς βέβαια να μπορεί να προσδιοριστεί επακριβώς το χρονικό σημείο της ανώτατης φάσης του κύκλου και της αλλαγής της φοράς του προς τα κάτω⁸⁰.

⁷⁹ Krugman P., *Η Κρίση του 2008*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2009, σελ. 199

⁸⁰ Πέτσας Σ., «Παγκόσμια οικονομική κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της», ΕΛΙΑΜΕΠ, 2009

Οι διεθνείς εξελίξεις επηρέασαν και την κατάσταση στην Ελλάδα και ανέδειξαν τις ενδογενείς αρνητικές δυναμικές του τόπου. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, που το 2003 έφτανε το 6,6% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), διπλασιάστηκε εν τω μεταξύ και έφτασε, το 2007, το 14% του ΑΕΠ (32,261 δισ. ευρώ), ένα πρωτοφανές επίπεδο. Παράλληλα, ο υψηλός πληθωρισμός, η αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας και το αυξημένο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών επιδεινώνουν την κατάσταση⁸¹. Άλλοτε, όταν νόμισμα ήταν η δραχμή, μια τέτοια εξέλιξη θα είχε αποβεί καταστροφική. Θα είχε προκαλέσει την εξάντληση των συναλλαγματικών αποθεμάτων και την υποτίμηση του νομίσματος, ενώ θα επέβαλλε την εφαρμογή μιας αυστηρής πολιτικής λιτότητας ώστε να αντιμετωπιστεί η κατάσταση. Αυτό δεν συνέβη τώρα, γιατί η ΟΝΕ και το ευρώ αποτελούν μια ασπίδα. Αλλά η ασπίδα της ΟΝΕ λειτουργεί μόνο προσωρινά. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών οφείλεται στη ραγδαία πτώση της ανταγωνιστικότητας. Αιτία της απώλειας της ανταγωνιστικότητας είναι και η χαμηλή ποιότητα των ελληνικών προϊόντων, καθώς και το μικρό ποσοστό προϊόντων υψηλής τεχνολογίας. Ακόμη και σήμερα, η Ελλάδα προσπαθεί να είναι ανταγωνιστική κυρίως με το χαμηλό κόστος εργασίας. Η μάχη αυτή, όμως, είναι χαμένη εκ των προτέρων. Οι επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων χωρών μεταφέρουν την παραγωγή τους σε άλλες χώρες, όπου οι μισθοί είναι πολύ χαμηλότεροι, και επομένως το κόστος τους μικρότερο του ελληνικού. Η επιβεβλημένη για την Ελλάδα στροφή σε προϊόντα και υπηρεσίες με χαρακτηριστικά αναγνωρισμένης ποιότητας και υψηλού τεχνολογικού επιπέδου καθυστερεί⁸².

Πρόβλημα ελλειμμάτων αντιμετωπίζουν φυσικά και άλλες χώρες της ΕΕ, ενώ έχουν γίνει και προτάσεις για την επάνοδο στην οικονομική ανάπτυξη, που θα βοηθούσε στην εξάλειψή της μακροπρόθεσμα. Πρώτον, τι είδους δράση δημοσιονομικής πολιτικής χρειάζεται; Διαφορετικές χώρες θα επιλέξουν διαφορετικά όργανα, αλλά αυτή η επιλογή πρέπει να διέπεται από κάποιες αρχές: Η πολιτική πρέπει να είναι σαφώς προσωρινή· η πολιτική πρέπει να είναι αποτελεσματική, για παράδειγμα, οι επιδοτήσεις ομάδων συμφερόντων δεν είναι αποτελεσματικές· η πολιτική πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως δίκαιη. Η κοινή γνώμη σκανδαλίζεται από τα τραπεζικά πλεονάσματα και από το μέγεθος των ποσών που διατίθενται για τη διάσωση τους. Δεύτερον, οι χώρες που έχουν ήδη σημαντικά ελλείμματα και υψηλά δημόσια χρέη θα πρέπει να υιοθετήσουν και αυτές επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές; Στην τρέχουσα, ιδιάζουσα, περίπτωση η απάντηση είναι θετική. Ο κίνδυνος ύφεσης είναι πολύ σοβαρός και μια τέτοια πιθανότητα θα επιδεινώσει τους

⁸¹ Χαρδούβελης Γ., «Η Διεθνής Κρίση και η Ελλάδα», ομιλία στην Ημερίδα του ECONOMIA, Αθήνα 2008

⁸² Σημίτης Κ., *Η Κρίση*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2008, σελ. 37-39

προϋπολογισμούς. Επιπλέον, οι επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές έχουν πολύ σημαντική εξωτερική επίδραση στην τρέχουσα κατάσταση. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος αυτές οι πολιτικές προάσπισης των ιδίων συμφερόντων με ζημία των ανταγωνιστών (beggar thy neighbor) να εκτρέψουν τις απαντήσεις της πολιτικής⁸³.

Η κατάσταση απαιτεί μακροπρόθεσμη λύση. Κατά το σχεδιασμό των πολιτικών, τρεις σκέψεις θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη: τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα πρέπει να διορθωθούν άμεσα, αμέσως μόλις αποκατασταθεί η ανάπτυξη· παρά τις μαζικές ενέσεις τόνωσης της ρευστότητας, η πραγματική απειλή σήμερα είναι ο πληθωρισμός, άρα, εφόσον αποκατασταθεί η ανάπτυξη, η ρευστότητα θα σταματήσει άμεσα (αυτό ενδεχομένως να απαιτήσει ιδιαίτερα μέτρα και νέα όργανα)· θα χρειαστεί καλύτερη ρύθμιση για την αποφυγή του ηθικού κινδύνου που δημιουργείται μετά προγράμματα διάσωσης των τραπεζών⁸⁴.

3.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η οικονομική κρίση οδήγησε την Επιτροπή να εκπονήσει ένα σχέδιο, που ονόμασε «ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας». Οι στρατηγικοί στόχοι του σχεδίου για την ανάκαμψη της οικονομίας είναι οι ακόλουθοι: η ταχεία τόνωση της ζήτησης και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών· ο περιορισμός του ανθρώπινου κόστους της οικονομικής ύφεσης και των συνεπειών της στους πλέον ευάλωτους. Πολλοί εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους πλήττονται από την κρίση ή πρόκειται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειές της. Μπορούν να ληφθούν μέτρα ανακούφισης όσων χάνουν τις εργασίες τους ή για να βοηθηθούν οι απολυθέντες να επιστρέψουν γρήγορα στην αγορά εργασίας, αντί να αντιμετωπίζουν το φάσμα της χρόνιας ανεργίας· η συμβολή στην προετοιμασία της Ευρώπης ώστε να βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση όταν ανακάμψει η οικονομία, έτσι ώστε η ευρωπαϊκή οικονομία να λαμβάνει υπόψη τις απαιτήσεις της ανταγωνιστικότητας και τις ανάγκες που θα προκύψουν στο μέλλον, σύμφωνα με το στόχο που τίθεται στη στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Προς τον σκοπό αυτό, είναι ανάγκη να συνεχιστούν οι αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, να υποστηριχθεί η καινοτομία και να οικοδομηθεί μια οικονομία της γνώσης· η επιτάχυνση της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Κατά τον τρόπο αυτό, η Ευρώπη θα βρίσκεται σε καλή θέση ώστε να εφαρμόσει τη στρατηγική της για τον περιορισμό της αλλαγής του κλίματος και για την προώθηση της ενεργειακής ασφάλειας: μια στρατηγική που θα ενθαρρύνει τις νέες τεχνολογίες,

⁸³ Wyplosz C., «Η Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα», ομιλία στην Ημερίδα του ECONOMIA, Αθήνα 2008

⁸⁴ Στο ίδιο.

θα δημιουργεί νέες, «πράσινες» θέσεις εργασίας και θα εξασφαλίζει νέες ευκαιρίες σε ταχέως αναπτυσσόμενες διεθνείς αγορές, θα διατηρεί υπό έλεγχο το κόστος της ενέργειας που καταβάλλουν οι πολίτες και οι επιχειρήσεις και θα μειώσει την εξάρτηση της Ευρώπης από τις εισαγωγές καυσίμων⁸⁵.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας σχεδιάστηκε ώστε: να εκμεταλλεύεται τις συνεργίες και να αποφεύγει τις αρνητικές δευτερογενείς συνέπειες μέσω συντονισμένης δράσης, να αξιοποιεί κάθε διαθέσιμο μέσο για την προώθηση των αναγκαίων πολιτικών, τις δημοσιονομικές πολιτικές, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τις μεταρρυθμίσεις των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και την εξωτερική δράση, να εξασφαλίζει πλήρη συντονισμό μεταξύ των άμεσων δράσεων, αφενός, και των μεσοπρόθεσμων έως μακροπρόθεσμων στόχων της ΕΕ, αφετέρου, να λαμβάνει πλήρως υπόψη την παγκόσμια έκταση του προβλήματος και να διαμορφώνει τη συμβολή της ΕΕ στις διεθνείς αποκρίσεις. Το παρόν ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας προτείνει μια αντικυκλική μακροοικονομική αντίδραση στην κρίση με τη μορφή μιας φιλόδοξης δέσμης δράσεων για την υποστήριξη της πραγματικής οικονομίας, ώστε να αποφευχθεί η εμβάθυνση της ύφεσης. Το σχέδιο στηρίζεται στο ΣΣΑ και στη στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Συνίσταται σε: ένα άμεσο δημοσιονομικό κίνητρο ύψους 200 δισ. ευρώ (1,5% του ΑΕΠ της ΕΕ), το οποίο αποτελείται από αύξηση του προϋπολογισμού των κρατών μελών κατά 170 δισ. Ευρώ (περίπου 1,2% του ΑΕΠ της ΕΕ), και κοινοτική χρηματοδότηση υπέρ άμεσων δράσεων της τάξης των 30 δισ. ευρώ (περίπου 0,3% του ΑΕΠ), και σε μια σειρά δράσεων προτεραιότητας οι οποίες στηρίζονται στη στρατηγική της Λισαβόνας, και συγχρόνως είναι σχεδιασμένες για να προσαρμόσουν τις οικονομίες μας ώστε να ανταποκριθούν στις μακροπρόθεσμες προκλήσεις συνεχίζοντας την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στην αύξηση της δυνητικής ανάπτυξης⁸⁶.

Στο ίδιο πλαίσιο, η ΕΕ προωθεί την ιδέα της ενίσχυσης των συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), καθώς θεωρεί ότι μέχρι σήμερα αποτελεί πολύ μικρό κομμάτι των δημοσίων επενδύσεων γενικότερα. Οι ΣΔΙΤ θεωρείται ότι μπορούν να προσφέρουν πιο γρήγορα και ικανοποιητικά αποτελέσματα, καλύτερη αξιοποίηση των χρημάτων που επενδύονται, μείωση του γενικότερου ρίσκου των επενδύσεων και αύξηση της αιεφόρου ανάπτυξης και της καινοτομίας. Για αυτούς τους σκοπούς, η

⁸⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ένα Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την Ανάκαμψη της Οικονομίας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2008, σελ. 6-7

⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 7

ΕΕ θέσπισε μια σειρά κανόνων και εξασφάλισε συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις⁸⁷. Εντούτοις, η οικονομική κρίση και ο συγκεκριμένος χαρακτήρας των ΣΔΙΤ έχουν επιφέρει εμπόδια στην αποτελεσματικότητά τους. Γι' αυτό το λόγο, θα πρέπει να προωθηθούν μέτρα που: να βελτιώσουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση των ΣΔΙΤ, μέσω των οργάνων της ΕΕ και κυρίως της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας· να εξασφαλίσουν τη σωστή διαχείριση του χρέους των ΣΔΙΤ· να βελτιώσουν την ενημέρωση και την αξιοποίηση της εμπειρίας σε θέματα ΣΔΙΤ, κυρίως μέσω των οργάνων της ΕΕ⁸⁸. Η ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα στη συμμετοχή των δημοσίων επενδύσεων κρίνεται πολύ σημαντική.

3.2.1 ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Για την ανάπτυξη και την απασχόληση συγκεκριμένα, η Επιτροπή εξέδωσε ένα έγγραφο με κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση, θέτοντας τους παρακάτω στόχους:

- Μακροοικονομικές κατευθυντήριες γραμμές⁸⁹: να εξασφαλιστεί η οικονομική σταθερότητα για διατηρήσιμη ανάπτυξη· να εξασφαλιστεί η οικονομική και δημοσιονομική βιωσιμότητα ως βάση για την αύξηση της απασχόλησης· να προωθηθεί η αποτελεσματική κατανομή των πόρων με προσανατολισμό την ανάπτυξη και την απασχόληση· να εξασφαλιστεί ότι οι μισθολογικές εξελίξεις συμβάλλουν στην μακροοικονομική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη· να ενισχυθεί η συνοχή μεταξύ των μακροοικονομικών πολιτικών, των διαρθρωτικών πολιτικών και των πολιτικών για την απασχόληση· να καταβληθούν προσπάθειες για μία δυναμική και εύρυθμα λειτουργούσα ΟΝΕ.
- Μικροοικονομικές κατευθυντήριες γραμμές⁹⁰: να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε Ε&Α, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα· να διευκολυνθούν όλες οι μορφές της καινοτομίας· να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των Τεχνολογιών των Πληροφοριών και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς· να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης· να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρησιμοποίηση των

⁸⁷ Commission of the European Communities, «Mobilising Private and Public Investment for Recovery and Long Term Structural Change: Developing Public Private Partnerships», Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 2009, σελ. 3-7

⁸⁸ Commission of the European Communities, «Mobilising Private and Public Investment for Recovery and Long Term Structural Change...», ό.π., σελ. 12-14

⁸⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2008-2010)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007, σελ. 6

⁹⁰ Στο ίδιο, σελ. 6

πόρων και να ενισχυθούν συνεργίες μεταξύ της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης· να αναπτυχθεί σε έκταση και σε βάθος η εσωτερική αγορά· να εξασφαλιστούν ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές εντός και εκτός Ευρώπης, και να αποκομιστούν οφέλη από την παγκοσμιοποίηση· να δημιουργηθεί πιο ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον και να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω της βελτίωσης της νομοθεσίας· να προωθηθεί μια περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για τις ΜΜΕ· να επεκταθούν, να βελτιωθούν και να συνδεθούν οι ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας.

- Κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση⁹¹: να εφαρμοστούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής· να προωθηθεί μια προσέγγιση της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής· να δημιουργηθούν αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της εργασίας και να καταστεί αυτή αποδοτική για όσους αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων ατόμων και των άεργων· να βελτιωθεί η κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας· να προωθηθεί η ευελιξία σε συνδυασμό με την ασφάλεια της απασχόλησης και να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων· να εξασφαλιστεί ότι η εξέλιξη του κόστους της εργασίας και οι μηχανισμοί καθορισμού των μισθών ευνοούν την απασχόληση· να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο· να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες.

Στις 16 Δεκεμβρίου 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε ένα πακέτο μέτρων για να ενισχύσει τη στρατηγική της Λισαβόνας και για να βοηθήσει την εφαρμογή του ευρωπαϊκού σχεδίου οικονομικής ανάκαμψης. Το πακέτο περιλαμβάνει μια έκθεση για τις μελλοντικές προτεραιότητες σχετικά με την ενιαία αγορά. Η Επιτροπή αναθέωρησε επίσης το ευρωπαϊκό Ταμείο προσαρμογής στη παγκοσμιοποίηση, για να εξασφαλίσει τη μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων του για την εξεύρεση εργασίας από τους απολυόμενους. Το πακέτο περιλαμβάνει διάφορες ανακοινώσεις, όπως «Νέες δεξιότητες για νέες εργασίες», το οποίο είναι μια πρώτη προσέγγιση των απαιτήσεων δεξιοτήτων και απασχολήσεων στην ΕΕ μέχρι το 2020. Μια ανακοίνωση καθορίζει τόσο τις άμεσες προτεραιότητες για συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για τα έτη 2009-2010, όσο και τις μακροπρόθεσμες στρατηγικές προκλήσεις. Μια άλλη ανακοίνωση εξηγεί πώς ορισμένοι πόροι της

⁹¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2008-2010)», ό.π., σελ. 7

πολιτικής συνοχής μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα κράτη μέλη για να δώσουν ένα βραχυπρόθεσμο ερέθισμα στην οικονομία αλλά και για αντιμετωπίσουν τις μακροπρόθεσμες προκλήσεις, όπως η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και η προσαρμογή σε μια οικονομία με λιγότερη ατμοσφαιρική ρύπανση. Τέλος, το πακέτο περιλαμβάνει μια ανακοίνωση σχετικά με τις εξωτερικές πτυχές της στρατηγικής της Λισαβόνας, η οποία στηρίζεται στο σχέδιο ανάκαμψης με προτάσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση μπορεί να βελτιώσει τη διεθνή ρυθμιστική συνεργασία και να εξασφαλίσει επαρκή και ελεύθερη πρόσβαση στις αγορές τρίτων χωρών⁹².

Στις 28 Ιανουαρίου 2009, η Επιτροπή υιοθέτησε «κεφάλαια κατά χώρα» και συστάσεις ως προς τη στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Αυτές οι συστάσεις θα βοηθήσουν επίσης να εξασφαλίσουν ότι το ευρωπαϊκό σχέδιο οικονομικής ανάκαμψης θα εφαρμοστεί κατά τρόπο που να αντιμετωπίζει την οικονομική κρίση αλλά προσβλέποντας στο μέλλον. Τα κεφάλαια κατά χώρα αναλύουν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί σε κάθε κράτος μέλος ως προς την εφαρμογή της στρατηγικής ανάπτυξης και απασχόλησης, λαμβάνοντας υπόψη την κρίση. Περιλαμβάνουν προτάσεις για ειδικές συστάσεις κατά κράτος μέλος που θα επικυρωθούν από το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και θα εγκριθούν επίσημα από το Συμβούλιο. Οι συστάσεις έχουν νομική ισχύ. Σημαίνουν στην πράξη ότι τα κράτη μέλη, όπως σε προηγούμενα χρόνια πρέπει να συμφωνήσουν συλλογικά, βασιζόμενα στην πρόταση της Επιτροπής, σχετικά με τα πεδία που κάθε κράτος μέλος πρέπει να εξετάσει κατά προτεραιότητα, για να ενισχύσει τη δύναμη της οικονομίας του μεσοπρόθεσμα⁹³.

Η πρόοδος του «ευρωπαϊκού σχεδίου για την ανάκαμψη της οικονομίας» δεν κρίνεται αρκετά αποτελεσματική. Το ΑΕΠ στην ΕΕ και στην ευρωζώνη συνεχίζει να μειώνεται και οι ανεργία συνεχίζει να αυξάνεται, ενώ ταυτόχρονα, τα ελλείμματα στην ΕΕ συνεχίζουν να αυξάνονται. Τα κράτη-μέλη σε πολλές περιπτώσεις προώθησαν μέτρα που συντονίζονταν με το σχέδιο, αλλά τα αποτελέσματα συνεχίζουν να μην είναι ικανοποιητικά⁹⁴. Ειδικότερα, τα κράτη-μέλη έλαβαν μέτρα για την προστασία των θέσεων εργασίας, την υποστήριξη των επιχειρήσεων, τη δράση για την κλιματική αλλαγή, την ενέργεια και τις υποδομές και, τέλος, την καινοτομία και την Ε&Α. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως οι θέσεις εργασίας και η δυναμική των επιχειρήσεων, τα αποτελέσματα ήταν άμεσα ορατά, αν και όχι ικανοποιητικά, ενώ σε άλλες

⁹² Μούσης Ν., «Η Στρατηγική της Λισαβόνας στη Δίνη της Οικονομικής Κρίσης», europedia.moussis.eu, 2008

⁹³ Στο ίδιο.

⁹⁴ European Commission, Progress Report on the Implementation of the European Economic Recovery Plan, Brussels, December 2009, σελ. 1-2

περιπτώσεις, όπως η πράσινη ανάπτυξη, τα αποτελέσματα πιθανώς θα είναι ορατά σε μακροπρόθεσμο διάστημα⁹⁵.

3.3 ΟΙ ΝΕΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ 2020

Ακόμη και προ της κρίσης, υπήρχαν πολλοί τομείς στους οποίους η Ευρώπη δεν σημείωνε αρκετά ταχεία πρόοδο σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης της Ευρώπης ήταν διαρθρωτικά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των βασικών οικονομικών της εταίρων, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο χάσμα παραγωγικότητας⁹⁶, το οποίο διευρύνθηκε κατά την τελευταία δεκαετία. Σε μεγάλο βαθμό, αυτό οφείλεται στις διαφορετικές επιχειρηματικές δομές σε συνδυασμό με χαμηλότερα επίπεδα επενδύσεων σε E&A και καινοτομία, ανεπαρκή χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, απροθυμία ορισμένων τμημάτων των κοινωνιών να υιοθετήσουν καινοτομίες, φραγμούς στην πρόσβαση στις αγορές και ένα λιγότερο δυναμικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, τα ποσοστά απασχόλησης στην Ευρώπη -κατά μέσο όρο 69% για άτομα ηλικίας 20-64 ετών- εξακολουθούν να είναι σημαντικά χαμηλότερα απ' ό,τι σε άλλα μέρη του κόσμου. Το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται ανέρχεται μόνο σε 63% έναντι 76% για τους άντρες. Μόνο το 46% των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64) απασχολούνται σε σύγκριση με ποσοστό άνω του 62% στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Επιπλέον, οι Ευρωπαίοι κατά μέσο όρο εργάζονται 10% λιγότερες ώρες απ' ό,τι οι εργαζόμενοι στις ΗΠΑ ή στην Ιαπωνία. Επίσης, η δημογραφική γήρανση επιταχύνεται. Καθώς συνταξιοδοτείται η γενιά της έκρηξης των γεννήσεων (baby-boom), ο ενεργός πληθυσμός της ΕΕ θα αρχίσει να μειώνεται από το 2013/2014. Σήμερα, ο αριθμός των ατόμων ηλικίας άνω των 60 ετών αυξάνεται με ρυθμό δύο φορές ταχύτερο απ' ό,τι πριν από το 2007 - κατά περίπου δύο εκατομμύρια κάθε χρόνο σε σύγκριση με ένα εκατομμύριο προγενέστερα. Ο μικρότερος ενεργός πληθυσμός σε συνδυασμό με υψηλότερο ποσοστό συνταξιούχων θα επιβαρύνει με πρόσθετους περιορισμούς τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας⁹⁷.

Ενώ η Ευρώπη χρειάζεται να αντιμετωπίσει τις δικές της διαρθρωτικές αδυναμίες, ο κόσμος προχωρεί ταχέως και θα είναι πολύ διαφορετικός στα τέλη της επόμενης δεκαετίας. Οι οικονομίες της Ευρώπης είναι όλο και πιο αλληλένδετες. Η

⁹⁵ Στο ίδιο, σελ. 4-11

⁹⁶ Denis C., McMorrow K., Röger W., Veugelers R., The Lisbon Strategy and the EU's Structural Productivity Problem, European Commission, Economic Papers, Brussels 2005, σελ. 9-14

⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για Έξυπνη, Διατηρήσιμη και Χωρίς Αποκλεισμούς Ανάπτυξη», Ανακοίνωση της Επιτροπής, Βρυξέλλες 2010, σελ. 8-9

Ευρώπη θα εξακολουθήσει να επωφελείται από το γεγονός ότι είναι μία από τις πιο ανοικτές οικονομίες στον κόσμο, αλλά ο ανταγωνισμός από αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες γίνεται εντονότερος. Χώρες όπως η Κίνα ή η Ινδία πραγματοποιούν σημαντικές επενδύσεις στην έρευνα και στην τεχνολογία προκειμένου να βελτιώσουν τη θέση τους στην αλυσίδα αξίας και να βελτιώσουν αλματωδώς τη θέση τους στην παγκόσμια οικονομία. Καθώς όμως οι χώρες αυτές αναπτύσσονται, θα ανοίξουν νέες αγορές για πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα εξακολουθεί να έχει ανάγκη ρύθμισης⁹⁸. Η δυνατότητα εύκολης δανειοδότησης, η βραχυπρόθεσμη προσέγγιση και η υπερβολική ανάληψη κινδύνων στις χρηματοπιστωτικές αγορές όλου του κόσμου τροφοδότησαν κερδοσκοπικές συμπεριφορές που οδήγησαν σε ανάπτυξη-φούσκα και σε σημαντικές ανισορροπίες. Οι προκλήσεις όσον αφορά το κλίμα και τους πόρους απαιτούν δραστικές ενέργειες. Η μεγάλη εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, όπως το πετρέλαιο και η μη αποδοτική χρησιμοποίηση πρώτων υλών εκθέτει τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις σε επιζήμιες και δαπανηρές αναταραχές λόγω της μεταβολής των τιμών. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι η κλιματική αλλαγή ενδέχεται να επιτείνει τις κοινωνικές στρεβλώσεις και τα κοινωνικά χάσματα τόσο στην ΕΕ, όσο και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Ο στόχος πρέπει να συνίσταται στη διευθέτηση της προσαρμογής και της απάλυνσης χωρίς την πρόκληση ανεργίας και κοινωνικών στρεβλώσεων. Η καταπολέμηση δεν πρέπει να οδηγήσει στην αύξηση των πολιτών που ζουν στη φτώχεια⁹⁹. Η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού από 6 σε 9 δισεκατομμύρια θα εντείνει τον παγκόσμιο ανταγωνισμό για τους φυσικούς πόρους και θα ασκήσει πίεση στο περιβάλλον. Η ΕΕ πρέπει να εξακολουθήσει την προσέγγιση με τα άλλα μέρη του κόσμου επιδιώκοντας μια παγκόσμια λύση των προβλημάτων της κλιματικής αλλαγής, εφαρμόζοντας ταυτόχρονα στο έδαφος της Ένωσης τη συμφωνηθείσα στρατηγική για το κλίμα και την ενέργεια¹⁰⁰.

3.3.1 ΠΕΝΤΕ ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε τρεις προτεραιότητες πρέπει να κατέχουν κεντρική θέση στη στρατηγική για την Ευρώπη 2020¹⁰¹: α) Έξυπνη ανάπτυξη, με την

⁹⁸ Expert Group, *A Knowledge-intensive Future for Europe*, ό.π., σελ. 19-20

⁹⁹ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Κλιματική αλλαγή και Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2008

¹⁰⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 9

¹⁰¹ Η υλοποίηση των γενικών αυτών στόχων περνάει από τα επιμέρους προγράμματα της Επιτροπής, τα οποία απαριθμούνται στο βιβλίο European Commission, *European Research: Socio-economic Sciences and Humanities*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009

ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία, β) Βιώσιμη ανάπτυξη, με την προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής στη χρησιμοποίηση των πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας και γ) Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, με την ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. Οι τρεις αυτές προτεραιότητες αλληλοενισχύονται και διαμορφώνουν την εικόνα της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς για την Ευρώπη του 21ου αιώνα. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικοί του θέματος της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Πρέπει να είναι μετρήσιμοι, ικανοί να αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία των καταστάσεων στα κράτη μέλη και να βασίζονται σε επαρκώς αξιόπιστα στοιχεία για τους σκοπούς της σύγκρισης¹⁰². Οι στόχοι που ακολουθούν¹⁰³ επιλέχθηκαν στη βάση αυτή και η επίτευξή τους θα είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία της ΕΕ μέχρι το 2020:

- Το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών πρέπει να αυξηθεί από 69% σήμερα σε τουλάχιστον 75%, μεταξύ άλλων μέσω της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών, των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και της καλύτερης ενσωμάτωσης των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό.

- Στόχος της ΕΕ είναι επί του παρόντος η επένδυση του 3% του ΑΕΠ σε Ε&Α. Ο στόχος είχε επιτύχει να εστιάσει την προσοχή στην ανάγκη για επενδύσεις στην Ε&Α τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, αλλά εστιάζει περισσότερο στις εισροές απ' ό,τι στις επιπτώσεις. Υπάρχει σαφής ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών για ιδιωτική Ε&Α στην ΕΕ και σε αυτό θα συμβάλουν πολλά από τα μέτρα που προτείνονται στην παρούσα στρατηγική. Η Επιτροπή προτείνει να διατηρηθεί ο στόχος του 3% και να καθοριστεί παράλληλα δείκτης που θα αντικατοπτρίζει την ένταση Ε&Α και καινοτομίας.

- Μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 ή κατά 30%, εάν πληρούνται οι όροι· αύξηση του ποσοστού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική κατανάλωση ενέργειας σε 20% και αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης.

- Στόχος που αφορά τη συμμετοχή στην εκπαίδευση και ο οποίος αντιμετωπίζει το πρόβλημα των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση,

¹⁰² Expert Group, *A Knowledge-intensive Future for Europe*, ό.π., σελ. 23-26

¹⁰³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 12-13

μειώνοντας το ποσοστό τους σε 10% από το σημερινό 15%, αυξάνοντας παράλληλα το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών που έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση από 31% σε τουλάχιστον 40% το 2020.

- Ο αριθμός των Ευρωπαίων που ζουν κάτω από τα εθνικά όρια φτώχειας πρέπει να μειωθεί κατά 25%, βγάζοντας από την κατάσταση της φτώχειας πάνω από 20 εκατομμύρια πολίτες.

Στους παραπάνω στόχους υπήρχε σύγκλιση και με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου¹⁰⁴. Απόψεις για τους στόχους της Ευρώπης 2020 εξέφρασαν και πολλοί φορείς εντός της ΕΕ. Σύμφωνα με έγγραφο της Επιτροπής, υπάρχει πλήρης στήριξη των στόχων από όλα τα κράτη μέλη¹⁰⁵, ενώ τα κόμματα της Ευρωβουλής στήριξαν τους στόχους με ορισμένες διαφοροποιήσεις, που πηγάζουν από τη διαφορετική ιδεολογία του κάθε κόμματος¹⁰⁶. Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές συμφωνούν σε γενικές γραμμές με τους στόχους, αλλά ταυτόχρονα ζητούν να επεκταθεί ο βαθμός συμμετοχής τους στην υλοποίηση των στόχων¹⁰⁷. Απόψεις εκφράστηκαν ακόμη και από πολίτες της ΕΕ, με κύρια εστίαση στην εκπαίδευση, την έρευνα και την κοινωνία της γνώσης¹⁰⁸.

Οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι, καθώς, για παράδειγμα, τα καλύτερα επίπεδα εκπαίδευσης συμβάλλουν στην απασχολησιμότητα και η πρόοδος στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης συμβάλλει στη μείωση της φτώχειας. Η μεγαλύτερη ικανότητα για Ε&Α, καθώς και καινοτομία, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, σε συνδυασμό με την αυξημένη αποδοτικότητα των πόρων θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και θα προωθήσει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Οι επενδύσεις σε πιο καθαρές τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα θα έχουν ευνοϊκή επίδραση στο περιβάλλον, θα συμβάλουν στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και θα δημιουργήσουν νέες δυνατότητες για επιχειρήσεις και απασχόληση. Οι στόχοι αυτοί είναι αντιπροσωπευτικοί και όχι διεξοδικοί. Αντιπροσωπεύουν μια συνολική θεώρηση για το πού θα ήθελε η Επιτροπή να φτάσουν οι βασικές παράμετροι της ΕΕ μέχρι το 2020. Δεν αντιπροσωπεύουν την προσέγγιση της «ενιαίας αντιμετώπισης». Κάθε κράτος μέλος είναι διαφορετικό και η ΕΕ των 27 χαρακτηρίζεται σήμερα από μεγαλύτερη πολυμορφία απ' ό,τι την προηγούμενη δεκαετία. Παρά τις διαφορές στα επίπεδα ανάπτυξης και στο βιοτικό επίπεδο, η Επιτροπή εκτιμά ότι οι προτεινόμενοι στόχοι είναι συναφείς για όλα τα

¹⁰⁴ European Council, Conclusions 25/26 March 2010, Brussels 2010

¹⁰⁵ European Commission, Europe 2020: Public Consultation - Overview of Responses, Commission Staff Working Document, Brussels 2010, σελ. 3-11

¹⁰⁶ Στο ίδιο, σελ. 11-13

¹⁰⁷ Στο ίδιο, σελ. 13-15

¹⁰⁸ Στο ίδιο, σελ. 28-29

κράτη μέλη, παλιά και νέα στον ίδιο βαθμό. Η επένδυση στην E&A καθώς και στην καινοτομία, στην εκπαίδευση και σε τεχνολογίες που προάγουν την αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων θα είναι επωφελής για τους παραδοσιακούς τομείς, για τις αγροτικές περιοχές καθώς και για τις οικονομίες υψηλής εξειδίκευσης και υπηρεσιών¹⁰⁹. Εξάλλου, θα ενισχύσουν την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. Για να διασφαλιστεί ότι το κάθε κράτος μέλος θα προσαρμόσει την στρατηγική του για την Ευρώπη 2020 στην ιδιαίτερη κατάστασή του, η Επιτροπή προτείνει οι εν λόγω στόχοι της ΕΕ να μετατραπούν σε εθνικούς στόχους και πορείες που θα αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα κατάσταση σε κάθε κράτος μέλος και το επίπεδο φιλοδοξίας που είναι ικανό να επιτύχει ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας της ΕΕ για την επίτευξη των εν λόγω στόχων. Εκτός από τις προσπάθειες των κρατών μελών, η Επιτροπή θα προτείνει ένα φιλόδοξο φάσμα δράσεων σε επίπεδο ΕΕ με στόχο να εισέλθει η ΕΕ σε μια νέα και πιο βιώσιμη πορεία ανάπτυξης. Από τον συνδυασμό των εθνικών προσπαθειών με εκείνες της ΕΕ θα υπάρξει αμοιβαία ενίσχυση¹¹⁰.

3.3.2 ΕΞΥΠΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ)

Έξυπνη ανάπτυξη σημαίνει ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας ως καθοριστικών παραγόντων της ανάπτυξης. Αυτό απαιτεί τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την ενίσχυση των επιδόσεων στην έρευνα, την προώθηση της καινοτομίας και της μεταβίβασης γνώσης σε όλη την Ένωση¹¹¹, την πλήρη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και τη διασφάλιση ότι οι καινοτόμες ιδέες θα καταστεί δυνατό να λάβουν τη μορφή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που δημιουργούν ανάπτυξη, ποιοτικές θέσεις εργασίας και συμβάλουν στην αντιμετώπιση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κοινωνικών προκλήσεων. Αλλά, για να υπάρξει επιτυχής κατάληξη, τα προαναφερόμενα πρέπει να συνδυαστούν με την επιχειρηματικότητα, τη χρηματοδότηση και την εστίαση στις ανάγκες των χρηστών και στις ευκαιρίες που παρέχουν οι αγορές. Σε ό,τι αφορά την καινοτομία, στην Ευρώπη η δαπάνη για E&A είναι χαμηλότερη του 2%, σε σύγκριση με 2,6% στις ΗΠΑ και 3,4% στην Ιαπωνία, κυρίως λόγω των χαμηλότερων επιπέδων ιδιωτικών επενδύσεων. Δεν λαμβάνονται υπόψη μόνο τα απόλυτα ποσά που

¹⁰⁹ European Commission, *Knowledge for Growth: Prospects for Science, Technology and Innovation*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009, σελ. 37-39

¹¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 13-14

¹¹¹ Στο συγκεκριμένο στόχο είχε εστιάσει σε μεγάλο βαθμό η ΕΟΚΕ, βλ. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Η Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Κοινωνία της Γνώσης - Η Συμβολή της Οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006

δαπανώνται για E&A - η Ευρώπη πρέπει να εστιάσει στις επιπτώσεις και στη σύνθεση των δαπανών για έρευνα και να βελτιώσει τους όρους για E&A του ιδιωτικού τομέα στην ΕΕ¹¹². Επίσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τόνισε ότι οι δαπάνες για την E&A και την καινοτομία κατανέμονται σύμφωνα με το πρόγραμμα πλαίσιο βάσει του κριτηρίου της αριστείας, πράγμα που συνεπάγεται έναν περισσότερο ανταγωνιστικό τρόπο πρόσβασης των συμμετεχόντων, που απαιτεί υψηλές τεχνικές δεξιότητες και καλή γνώση των διαχειριστικών και οικονομικών διαδικασιών, με αποτέλεσμα η κατάσταση αυτή να δημιουργεί υψηλή συγκέντρωση σε οικονομικά συγκροτήματα και κορυφαίες περιφέρειες της ΕΕ, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη δημιουργία θετικών συνεργειών στην ομάδα των περιφερειών και των κρατών μελών που προχωρούν προς τη σωστή κατεύθυνση αλλά δεν έχουν επιτύχει ακόμη τον στόχο τους¹¹³. Σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση, κατάρτιση και διαβίου μάθηση, το ένα τέταρτο του συνόλου των μαθητών αντιμετωπίζει δυσκολίες σε επίπεδο ανάγνωσης και ένας στους επτά νέους εγκαταλείπει την εκπαίδευση και την κατάρτιση πολύ πρόωρα. Περίπου το 50% φτάνει σε μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων, αλλά το δυναμικό αυτό συχνά δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Λιγότερα από ένα στα τρία άτομα ηλικίας 25-34 ετών έχουν πτυχίο πανεπιστημίου σε σύγκριση με 40% στις ΗΠΑ και πάνω από 50% στην Ιαπωνία. Ένας στους επτά νέους εγκαταλείπει πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση και ένας στους τέσσερις αντιμετωπίζει δυσκολίες σε επίπεδο ανάγνωσης. Μόνο δύο ευρωπαϊκά πανεπιστήμια περιλαμβάνονται στον κατάλογο των 20 καλύτερων πανεπιστημίων του κόσμου. Ήδη από το 2005 είχε τονιστεί από το Συμβούλιο¹¹⁴ και την Επιτροπή των Περιφερειών¹¹⁵ η ανάγκη ενδυνάμωσης των πανεπιστημίων, ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης συμβολή τους στη στρατηγική της Λισαβόνας. Τέλος, σε ό,τι αφορά την ψηφιακή κοινωνία, η παγκόσμια ζήτηση για τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών αντιπροσωπεύει αγορά αξίας 2 000 δισ. ευρώ, αλλά μόνο το ένα τέταρτο του ποσού αυτού αντιστοιχεί σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Η Ευρώπη υστερεί επίσης όσον αφορά το διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας, γεγονός που επηρεάζει την ικανότητά της να

¹¹² Βλ. και Expert Group, *The Role of Community Research Policy in the Knowledge-Based Economy*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2010, σελ. 174-178

¹¹³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με την Υλοποίηση των Συνεργειών των Διαθέσιμων Πόρων για την Έρευνα και την Καινοτομία στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το έβδομο πρόγραμμα πλαίσιο για την Έρευνα και Ανάπτυξη στις Πόλεις και τις Περιφέρειες, καθώς και στα Κράτη Μέλη και την Ένωση», Λουξεμβούργο 2010, σελ. 7-8

¹¹⁴ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών συνεργομένων στα πλαίσια του Συμβουλίου για την Κινητοποίηση του Πνευματικού Δυναμικού της Ευρώπης: Ενδυνάμωση των Πανεπιστημίων ώστε να Εξασφαλισθεί η Πλήρης Συμβολή τους στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

¹¹⁵ Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα την Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κινητοποίηση του Πνευματικού Δυναμικού της Ευρώπης: Ενδυνάμωση των Πανεπιστημίων ώστε να Εξασφαλισθεί η Πλήρης Συμβολή τους στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006

καινοτομεί, ακόμη και στις αγροτικές περιοχές, και το ίδιο ισχύει και για επιγραμματική διάδοση των γνώσεων και την επιγραμματική παροχή αγαθών και υπηρεσιών¹¹⁶.

3.3.3 ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΠΡΑΣΙΝΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ)

Διατηρήσιμη ανάπτυξη σημαίνει την οικοδόμηση μιας οικονομίας βιώσιμης και ανταγωνιστικής, στην οποία οι πόροι χρησιμοποιούνται αποδοτικά, την αξιοποίηση του ηγετικού ρόλου της Ευρώπης στον αγώνα δρόμου για την ανάπτυξη νέων διαδικασιών και τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων των πράσινων τεχνολογιών, την επιτάχυνση της εγκατάστασης ευφύων δικτύων χρησιμοποιώντας ΤΠΕ, την εκμετάλλευση δικτύων σε κλίμακα ΕΕ και την ενίσχυση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των επιχειρήσεων της, ιδίως στον μεταποιητικό τομέα και στο πλαίσιο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και με την παροχή βοήθειας στους καταναλωτές για να αντιμετωπίζουν με εκτίμηση την αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων. Μια τέτοια προσέγγιση θα βοηθήσει την ΕΕ να ευημερήσει σε έναν κόσμο με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και περιορισμένους πόρους εμποδίζοντας παράλληλα την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την απώλεια βιοποικιλότητας και την μη αειφόρο χρήση των πόρων. Επίσης θα στηρίξει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. Η Ευρώπη πρέπει να δραστηριοποιηθεί στους τομείς της ανταγωνιστικότητας, της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής και της καθαρής και αποδοτικής ενέργειας. Σε ό,τι αφορά την ανταγωνιστικότητα, η ευημερία της ΕΕ επιτεύχθηκε μέσω του εμπορίου, των εξαγωγών σε όλο τον κόσμο και των εισαγωγών συντελεστών παραγωγής καθώς και τελικών προϊόντων. Αντιμετωπίζοντας έντονη πίεση στις αγορές εξαγωγών για όλο και μεγαλύτερο φάσμα συντελεστών παραγωγής, πρέπει να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά της έναντι των κυριότερων εμπορικών της εταίρων, αυξάνοντας την παραγωγικότητα. Η ΕΕ διέθετε σε μεγάλο βαθμό το προβάδισμα στις πράσινες λύσεις, αλλά σε αυτό υφίσταται αντίπραξη από σημαντικούς ανταγωνιστές, όπως η Κίνα και η Βόρεια Αμερική. Η ΕΕ πρέπει να διατηρήσει την ηγετική της θέση στην αγορά πράσινων τεχνολογιών ως μέσο για τη διασφάλιση της αποδοτικής χρησιμοποίησης των πόρων σε όλους τους τομείς της οικονομίας, εξαλείφοντας τα προβληματικά σημεία στις υποδομές των βασικών δικτύων και δίνοντας με τον τρόπο αυτό ώθηση στην ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της¹¹⁷. Σε ό,τι αφορά την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η επίτευξη των στόχων της ΕΕ όσον αφορά το κλίμα σημαίνει

¹¹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 14-15

¹¹⁷ European Commission, *Knowledge for Growth: Prospects for Science, Technology and Innovation*, ό.π., σελ. 61-66

πολύ ταχύτερη μείωση των εκπομπών κατά την επόμενη δεκαετία απ' ό,τι κατά την προηγούμενη δεκαετία και πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού των νέων τεχνολογιών, όπως η δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα και οι δυνατότητες απομόνωσής του. Η βελτίωση της αποδοτικής χρησιμοποίησης των πόρων θα συμβάλει σημαντικά στον περιορισμό των εκπομπών, στην εξοικονόμηση χρημάτων και στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό αφορά όλους τους τομείς της οικονομίας και όχι μόνο εκείνους που χαρακτηρίζονται από την παραγωγή πολλών εκπομπών. Τέλος, σε ό,τι αφορά την καθαρή και αποδοτική ενέργεια, αν επιτευχθούν οι στόχοι, θα εξοικονομηθούν 60 δισ. ευρώ από εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου μέχρι το 2020. Δεν πρόκειται μόνον για εξοικονόμηση χρημάτων, πρόκειται για κάτι το απαραίτητο για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Η περαιτέρω πρόοδος στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας μπορεί να προσθέσει ένα επιπλέον ποσοστό 0,6% έως 0,8% στο ΑΕΠ. Η επίτευξη του στόχου της ΕΕ για 20% ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορεί από μόνη της να συμβάλει στη δημιουργία περισσότερων από 600.000 θέσεων απασχόλησης στην ΕΕ. Εάν προστεθεί και ο στόχος που προβλέπει ενεργειακή αποδοτικότητα 20%, πρόκειται για περισσότερες από 1 εκατομμύριο νέες θέσεις απασχόλησης¹¹⁸.

3.3.4 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ (ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ)

Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς σημαίνει την παροχή δυνατοτήτων στους πολίτες μέσω υψηλών επιπέδων απασχόλησης, την επένδυση σε δεξιότητες, την καταπολέμηση της φτώχειας και τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας, της κατάρτισης και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας που βοηθούν τους πολίτες να προετοιμαστούν και να διαχειριστούν τις αλλαγές με σκοπό την οικοδόμηση μιας συνεκτικής κοινωνίας. Είναι επίσης σημαντικό, τα οφέλη από την οικονομική ανάπτυξη να διαδοθούν σε όλα τα μέρη της Ένωσης, ακόμη και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της, ενισχύοντας έτσι την εδαφική συνοχή. Πρόκειται για εξασφάλιση πρόσβασης και ευκαιριών για όλους καθόλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής. Η Ευρώπη πρέπει να αξιοποιήσει πλήρως το εργατικό της δυναμικό, ώστε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της γήρανσης του πληθυσμού και της αύξησης του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Θα χρειαστούν πολιτικές προώθησης της ισότητας των φύλων για να αυξηθεί η συμμετοχή του εργατικού δυναμικού, ενισχύοντας έτσι την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η Ευρώπη πρέπει να δραστηριοποιηθεί στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της καταπολέμησης της φτώχειας. Σε

¹¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 17-18

ό,τι αφορά την απασχόληση, εξαιτίας των δημογραφικών αλλαγών, το εργατικό δυναμικό της ΕΕ βρίσκεται σε πορεία συρρίκνωσης. Σήμερα απασχολούνται μόνο τα δύο τρίτα του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, σε σύγκριση με ποσοστό άνω του 70% στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των μεγαλύτερης ηλικίας ατόμων είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Οι νέοι έχουν υποστεί ισχυρό πλήγμα από την κρίση καθώς το ποσοστό ανεργίας τους ξεπερνάει το 21%. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος απομάκρυνσης από την αγορά εργασίας των ατόμων που βρίσκονται εκτός του κόσμου της εργασίας ή συνδέονται χαλαρά με αυτόν. Σε ό,τι αφορά τις δεξιότητες, περίπου 80 εκατομμύρια πολίτες διαθέτουν ελάχιστες ή βασικές δεξιότητες αλλά από τη δια βίου μάθηση επωφελούνται κυρίως άτομα με μόρφωση υψηλότερου επιπέδου. Μέχρι το 2020, θα απαιτηθούν υψηλά προσόντα για 16 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης, ενώ η ζήτηση δεξιοτήτων χαμηλού επιπέδου θα μειωθεί κατά 12 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης. Η επιμήκυνση του εργασιακού βίου θα απαιτήσει επίσης δυνατότητες για απόκτηση και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων καθόλη τη διάρκεια της ζωής. Η σημασία της ανάπτυξης δεξιοτήτων και ικανοτήτων είχε τονιστεί ήδη από το 2005, στα συμπεράσματα του Συμβουλίου¹¹⁹. Σε ό,τι αφορά την καταπολέμηση της φτώχειας, πριν ξεσπάσει η κρίση 80 εκατομμύρια πολίτες αντιμετώπιζαν τον κίνδυνο της φτώχειας. 19 εκατομμύρια εξ αυτών είναι παιδιά. Το 8% των εργαζομένων δεν έχει αρκετά έσοδα ώστε να υπερβεί το όριο της φτώχειας¹²⁰.

3.3.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ

Μια ισχυρότερη, βαθύτερη, διευρυμένη ενιαία αγορά είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ωστόσο, οι τρέχουσες τάσεις δείχνουν σημάδια κόπωσης στον τομέα της ολοκλήρωσης και απογοήτευσης όσον αφορά την ενιαία αγορά. Η κρίση πρόσθεσε πειρασμούς για οικονομικό εθνικισμό. Οι επιχειρήσεις και οι πολίτες έχουν να αντιμετωπίσουν την καθημερινή πραγματικότητα της συνέχισης των δυσχερειών στις διασυνοριακές δραστηριότητες, παρόλο που η ενιαία αγορά έχει νομική υπόσταση. Διαπιστώνουν ότι τα δίκτυα δεν είναι επαρκώς συνδεδεμένα μεταξύ τους και ότι η εφαρμογή των κανόνων της ενιαίας αγοράς παραμένει άنيση. Συχνά, επιχειρήσεις και πολίτες εξακολουθούν να πρέπει να αντιμετωπίσουν 27 διαφορετικά νομικά συστήματα για μία μόνο συναλλαγή. Ενώ

¹¹⁹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών, συνελθόντων στα Πλαίσια του Συμβουλίου, σχετικά με το ρόλο της Ανάπτυξης Δεξιοτήτων και Ικανοτήτων για την Προώθηση των Στόχων της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005

¹²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 21-22

οι εταιρείες βρίσκονται ακόμη αντιμέτωπες με την καθημερινή πραγματικότητα του κατακερματισμού και των διαφορετικών κανόνων, οι ανταγωνίστριές τους από την Κίνα, τις ΗΠΑ ή την Ιαπωνία μπορούν να επωφεληθούν πλήρως από τις μεγάλες εγχώριες αγορές τους. Η ενιαία αγορά σχεδιάστηκε πριν από την εμφάνιση του διαδικτύου, πριν οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών καταστούν ένας από τους σημαντικότερους μοχλούς ανάπτυξης και πριν οι υπηρεσίες κατακτήσουν τόσο κυρίαρχη θέση στην ευρωπαϊκή οικονομία. Η εμφάνιση νέων υπηρεσιών (π.χ. περιεχόμενο και μέσα ενημέρωσης, υγεία, έξυπνη ενεργειακή μέτρηση) παρουσιάζει μεγάλο δυναμικό, αλλά η Ευρώπη θα μπορέσει να το αξιοποιήσει μόνο εφόσον ξεπεράσει τον κατακερματισμό που εμποδίζει επί του παρόντος τη ροή επιγραμματικού περιεχομένου και την πρόσβαση στους καταναλωτές και τις εταιρείες¹²¹.

Για να μπορέσει η ενιαία αγορά να εξυπηρετήσει τους στόχους της Ευρώπης 2020, απαιτούνται εύρυθμα λειτουργούσες και ικανοποιητικά συνδεδεμένες αγορές στις οποίες ο ανταγωνισμός και η πρόσβαση των καταναλωτών λειτουργούν ως κίνητρο για την ανάπτυξη και την καινοτομία. Με βάση την οδηγία για τις υπηρεσίες πρέπει να δημιουργηθεί μια ανοικτή ενιαία αγορά για τις υπηρεσίες, και παράλληλα να διασφαλιστεί η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται στους καταναλωτές. Η πλήρης εφαρμογή της οδηγίας για τις υπηρεσίες δύναται να αυξήσει τις συναλλαγές εμπορικών υπηρεσιών κατά 45% και τις ξένες άμεσες επενδύσεις κατά 25%, επιφέροντας έτσι αύξηση από 0,5% έως 1,5% στο ΑΕΠ. Επίσης, η πρόσβαση των ΜΜΕ στην ενιαία αγορά πρέπει να βελτιωθεί. Η σημασία των ΜΜΕ για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κρίθηκε από παλαιότερα πολύ σημαντική¹²². Η επιχειρηματικότητα πρέπει να αναπτυχθεί με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες πολιτικής, περιλαμβανομένης της απλούστευσης της εταιρικής νομοθεσίας (πτωχευτικές διαδικασίες, καταστατικό ιδιωτικών εταιρειών, κ.τ.λ.) και με πρωτοβουλίες που επιτρέπουν στους επιχειρηματίες να ξεκινήσουν εκ νέου μετά από μια επιχειρηματική τους αποτυχία. Πρέπει να δοθεί στους πολίτες η δυνατότητα να συμμετέχουν πλήρως στην ενιαία αγορά. Τούτο απαιτεί ενίσχυση της ικανότητας και της εμπιστοσύνης τους ώστε να προβαίνουν σε διασυνοριακές αγορές αγαθών και υπηρεσιών, και ιδίως μέσω του διαδικτύου. Με την εφαρμογή της πολιτικής ανταγωνισμού, η Επιτροπή θα διασφαλίσει ότι η ενιαία αγορά θα παραμείνει μια αγορά ανοικτή που παρέχει ίσες ευκαιρίες στις επιχειρήσεις και καταπολεμά τον

¹²¹ Στο ίδιο, σελ. 24

¹²² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισαβόνας Σύγχρονη Πολιτική για τις ΜΜΕ με Στόχο την Τόνωση της Ανάπτυξης και της Απασχόλησης», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005. Για το ίδιο θέμα, βλ. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα το Δυναμικό των Επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ΜΜΕ (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007

εθνικό προστατευτισμό. Όμως η πολιτική ανταγωνισμού θα συμβάλει με περισσότερους τρόπους στην επίτευξη των στόχων της Ευρώπης 2020. Η πρόληψη καταχρηστικών συμπεριφορών και αντι-ανταγωνιστικών συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων παρέχει ασφάλεια και λειτουργεί ως κίνητρο για την καινοτομία. Η πολιτική των κρατικών ενισχύσεων μπορεί επίσης να συμβάλει ενεργά και θετικά στην υλοποίηση των στόχων της Ευρώπης 2020 προωθώντας και στηρίζοντας πρωτοβουλίες για πιο καινοτόμες, αποδοτικές και πράσινες τεχνολογίες, διασφαλίζοντας παράλληλα πρόσβαση σε δημόσιες ενισχύσεις για επενδύσεις, κεφάλαια κινδύνου και χρηματοδότηση για έρευνα και ανάπτυξη¹²³.

Οι απόψεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο θέμα της ενιαίας αγοράς ήταν πολύ εύστοχες. Υπογραμμίζει ότι η ενιαία αγορά δεν είναι απλώς ένα οικονομικό οικοδόμημα και ότι η νομοθεσία της εσωτερικής αγοράς προστατεύει και διατηρεί συγκεκριμένα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, όπως η ασφάλεια και η σφαίρα του προσωπικού και για αυτόν τον λόγο η ομαλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς υπηρετεί τα συμφέροντα των Ευρωπαίων πολιτών, των καταναλωτών και των ΜΜΕ, δεδομένων των πολλών οικονομικών και άλλων προκλήσεων που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η ΕΕ. Παράλληλα, εκφράζει την ανησυχία του διότι η εκ νέου εμφάνιση του οικονομικού προστατευτισμού στο επίπεδο των κρατών μελών κατά πάσα πιθανότητα θα οδηγούσε στον κατακερματισμό της ενιαίας αγοράς και ως εκ τούτου πρέπει να αποφευχθεί· ανησυχεί διότι η τρέχουσα οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αιτιολογία για την αναβίωση προστατευτικών μέτρων σε διάφορα κράτη μέλη ενώ αντιθέτως η οικονομική κάμψη ζητεί να υπάρξουν κοινοί μηχανισμοί διασφάλισης¹²⁴.

3.3.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Η οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή θα παραμείνουν στην καρδιά της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, ώστε να διασφαλιστεί η κινητοποίηση όλων των ενεργειών και ικανοτήτων για την επίτευξη των προτεραιοτήτων της στρατηγικής. Η πολιτική συνοχής (διασφάλιση της συνέπειας με τα εθνικά προγράμματα μεταρρύθμισης, εστίαση στις προτεραιότητες της Λισαβόνας, στήριξη των δράσεων προτεραιότητας των Συμβουλίων και προώθηση εταιρικών σχέσεων)¹²⁵ και τα

¹²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 25

¹²⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση για τη Δημιουργία μιας Ενιαίας Αγοράς για τους Καταναλωτές και τους Πολίτες», Λουξεμβούργο 2010, σελ. 7-8

¹²⁵ Η πολιτική συνοχής παρουσιάζεται από την Επιτροπή, βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Τα Κράτη Μέλη και οι Περιφέρειες Υλοποιούν τη Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση μέσω της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, 2007-2013», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο

διαρθρωτικά ταμεία της, που είναι σημαντικά από μόνα τους, αποτελούν βασικούς μηχανισμούς υλοποίησης για την επίτευξη των στόχων της έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρατηρεί, σε σχέση με την κατανομή των κονδυλίων για τα προγράμματα των ετών 2007-2013, ότι έχουν δεσμευτεί, για το σύνολο της επταετούς περιόδου, περίπου 228 δισ. ευρώ για προτεραιότητες της Λισαβόνας· υπογραμμίζει ότι η συνολική χρηματοδότηση υπερέβη τα προτεινόμενα ποσοστά· σημειώνει ότι τα κονδύλια ποικίλλουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών καθώς και μεταξύ των επιμέρους στόχων· τονίζει ότι δεν υπάρχει ενιαία πολιτική που να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες όλων των περιοχών και ότι κάθε τέτοια προσπάθεια θα είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη αφομοίωσης οποιασδήποτε στρατηγικής μεγέθυνσης και θα οδηγούσε στην κακή εφαρμογή της· υπενθυμίζει ότι ήδη από την περίοδο 2000-2006, παρά την απουσία μηχανισμού εξειδίκευσης, η σύνδεση μεταξύ των προγραμμάτων της πολιτικής συνοχής και της στρατηγικής της Λισαβόνας ήταν έντονη, καθώς επενδύθηκαν 10,2 δισ. ευρώ στην έρευνα και την καινοτομία· τέλος, θεωρεί ότι η αρχική στρατηγική της Λισαβόνας, η οποία βασιζόταν αποκλειστικά στην ΑΜΣ, δεν ήταν διαρθρωτικά επαρκής για την επίτευξη των δεδηλωμένων στόχων της, και ότι πραγματικά αποτελέσματα επιτεύχθηκαν μόνο όταν συνδέθηκε με την πολιτική συνοχής και επισημαίνει ότι αυτό το σφάλμα θα πρέπει να αποφευχθεί στην προταθείσα στρατηγική ΕΕ 2020¹²⁶.

Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ θα πρέπει επίσης να αντικατοπτρίζει τις μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές προτεραιότητες. Η Επιτροπή σκοπεύει να συμπεριλάβει τις προτεραιότητες στις προτάσεις της για το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο που προβλέπεται να καταρτιστεί το επόμενο έτος. Δεν πρέπει να συζητηθούν μόνο τα επίπεδα χρηματοδότησης, αλλά και πώς πρέπει να διαμορφωθούν τα διάφορα μέσα χρηματοδότησης, όπως τα διαρθρωτικά ταμεία, τα ταμεία γεωργικής και αγροτικής ανάπτυξης, το πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα και το πρόγραμμα πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (CIP), ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της Ευρώπης 2020 κατά τρόπο που να μεγιστοποιεί τις συνέπειες και να διασφαλίζει αποτελεσματικότητα και προστιθέμενη αξία για την ΕΕ. Είναι σημαντικό να βρεθούν τρόποι αύξησης του αντίκτυπου του προϋπολογισμού της ΕΕ ο οποίος, αν και μικρός, μπορεί να έχει σημαντικά καταλυτικά αποτελέσματα εάν είναι προσεκτικά εστιασμένος¹²⁷. Είναι επίσης σημαντικός ο σχεδιασμός νέων

Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2007

¹²⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Εκθεση σχετικά με τη Συμβολή της Πολιτικής Συνοχής στην Επίτευξη των Στόχων της Λισαβόνας και της ΕΕ2020», Λουξεμβούργο 2010, σελ. 5

¹²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 26

χρηματοδοτικών μέσων, ιδίως σε συνεργασία με την ΕΤΕπ/ΕΤαΕ και τον ιδιωτικό τομέα, τα οποία θα καλύψουν τις ανάγκες των επιχειρήσεων που δεν ικανοποιούνται μέχρι σήμερα. Ως μέρος του μελλοντικού σχεδίου έρευνας και καινοτομίας¹²⁸, η Επιτροπή θα συντονίσει μια πρωτοβουλία με την ΕΤΕπ/ΕΤαΕ με σκοπό την άντληση πρόσθετων κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση καινοτόμων και αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων¹²⁹.

3.3.7 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ένα μέρος από την ανάπτυξη που πρέπει να δημιουργήσει η Ευρώπη κατά την προσεχή δεκαετία θα χρειαστεί να προέλθει από τις αναδυόμενες οικονομίες, καθώς οι μεσαίες τάξεις τους αναπτύσσουν και εισάγουν προϊόντα και υπηρεσίες στα οποία η ΕΕ διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Καθοριστικός στόχος θα ήταν η δραστηριοποίηση στο πλαίσιο του ΠΟΕ και διμερώς προκειμένου να διασφαλιστεί καλύτερη πρόσβαση στις αγορές για τις επιχειρήσεις της ΕΕ, περιλαμβανομένων των ΜΜΕ, καθώς και ίσοι όροι ανταγωνισμού με τους εξωτερικούς ανταγωνιστές της. Η στρατηγική για την Ευρώπη 2020 δεν έχει αξία μόνο εντός της ΕΕ, αλλά μπορεί να εξασφαλίσει σημαντικό δυναμικό στις υποψήφιες και στις γειτονικές μας χώρες και να τις βοηθήσει να στηρίξουν καλύτερα τις μεταρρυθμιστικές τους προσπάθειες. Η επέκταση της ζώνης όπου εφαρμόζονται οι κανόνες της ΕΕ θα δημιουργήσει νέες ευκαιρίες τόσο για την ΕΕ όσο και για τους γείτονές της. Εξάλλου, ένας από τους σημαντικότερους στόχους για τα προσεχή έτη θα είναι η ανάπτυξη στρατηγικών σχέσεων με αναδυόμενες οικονομίες για τη συζήτηση ζητημάτων κοινού ενδιαφέροντος, την προώθηση κοινών ρυθμίσεων και άλλων συνεργασιών καθώς και για την επίλυση διμερών ζητημάτων. Οι δομές στις οποίες θα στηριχθούν οι σχέσεις αυτές πρέπει να είναι ευέλικτες και να έχουν περισσότερο πολιτική, παρά τεχνική βάση¹³⁰.

3.4 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Μια σημαντική προτεραιότητα σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα θα είναι η αποκατάσταση ενός αξιόπιστου, σταθερού και υγιούς χρηματοπιστωτικού τομέα

¹²⁸ Το παλιότερο σχέδιο για την έρευνα και την καινοτομία είχε ανακοινωθεί το 2005 από την Επιτροπή, βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβώνας: Περισσότερη Έρευνα και Καινοτομία - Επενδύσεις για την Ανάπτυξη και την απασχόληση: Μια κοινή προσέγγιση, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005

¹²⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 27

¹³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 27-28

ικανού να χρηματοδοτεί την πραγματική οικονομία. Γι' αυτό θα απαιτηθεί η πλήρης και έγκαιρη εφαρμογή των δεσμεύσεων της G20. Ειδικότερα πρέπει να επιτευχθούν πέντε στόχοι: εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που συμφωνήθηκαν για την εποπτεία του χρηματοοικονομικού τομέα· κάλυψη των ρυθμιστικών κενών, προώθηση της διαφάνειας, της σταθερότητας και της λογοδοσίας ιδίως όσον αφορά τα παράγωγα και την υποδομή της αγοράς· ολοκλήρωση της ενίσχυσης των κανόνων μας για την προληπτική εποπτεία, τη λογιστική και την προστασία των καταναλωτών με τη μορφή ενός ενιαίου ευρωπαϊκού εγχειριδίου κανόνων που θα καλύπτει όλους τους χρηματοπιστωτικούς φορείς και αγορές με κατάλληλο τρόπο· ενίσχυση της διακυβέρνησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στον τομέα του εντοπισμού των κινδύνων και της διαχείρισής¹³¹.

---

¹³¹ Στο ίδιο, σελ. 30

3.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ

Το ΣΣΑ προβλέπει το κατάλληλο πλαίσιο για την εφαρμογή δημοσιονομικών στρατηγικών εξόδου από την κρίση και τα κράτη μέλη θεσπίζουν τέτοιες στρατηγικές στα δικά τους προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης. Η διαδικασία μείωσης των ελλειμμάτων σε ποσοστό κάτω του 3% του ΑΕΠ πρέπει να ολοκληρωθεί, κατά γενικό κανόνα, μέχρι το 2013. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες η φάση εξυγίανσης ενδέχεται να χρειαστεί να ξεκινήσει πριν το 2011, γεγονός που συνεπάγεται ότι στις περιπτώσεις αυτές η άρση των προσωρινών ενισχύσεων για την κρίση και η δημοσιονομική εξυγίανση ενδέχεται να πραγματοποιηθούν ταυτόχρονα. Για τη στήριξη του δυναμικού οικονομικής ανάπτυξης της ΕΕ και της βιωσιμότητας των κοινωνικών της μοντέλων, η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών στο πλαίσιο του ΣΣΑ προϋποθέτει ότι θα καθοριστούν προτεραιότητες. Επιπλέον, είναι σημαντική η σύνθεση και η ποιότητα των δημοσίων δαπανών: στα προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης θα πρέπει να δίδεται προτεραιότητα σε «τομείς που προωθούν την ανάπτυξη» όπως η εκπαίδευση, η Ε&Α και οι επενδύσεις σε δίκτυα π.χ. διαδίκτυο υψηλών ταχυτήτων, διασυνδέσεις ενέργειας και μεταφορών - δηλαδή οι βασικοί θεματικοί άξονες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»¹³².

Το σκέλος των εσόδων του προϋπολογισμού είναι επίσης σημαντικό και πρέπει ακόμη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του συστήματος εσόδων/φόρων. Στις περιπτώσεις που οι φόροι ενδέχεται να χρειαστεί να αυξηθούν, αυτό πρέπει να γίνει, στο μέτρο του δυνατού, με παράλληλη προσπάθεια να καταστούν τα φορολογικά συστήματα πιο «φιλικά προς την ανάπτυξη». Για παράδειγμα, η αύξηση της φορολόγησης της εργασίας όπως συνέβη στο παρελθόν με μεγάλη επιβάρυνση για τις θέσεις απασχόλησης, πρέπει να αποφευχθεί. Στο παρελθόν, η Επιτροπή είχε αποφανθεί πως χρειάζεται συνολική απλούστευση και διεύρυνση της βάσης του φόρου εταιρειών¹³³. Τα κράτη μέλη πρέπει να επιδιώξουν να μετατοπίσουν το φορολογικό βάρος από την εργασία στους ενεργειακούς και περιβαλλοντικούς φόρους στο πλαίσιο της προσπάθειας για «πράσινα» συστήματα φορολόγησης¹³⁴.

¹³² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 30-31

¹³³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισαβώνας: Επιτελεσθείσα Πρόοδος και Επόμενα Βήματα προς μια Κοινή Ενοποιημένη Φορολογική Βάση για τις Δραστηριότητες των Εταιρειών (ΚΕΦΒΔΕ)», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Βρυξέλλες 2006, σελ. 7

¹³⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 30-31

3.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΟΝΕ

Η κρίση αποκάλυψε και τον βαθμό αλληλεξάρτησης των οικονομιών στη ζώνη του ευρώ, ιδίως στον δημοσιονομικό τομέα, αυξάνοντας τις πιθανότητες για δευτερογενείς επιπτώσεις. Τα διαφορετικά αναπτυξιακά πρότυπα οδηγούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, στη σύρρευση δυσβάστακτων κρατικών χρεών τα οποία ασκούν με τη σειρά τους πιέσεις στο ενιαίο νόμισμα. Η κρίση επέτεινε λοιπόν ορισμένες από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ζώνη του ευρώ π.χ. τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και τη δυναμική ανάπτυξη, αλλά και τον αποσταθεροποιητικό ρόλο των ανισορροπιών και των διαφορών όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών απαιτεί ενισχυμένη και στενότερη συνεργασία στις πολιτικές, η οποία θα περιλαμβάνει: πλαίσιο για βαθύτερη και ευρύτερη εποπτεία των χωρών της ζώνης του ευρώ: εκτός από την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, οι μακροοικονομικές ανισορροπίες και η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής εποπτείας, ιδίως για να διευκολυνθεί μια προσαρμογή που υπαγορεύεται από την ασκούμενη πολιτική· πλαίσιο για την αντιμετώπιση επικείμενων απειλών για τη δημοσιονομική σταθερότητα της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της· κατάλληλη εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ για την αποφασιστική αντιμετώπιση παγκόσμιων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών προκλήσεων¹³⁵.

3.7 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΡΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Η στρατηγική πρέπει να βασιστεί σε μια θεματική προσέγγιση και μια πιο εστιασμένη εποπτεία της κάθε χώρας. Για το σκοπό αυτό θα αξιοποιηθούν τα θετικά στοιχεία των ήδη υφιστάμενων μέσων συντονισμού. Το βασικό μέσο θα είναι το πρόγραμμα Ευρώπη 2020 και οι εμβληματικές του πρωτοβουλίες (βλ. Παράρτημα), οι οποίες απαιτούν δράση τόσο στο επίπεδο της ΕΕ, όσο και στο επίπεδο των κρατών μελών. Η θεματική προσέγγιση αντικατοπτρίζει τη διάσταση της ΕΕ, αναδεικνύει σαφώς την αλληλεξάρτηση των οικονομιών των κρατών μελών και επιτρέπει μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής για συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που προάγουν τη στρατηγική και συμβάλλουν στην επίτευξη των κύριων στόχων της ΕΕ και των κρατών μελών της. Η υποβολή εκθέσεων κατά χώρα θα συμβάλει στην

¹³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 31-32

επίτευξη των στόχων της Ευρώπης 2020, βοηθώντας τα κράτη μέλη να καθορίσουν και να εφαρμόσουν στρατηγικές εξόδου, να αποκαταστήσουν τη μακροοικονομική σταθερότητα, να εντοπίσουν προβληματικά σημεία σε εθνικό επίπεδο και να επαναφέρουν τις οικονομίες τους σε πορεία βιωσιμότητας όσον αφορά την ανάπτυξη και τα δημόσια οικονομικά. Τούτο δε θα επηρεάσει μόνο τη δημοσιονομική πολιτική, αλλά και κεντρικά μακροοικονομικά ζητήματα που αφορούν την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα (π.χ. μακροοικονομικές ανισορροπίες). Θα πρέπει να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της χάραξης και της εφαρμογής των πολιτικών η οποία θα είναι καθοριστική για τη στήριξη των επιλογών που θα χρειαστεί να κάνουν τα κράτη μέλη, λαμβανομένων υπόψη των περιορισμών στα δημόσια οικονομικά τους. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη λειτουργία της ζώνης του ευρώ και στην αλληλεξάρτηση μεταξύ κρατών μελών¹³⁶.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, οι εκθέσεις και αξιολογήσεις της Ευρώπης 2020 και του ΣΣΑ θα πραγματοποιούνται ταυτόχρονα ώστε να συνδυαστούν τα μέσα και οι στόχοι, ενώ οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες θα παραμείνουν αυτοτελή και θα διατηρηθεί η ακεραιότητα του ΣΣΑ. Αυτό σημαίνει ότι θα προτείνονται ταυτόχρονα τόσο τα ετήσια προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης όσο και τα εναρμονισμένα προγράμματα μεταρρυθμίσεων τα οποία θα καταρτίσει το κάθε κράτος μέλος για τον καθορισμό μέτρων σχετικών με την υποβολή εκθέσεων για την πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη των στόχων του, καθώς και βασικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των αναπτυξιακών προβλημάτων του. Τα δύο αυτά προγράμματα, τα οποία πρέπει να περιλαμβάνουν τις αναγκαίες διασταυρούμενες αναφορές, πρέπει να υποβάλλονται στην Επιτροπή και στα υπόλοιπα κράτη μέλη κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συστημικών Κινδύνων (ESRB) προβλέπεται να υποβάλλει τακτικά εκθέσεις για τους μακροοικονομικούς κινδύνους, οι οποίες θα συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στη γενική αξιολόγηση. Η Επιτροπή θα αξιολογεί τα εν λόγω προγράμματα και θα υποβάλει έκθεση ως προς την πρόοδο που σημειώνεται στην υλοποίησή τους και ιδιαίτερη προσοχή θα δίδεται στις προκλήσεις της ΟΝΕ. Με τον τρόπο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα αποκτά όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για τη λήψη αποφάσεων. Πράγματι, θα έχει στη διάθεσή του ανάλυση της οικονομικής κατάστασης και της κατάστασης της απασχόλησης, τη γενική δημοσιονομική εικόνα, τις μακροοικονομικές συνθήκες και την πρόοδο ανά κράτος μέλος στα θεματικά

¹³⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 32

προγράμματα, καθώς και μια επισκόπηση της συνολικής κατάστασης της οικονομίας της ΕΕ¹³⁷.

Συστάσεις πολιτικής θα απευθύνονται στα κράτη μέλη στα πλαίσια τόσο της υποβολής εκθέσεων κατά χώρα όσο και της θεματικής προσέγγισης της Ευρώπης 2020. Όσον αφορά την κατά χώρα εποπτεία, οι συστάσεις θα διατυπώνονται υπό τη μορφή γνώμης για τα προγράμματα σταθερότητας/σύγκλισης και θα συνοδεύονται από συστάσεις βασιζόμενες στους γενικούς προσανατολισμούς οικονομικής πολιτικής. Οι συστάσεις, όσον αφορά την κατά χώρα εποπτεία, θα εστιάζονται σε ζητήματα με σημαντικές μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις, ενώ οι συστάσεις στο πλαίσιο της θεματικής προσέγγισης θα παρέχουν αναλυτικές συμβουλές για προκλήσεις σε θέματα μικροοικονομίας και απασχόλησης. Οι συστάσεις αυτές θα είναι αρκούντως ακριβείς και κανονικά θα προβλέπουν προθεσμία εντός της οποίας θα αναμένεται από το κράτος μέλος να ενεργήσει (π.χ. δύο έτη). Το κράτος μέλος θα προσδιορίζει στη συνέχεια ποιες ενέργειες θα αναλάβει για την υλοποίηση της σύστασης. Εάν ένα κράτος μέλος, μετά τη λήξη της προθεσμίας, δεν έχει ανταποκριθεί επαρκώς σε σύσταση πολιτικής εκ μέρους του Συμβουλίου ή αναπτύξει πολιτικές αντίθετες προς τη σύσταση, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει προειδοποίηση πολιτικής¹³⁸.

Το κάθε όργανο της ΕΕ ξεχωριστά, θα αναλαμβάνει συγκεκριμένες ευθύνες για την επιτυχία της στρατηγικής. Συγκεκριμένα¹³⁹:

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Σε αντίθεση με την παρούσα κατάσταση στην οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελεί τον τελευταίο κρίκο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε θέματα στρατηγικής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρέπει να κατευθύνει τη στρατηγική δεδομένου ότι αποτελεί τον φορέα που διασφαλίζει την ολοκλήρωση των πολιτικών και διαχειρίζεται την αλληλεξάρτηση μεταξύ κρατών μελών και ΕΕ. Διατηρώντας μια οριζόντια εποπτεία στην εκτέλεση του προγράμματος Ευρώπη 2020, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα μπορούσε να δώσει βάρος κατά τις προσεχείς συνόδους του σε επιμέρους θέματα (π.χ. έρευνα και καινοτομία, δεξιότητες) δίδοντας κατευθύνσεις και τα αναγκαία κίνητρα.

Συμβούλιο Υπουργών. Οι αρμόδιες συνθέσεις του Συμβουλίου θα μπορούσαν να εργαστούν για την εφαρμογή του προγράμματος Ευρώπη 2020 και για την επίτευξη των στόχων στους τομείς της ευθύνης τους. Ως μέρος των εμβληματικών πρωτοβουλιών, τα κράτη μέλη θα κληθούν να επιταχύνουν τις

¹³⁷ Στο ίδιο, σελ. 32-33

¹³⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020...», ό.π., σελ. 33-34

¹³⁹ Στο ίδιο, σελ. 34-35

ανταλλαγές πληροφοριών πολιτικής για βέλτιστες πρακτικές στο πλαίσιο των διαφόρων συνθέσεων του Συμβουλίου.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα παρακολουθεί ετησίως την κατάσταση με βάση μια σειρά από δείκτες που παρουσιάζουν τη συνολική πρόοδο προς τον στόχο της έξυπνης, πράσινης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομίας που επιτυγχάνει υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Η Επιτροπή θα εκδίδει ετήσια έκθεση για την υλοποίηση της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 εστιάζοντας στην πρόοδο προς την επίτευξη των συμφωνηθέντων πρωταρχικών στόχων και αξιολογώντας τις κατά χώρα εκθέσεις και προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή θα διατυπώνει συστάσεις ή προειδοποιήσεις πολιτικής, θα διατυπώνει προτάσεις πολιτικής για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής και θα υποβάλει ειδική αξιολόγηση της προόδου που έχει επιτευχθεί στη ζώνη του ευρώ.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη στρατηγική, όχι μόνο υπό την ιδιότητα του από κοινού νομοθέτη, αλλά και ως κινητήρια δύναμη για την κινητοποίηση των πολιτών και των εθνικών κοινοβουλίων. Το Κοινοβούλιο θα μπορούσε για παράδειγμα να αξιοποιήσει την επόμενη συνάντησή του με τα εθνικά κοινοβούλια για τη συζήτηση της συνεισφοράς του στην Ευρώπη 2020 και για την από κοινού κοινοποίηση των απόψεων τους στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές. Όλες οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές πρέπει να εφαρμόζουν την εταιρική σχέση, με τη στενή σύνδεση κοινοβουλίων, καθώς και κοινωνικών εταίρων και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, συμβάλλοντας στην εκπόνηση εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων καθώς και στην εφαρμογή τους. Καθιερώνοντας έναν διαρκή διάλογο μεταξύ των διαφόρων επιπέδων κυβέρνησης, οι προτεραιότητες της Ένωσης φτάνουν πιο κοντά στους πολίτες και ενισχύεται η απαιτούμενη ανάληψη ευθύνης για την υλοποίηση της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020.

Ενδιαφερόμενοι φορείς και κοινωνία των πολιτών. Επιπλέον, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών πρέπει να συνδεθούν στενότερα με τη διαδικασία αυτή. Η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, τα κριτήρια αξιολόγησης και η δικτύωση - όπως προωθούνται από αρκετά κράτη μέλη - έχουν αποδειχθεί ένα ακόμη χρήσιμο εργαλείο καλλιέργειας της ανάληψης ευθύνης και του δυναμισμού στο πλαίσιο της ανάγκης για μεταρρυθμίσεις.

3.8 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Συνολικά, οι νέοι στόχοι δέχθηκαν σφοδρότατη κριτική από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Συγκεκριμένα, το Κοινοβούλιο επισημαίνει ότι η μονεταριστική στρατηγική εξόδου της ΕΕ δε θα δώσει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιτύχουν δημοσιονομική εξυγίανση, καθώς αυτή θα αποδυναμώσει τους αυτόματους σταθεροποιητές, όπως την κοινωνική προστασία και τις δημόσιες επενδύσεις, οι μισθοί θα μειωθούν και, ως εκ τούτου, θα συρρικνωθούν η εσωτερική ζήτηση και τα φορολογικά έσοδα· η οικονομική διακυβέρνηση της ΕΕ θα οδηγήσει σε κοινωνική οπισθοδρόμηση, περαιτέρω εξασθένηση της οικονομίας και αποσταθεροποίηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της δημοκρατίας· ακολουθώντας μια τόσο βαριά δημοσιονομική λιτότητα, είναι αδύνατον να δημιουργηθούν επαρκείς επενδύσεις για το «πρασίνισμα» της οικονομίας, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τη βελτίωση της εκπαίδευσης, των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της στρατηγικής ΕΕ 2020· κατά συνέπεια, η στρατηγική ΕΕ 2020 βασίζεται εξ αρχής σε απατηλές προσδοκίες και ότι κατά τη διαδικασία των ετήσιων αναθεωρήσεων των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης δεν θα αξιίζουν την προσπάθεια αυτή· η ισότητα των γυναικών δεν συμπεριλαμβάνεται καθόλου στη στρατηγική της ΕΕ για το 2020· απέναντι στη διαπιστούμενη αύξηση της ανεργίας¹⁴⁰, η στρατηγική δεν εστιάζει σαφώς στον τρόπο με τον οποίον αυτή θα περιοριστεί αποτελεσματικά μέσω εργαλείων οικονομικής πολιτικής και πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης για την αειφόρο ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση· με τη στρατηγική της Λισαβόνας δε σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά την επίτευξη των σημαντικότερων στόχων της αλλά υποταγή στο νεοφιλελεύθερο δόγμα: οι βόρειες χώρες και οι Κάτω Χώρες είχαν καλύτερα αποτελέσματα από τις ΗΠΑ όσον αφορά τη δημιουργία θέσεων εργασίας και βρίσκονταν επικεφαλής στον πίνακα της ΕΕ όσον αφορά τους δείκτες απασχόλησης (γενικό, γυναικών, ηλικιωμένων κλπ), ενώ σημείωναν και κορυφαίες επιδόσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στον τομέα της «ανταγωνιστικότητας», της περιβαλλοντικής αειφορίας και χαμηλούς δείκτες φτώχειας· θα ήταν απολύτως λογικό να προωθηθούν πιο δίκαιες, κοινωνικές και οικολογικές αξίες, πολιτικές και μέσα που εξακολουθούν να περιλαμβάνονται στα «υποδείγματα των βορείων χωρών», ως ορόσημο της ΕΕ, αλλά, αντ' αυτού, η Επιτροπή και το Συμβούλιο επέμεναν οι χώρες αυτές να προωθήσουν την αύξηση της ευελιξίας στις αγορές εργασίας και νεοφιλελεύθερες «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις», μολονότι οι χώρες αυτές σημείωναν τις καλύτερες επιδόσεις· παρά κάποια επιφανειακή ρητορική περί

¹⁴⁰ European Parliament, «Europe 2020 Strategy: How to Make it Work?», Press Release, Luxembourg 2010

«πράσινης οικονομίας» και κοινωνικής συνοχής, η στρατηγική της ΕΕ για το 2020 εξακολουθεί να διαπνέεται από το νεοφιλελεύθερο πνεύμα και την πολιτική κατεύθυνση της στρατηγικής της Λισαβόνας: εστιάζει στην «ανταγωνιστικότητα», την περαιτέρω ελευθέρωση της ενιαίας αγοράς, την προώθηση και άλλων ιδιωτικοποιήσεων μέσω της εταιρικής σχέσης του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα, την αναβίωση του πνεύματος της επιχειρηματικότητας - σαν να μη συνέβαλαν όλες αυτές οι πολιτικές στο ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης (π.χ. ο ρόλος της πλανημένης επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη της νέας οικονομίας και οι φούσκες των χρηματοπιστωτικών καινοτομιών με την επακόλουθη κατάρρευσή τους)¹⁴¹. Επιπρόσθετα, και βλέποντας πως ο Ευρωπαϊκός Προϋπολογισμός δεν απηχεί το ίδιο επίπεδο φιλοδοξιών με εκείνο της Ανακοίνωσης της Επιτροπής για την Ευρώπη του 2020, τόνισε πως δεν πρόκειται να εγκρίνει το Σχέδιο Προϋπολογισμού 2011 όσο αυτό δεν θα απηχεί το ίδιο επίπεδο φιλοδοξιών με εκείνο της στρατηγικής για την ΕΕ του 2020 και εντόπισε το ότι το Σχέδιο Προϋπολογισμού 2011 δεν προβλέπει επαρκή χρηματοδότηση για τα κυριότερα προγράμματα της στρατηγικής για την Ευρώπη του 2020¹⁴².

¹⁴¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Πρόταση Ψηφίσματος, εν συνεχεία δηλώσεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 110 παράγραφος 2 του Κανονισμού, σχετικά με τη στρατηγική ΕΕ 2020», εξ ονόματος της Ομάδας GUE/NGL, Λουξεμβούργο 2010, σελ. 5-6

¹⁴² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Πρόταση Ψηφίσματος, εν συνεχεία δηλώσεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 110 παράγραφος 2 του Κανονισμού, σχετικά με την Στρατηγική για την Ευρώπη του 2020 - Νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για Θέσεις Εργασίας και Οικονομική Μεγέθυνση», εξ ονόματος της Ομάδας ALDE, Λουξεμβούργο 2010, σελ. 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θέση μιας χώρας στην ΕΕ προσδιορίζεται από τρεις βασικούς συντελεστές: α) από τα αντικειμενικά δεδομένα που συγκροτούν τη χώρα (το μέγεθος της χώρας - έκταση, πληθυσμός, οικονομικοί δείκτες, κ.τ.λ.), β) από το περιεχόμενο και τις θέσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής και τη διαπραγματευτική της συμπεριφορά και γ) από μια σειρά ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και συντελεστών που συνδέονται με την ταυτότητα της χώρας και τη θέση της στο διεθνές σύστημα. Η Ελλάδα, κατά την περίοδο του 2000 και έπειτα, παρουσιάζεται ως μια χώρα με δείκτη ανάπτυξης αισθητά χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Το γεγονός αυτό κατατάσσει την Ελλάδα στην «ομάδα των χωρών συνοχής» -στις χώρες δηλαδή με κατά κεφαλήν εισόδημα σημαντικά χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (κάτω από το 75%) μαζί δηλαδή με την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία, αν και η τελευταία αποχωρεί από την κατηγορία αυτή μετά τους εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων. Η Ελλάδα, αντίθετα με τις άλλες μικρές χώρες-μέλη, εμφανίζεται να έχει χαμηλό δείκτη ενσωμάτωσης στην ευρωπαϊκή οικονομία όπως αντανακλάται στη συμμετοχή στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, αν και θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Ελλάδα γενικά εμφανίζεται ακόμη ως σχετικά κλειστή οικονομία με χαμηλό δείκτη συμμετοχής στο διεθνές εμπόριο¹⁴³. Η Ελλάδα, στο πλαίσιο της ΕΕ, βίωσε δύο μορφές ολοκλήρωσης, ως προς τις οικονομικές επιπτώσεις από την συμμετοχή της στην ΕΕ: α) αρνητική ολοκλήρωση (τελωνειακή ένωση, κοινή αγορά, ενιαία αγορά), όπου αφαιρούνται μέσα και μηχανισμοί ρυθμίσεων και ελέγχων από το κράτος και ανακατανέμονται θεσμικές δραστηριότητες υπέρ του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας και β) θετική ολοκλήρωση (οικονομική και νομισματική ένωση), όπου επαναπροσδιορίζεται ο παρεμβατικός ρόλος του κράτους, αφαιρούνται ορισμένες αρμοδιότητες πολιτικής, προστίθενται νέες αρμοδιότητες, αλλάζει η διαχείριση της μακρο-οικονομικής πολιτικής και ανακατανέμονται εξουσίες¹⁴⁴. Εξάλλου, η Ελλάδα

¹⁴³ Ιωακειμίδης Π., *Το Μέλλον της Ευρώπης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002, σελ. 99-102

¹⁴⁴ Ιωακειμίδης Π., *ΕΕ και Ελληνικό Κράτος*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1998, σελ. 57

εντάσσεται στις περιφέρειες της Ευρώπης, τα προβλήματα των οποίων είναι πιο δύσκολο να προσδιοριστούν με ακρίβεια, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία¹⁴⁵.

4.2 ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Σύμφωνα με το World Economic Forum, η Ελλάδα βαθμολογείται με κάτω από 5 σχεδόν σε όλους τους τομείς δραστηριότητας στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας¹⁴⁶. Από το 2000 μέχρι σήμερα, είναι αλήθεια ότι έχουν γίνει αρκετά βήματα από μέρους των κρατών μελών της ΕΕ προς την επίτευξη των τεθέντων στόχων. Εντούτοις, αφ' ενός ο βαθμός επίτευξής τους δεν είναι ο ίδιος για όλες τις χώρες, ενώ παραμένουν ακόμη πολλές αδυναμίες. Η Ελλάδα, ειδικότερα, φαίνεται να έχει σημαντική υστέρηση σχεδόν σε όλους τους τομείς και -όπως διαφαίνεται από διεθνείς μελέτες, κατέχει μειονεκτική θέση στην κατάταξη των κρατών μελών της Ένωσης με βάση τις επιδόσεις τους σε σχέση με τους στόχους της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Εύλογες είναι συνεπώς οι ανησυχίες και ο προβληματισμός ως προς τις αιτίες της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της χώρας και ως προς τις απαραίτητες ενέργειες, οι οποίες πρέπει να δρομολογηθούν και να πραγματοποιηθούν, προκειμένου να μπορέσει η Ελλάδα να επιβιώσει στο παγκοσμιοποιημένο ανταγωνιστικό περιβάλλον, αλλά και να αποτελέσει οργανικό μέρος της ολότητας που ονομάζεται ΕΕ. Η διαπίστωση των αιτιών της παρούσας αρνητικής κατάστασης και η χάραξη της μελλοντικής πολιτικής απαιτούν ουσιαστική κατανόηση της Στρατηγικής και των στόχων της και βαθιά γνώση της υφιστάμενης κατάστασης και των περιρρεουσών συνθηκών. Η Ελλάδα καλείται και πρέπει να βελτιώσει την ανταγωνιστική της θέση. Χρειάζεται η να είναι ταχέια και μεγαλύτερη από εκείνη των άλλων κρατών μελών. Η περίοδος 2008 δείχνει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, κάτι που αποτέλεσε προπομπό για το τι θα ακολουθήσει και στα επόμενα έτη. Σε αυτό φυσικά συνέβαλε και η εσωτερική οικονομική κρίση του κράτους, που έφερε ακόμη πιο απαισιόδοξα αποτελέσματα. Η αύξηση του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε ελαφρά το 2008 υπερβαίνοντας μόλις το 3%, ιδίως λόγω της εξασθένησης της εξωτερικής ζήτησης και μειώθηκε ακόμη περισσότερο το 2009, λόγω της συρρίκνωσης του τομέα των ακινήτων και του μικρότερου δυναμισμού των επενδύσεων. Ο πληθωρισμός, που τροφοδοτήθηκε από τις τιμές της ενέργειας και των ειδών διατροφής, υπερέβη το 4% το 2008. Το δημοσιονομικό έλλειμμα ανήλθε στο 3,4% του ΑΕΠ το 2008 λόγω της μείωσης των εισοδημάτων και, σε μικρότερο

¹⁴⁵ Τσούκαλης Λ., *Η Νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998, σελ. 282 και περισσότερες πληροφορίες, σελ. 282-292

¹⁴⁶ World Economic Forum, *The Lisbon Review 2010: Towards a More Competitive Europe?*, World Economic Forum, Switzerland 2010, σελ. 22

βαθμό, των υπερβάσεων των δαπανών. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντιπροσωπεύει το 13,4% του ΑΕΠ το 2008. Η απασχόληση αυξήθηκε το 2008, αν και με ρυθμό χαμηλότερο από εκείνον του προηγούμενου έτους. Η χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε τις ΜΜΕ, εξαιτίας των αυστηρότερων όρων δανεισμού. Οι επιπτώσεις της είναι ήδη αισθητές στον οικοδομικό τομέα και στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών¹⁴⁷.

Η Ελλάδα, μέσω του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2008-2010¹⁴⁸, έθεσε στόχους για την προώθηση μακροοικονομικών παρεμβάσεων, τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, την ενδυνάμωση της κοινωνίας της γνώσης, την ενίσχυση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τις μεταρρυθμίσεις για την τόνωση της απασχόλησης, την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, το περιβάλλον και την ενεργειακή πολιτική και την περιφερειακή και κοινωνική συνοχή. Φυσικά, όλες οι παραπάνω ενέργειες απέκτησαν διαφορετική σημασία, μετά την αποκάλυψη του υπέρογκου χρέους της ελληνικής οικονομίας και των μεγάλων ελλειμμάτων που αυτή αντιμετώπιζε. Αυτό έγινε αντιληπτό και από το περιεχόμενο της Έκθεσης Εφαρμογής 2009¹⁴⁹, όπου αναγνωρίζονταν οι συνέπειες της βαθιάς κρίσης, όχι όμως στο βαθμό που αυτή εξελίχθηκε τους επόμενους μήνες.

4.2.1 ΟΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η Ελλάδα δυσκολεύεται να προσεγγίσει τους στόχους της Λισαβόνας αναφορικά με το απασχολούμενο ανθρώπινο δυναμικό. Συγκεκριμένα, η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης υπήρξε χαμηλότερη τόσο από εκείνη των υπό μελέτη χωρών, όσο και από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η συμμετοχή των ανδρών ηλικίας 15 έως 64 ετών στην απασχόληση είναι επίσης χαμηλότερη του μέσου όρου της Ευρώπης των 15, ενώ, αν εξετάσει κανείς τη συμμετοχή των γυναικών ηλικίας 15 έως 64 ετών στην απασχόληση, θα διαπιστώσει πως η χώρα καταλαμβάνει την τελευταία θέση. Επίσης, χαμηλό είναι και το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιωμένων, ενώ η μερική απασχόληση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Είναι όμως αμφίβολο αν οι δείκτες αποτυπώνουν την πραγματική κατάσταση. Είναι γνωστές οι

¹⁴⁷ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Σχετικά με την Επικαιροποίηση το 2009 των Γενικών Προσανατολισμών των Οικονομικών Πολιτικών των Κρατών Μελών και της Κοινότητας και με την Εφαρμογή των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Στρατηγικής της Λισαβόνας στο Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Σχεδίου για την Ανάκαμψη της Οικονομίας, Ετήσιες Αξιολογήσεις Χωρών, Βρυξέλλες 2009, σελ. 23

¹⁴⁸ Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, «Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2008-2010», Αθήνα 2008

¹⁴⁹ Ministry of Economy and Finance, National Reform Programme for Growth and Jobs 2008-2010, Implementation Report 2009, Athens 2009

αποκλίσεις στοιχείων μεταξύ της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και του ΟΑΕΔ. Ιδιαίτερα όμως στην Ελλάδα τα επίσημα στοιχεία εξ ορισμού δεν καταγράφουν τη μεγάλης έκτασης αδήλωτη εργασία νέων και συνταξιούχων¹⁵⁰.

Τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση (ΕΣΔΑ) δεν είχαν την απαιτούμενη στήριξη των κοινωνικών εταίρων κατά την υλοποίησή τους. Περαιτέρω όμως, υπήρξαν οργανωτικές και διοικητικές ανεπάρκειες, όπως η έλλειψη στοιχείων σχετικά με την πραγματική αποτύπωση της αγοράς εργασίας και την πορεία υλοποίησης των προγραμμάτων απασχόλησης, η υποβαθμισμένη λειτουργία των υπηρεσιών απασχόλησης, η περιορισμένη δυνατότητα ελέγχου της ποιότητας των προγραμμάτων που υλοποιούνται και η ανεπαρκής υποστήριξη των ανέργων στη διαδικασία ανεύρεσης μιας θέσης εργασίας, η μη ανταπόκριση των προγραμμάτων επιδότησης θέσεων εργασίας ή κατάρτισης με συγκεκριμένες ανάγκες της ελληνικής οικονομίας σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο¹⁵¹.

Στο Σχέδιο κοινής έκθεσης για την απασχόληση 2003/4, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρθηκε στις προσπάθειες αντιμετώπισης των παραπάνω αδυναμιών, σε συνάρτηση με την εφαρμογή των συστάσεων του Συμβουλίου Απασχόλησης, τονίζοντας μεταξύ άλλων ότι: «Έχουν υιοθετηθεί μέτρα με τα οποία έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται ορισμένες από τις συστάσεις του Συμβουλίου Απασχόλησης. Στο πλαίσιο της προσαρμοστικότητας, προβλέπονται νέα μέτρα για την προώθηση της μερικής απασχόλησης, αλλά το πρόσφατο πακέτο για την μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας είχε περιορισμένο μόνο αντίκτυπο και βρίσκεται υπό επανεξέταση. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η διαφοροποίηση στις εργασιακές ρυθμίσεις, ιδίως με την ενίσχυση της ελκυστικότητας της μερικής απασχόλησης ή της εργασίας μέσω εταιριών παροχής προσωπικού προσωρινής απασχόλησης για τις εταιρίες και τους εργαζόμενους. Τα μέτρα για την προώθηση της δια βίου μάθησης κινούνται στην σωστή κατεύθυνση αλλά πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για να συντονιστούν τα συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης και για να αυξηθεί η συμμετοχή στη δια βίου μάθηση ιδίως για τους ενήλικους. Είναι εμφανής η πρόοδος ως προς την ισότητα των φύλων, αλλά συνεχίζουν να υφίστανται μεγάλες διαφορές όσον αφορά την απασχόληση και την ανεργία. Η Ελλάδα έλαβε μια σειρά από μέτρα που έχουν σκοπό να ενισχύσουν την απασχολησιμότητα των γυναικών και να διευκολύνουν το συνδυασμό του οικογενειακού βίου με την εργασία, παρότι το εθνικό σχέδιο δράσης δεν αναφέρει στοιχεία σχετικά με την πρόοδο που επετεύχθη από το 2002. Το γεγονός αυτό δεν επιτρέπει να αξιολογηθεί εύκολα η αποτελεσματικότητα των πολιτικών. Μια συνεχιζόμενη πρόκληση είναι η επίτευξη

¹⁵⁰ Στεφάνου Κ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, ό.π., σελ. 309

¹⁵¹ Στο ίδιο, σελ. 310-311

των στόχων και η μετάβαση από τις παθητικές στις ενεργητικές πολιτικές, αν τα μέτρα για τη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών μέχρι στιγμής είχαν περιορισμένους καρπούς. Θα πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη προσοχή στην τόνωση της προσφοράς εργατικού δυναμικού και την ανταμοιβή της εργασίας. Παρότι έχουν γίνει βήματα για να επιταχυνθεί η μεταρρύθμιση των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης και για να εφαρμοστεί σε ενιαίο επίπεδο μια προληπτική και εξατομικευμένη προσέγγιση, η μεταρρύθμιση θα πρέπει να προχωρήσει και άλλο. Επί πλέον θα πρέπει να μειωθεί η διοικητική επιβάρυνση των επιχειρήσεων για να προωθηθεί η δημιουργία θέσεων εργασίας»¹⁵².

Η επιτυχία του συνολικού πλέον εθνικού σχεδίου μεταρρύθμισης της Ελλάδας στα πλαίσια της αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας προϋποθέτει τον προσδιορισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων που θα προωθηθούν στα πλαίσια του διαρκώς μεταβαλλόμενου διεθνούς και ευρωπαϊκού καταμερισμού των έργων και των αντίστοιχων αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό. Αυτό είναι απαραίτητο όχι μόνο για να προσεγγίσει η Ελλάδα τους στόχους της Λισαβόνας, αλλά και για να μη χαθούν, άλλη μια φορά, οι σημαντικοί ευρωπαϊκοί πόροι που θα είναι διαθέσιμοι για την αρχική και συνεχιζόμενη κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού από τους πόρους του ΕΚΤ¹⁵³.

4.3 ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Το ΕΠΜ 2008-2010 συντάχθηκε και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το φθινόπωρο του 2008 και είναι αναμενόμενο η Έκθεση Εφαρμογής του 2009 να προσανατολίζεται στην αξιολόγηση των όποιων κυβερνητικών δράσεων με βασικό κριτήριο αξιολόγησης το κατά πόσο επέδρασαν θετικά στην αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων της κρίσης στην ελληνική οικονομία. Η προσέγγιση της κρίσης ωστόσο, σε εθνικό επίπεδο, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Οι δυσμενείς εξελίξεις στο μακροοικονομικό περιβάλλον και κυρίως η δημοσιονομική ανισορροπία των τελευταίων ετών, ο σημαντικός περιορισμός του ρυθμού ανάπτυξης σε αρνητικά επίπεδα και η εκτίναξη της ανεργίας οφείλονται κύρια στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και σε μικρό μόνο βαθμό είναι αποτελέσματα της διεθνούς κρίσης. Θέση της ΟΚΕ είναι ότι η διεθνής οικονομική κρίση απλά ανέδειξε τα διαρθρωτικά προβλήματα που αποτελούσαν επί χρόνια παθογένειες της ελληνικής οικονομίας και αποκάλυψε την αδυναμία του μέχρι σήμερα μοντέλου ανάπτυξης, αδυναμία η οποία επιβεβαιώνεται και από την μακροχρόνια και συνεχή

¹⁵² Στεφάνου Κ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, ό.π., σελ. 311-312

¹⁵³ Στο ίδιο, σελ. 326-327

απώλεια της ανταγωνιστικότητάς της ελληνικής οικονομίας. Από την πλευρά της, η κυβέρνηση στο πλαίσιο της προσπάθειας βελτίωσης των μακροοικονομικών συνθηκών, προώθησε πολιτικές συγκράτησης των δημόσιων δαπανών και αύξησης των εσόδων του κράτους, καθώς επίσης και αλλαγές στο ασφαλιστικό σύστημα. Η προσπάθεια όμως δημοσιονομικής εξυγίανσης που προωθήθηκε δεν ήταν βιώσιμη, όπως τελικά αποδείχτηκε από τις επιδόσεις των δημόσιων οικονομικών¹⁵⁴.

Αναφορικά με τον τραπεζικό τομέα, από την μελέτη των δημοσιευμένων οικονομικών μεγεθών προκύπτει ότι οι ελληνικές τράπεζες δοκιμάστηκαν λιγότερο από την κρίση από ό,τι οι τράπεζες άλλων χωρών. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν αγοράσει σύνθετα χρηματοοικονομικά ομόλογα και ευνοήθηκαν από την μεγάλη διαφορά μεταξύ του επιτοκίου καταθέσεων και του επιτοκίου χορηγήσεων, ιδίως των επιτοκίων που χρεώνονται σε καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες. Το πακέτο επομένως των 28 δις. που σχεδιάστηκε για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και με στόχο να τονωθεί η ρευστότητα στην αγορά απέτυχε. Παρά την κεφαλαιακή ενίσχυση και την ανέλπιστα διατήρηση της κερδοφορίας του, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, δεν διοχέτευσε ρευστότητα στην οικονομία, με αποτέλεσμα οι ακάλυπτες επιταγές να έχουν περίπου τριπλασιαστεί μέσα σε ένα έτος¹⁵⁵.

Βασική αδυναμία του νέου ΕΠΜ ήταν η έλλειψη αναφοράς στα προαναφερόμενα προβλήματα, γεγονός που εμποδίζει την ουσιαστική αντιμετώπιση τους. Δυστυχώς η διαπίστωση αυτή συνεχίζει να ισχύει και στην παρούσα αποτίμηση των εξελίξεων στο πλαίσιο της Έκθεσης Εφαρμογής. Κρίνεται επομένως σκόπιμο να επισημανθεί για μια ακόμη φορά από τους κοινωνικούς εταίρους η ανάγκη αναμόρφωσης του τρέχοντος αναπτυξιακού μοντέλου με βασικό προσανατολισμό την αντιμετώπιση των προαναφερόμενων σοβαρών διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Η ανάγκη αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σήμερα, όπου παρατηρείται μια συνεχής επιδείνωση στους περισσότερους τομείς του οικονομικού και κοινωνικού γίνεσθαι της χώρας¹⁵⁶.

Στη συνέχεια, αξιολογώντας τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα στους σημαντικότερους τομείς στη πορεία αναζήτησης της υψηλής ανταγωνιστικότητας, της πλήρους και ποιοτικής απασχόλησης και της δημοσιονομικής ισορροπίας, η ΟΚΕ διαπιστώνει ότι: τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης στο γενικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον δεν έχουν επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ο τριπλασιασμός των ακάλυπτων επιταγών μέσα σε

¹⁵⁴ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Αξιολόγηση της Έκθεσης Εφαρμογής για το 2009 του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2008-2010», Αθήνα 2009, σελ. 7

¹⁵⁵ Στο ίδιο, σελ. 7-8

¹⁵⁶ Στο ίδιο, σελ. 8

ένα έτος και η ελάχιστη πιστωτική επέκταση καταδεικνύουν τα τεράστια προβλήματα στη ρευστότητα της αγοράς. Μέτρα όπως η ενίσχυση συγκεκριμένων κλάδων όπως, για παράδειγμα, του αυτοκινήτου, χαρακτηρίζονται ως πυροσβεστικού χαρακτήρα, χωρίς συγκεκριμένο σχεδιασμό, με ουσιαστικά ανύπαρκτα έως και αρνητικά αποτελέσματα για τη στήριξη των μικρών επιχειρήσεων και την ώθηση της εγχώριας οικονομίας· αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα και τη μείωση της γραφειοκρατίας, διακρίνεται μεγάλη κωλυσιεργία για μέτρα τα οποία εξαγγέλλονται εδώ και χρόνια, χωρίς να υπάρχουν ακόμα στοιχεία που να αποδεικνύουν τη λειτουργική ενεργοποίηση τους και την αποτελεσματικότητά τους· όσον αφορά τον τομέα της έρευνας, της καινοτομίας και των σύγχρονων τεχνολογιών, η Ελλάδα δεν έχει σημειώσει καμία αξιόλογη πρόοδο. Η ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας απαιτεί σοβαρές τομές και μεταρρυθμίσεις σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου, συνεργασίας φορέων και χρηματοδότησης, ώστε η Ελλάδα να καταφέρει να αναπτύξει ερευνητική δραστηριότητα, οι επιχειρήσεις να εφαρμόσουν καινοτόμες μορφές παραγωγής και οι νέες τεχνολογίες να επεκταθούν σε όλο το φάσμα της κοινωνίας και της αγοράς¹⁵⁷.

Αναφορικά με τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, επισημαίνονται σημαντικές ελλείψεις, όπως η απουσία μιας ολοκληρωμένης πολιτικής στήριξης και ενίσχυσης της απασχόλησης μετά από την αναλυτική προσέγγιση τόσο των παραγόντων που εμποδίζουν την αύξηση των ποσοστών συμμετοχής και του πραγματικού ποσοστού ανεργίας, όσο και την ολοκληρωμένη παρουσίαση των δεδομένων για τις προσλήψεις και απολύσεις. Επίσης, η ΟΚΕ οφείλει να επισημάνει τον αποσπασματικό χαρακτήρα των μέτρων για τον εκσυγχρονισμό του ΟΑΕΔ, τον ελλιπή σχεδιασμό των μέτρων για την στήριξη της απασχόλησης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και θέτει τον προβληματισμό της σχετικά με την ενίσχυση των ενεργητικών πολιτικών σε βάρος των παθητικών¹⁵⁸.

Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει να αποκτήσουν τους πόρους και την κατάλληλη οργάνωση και λειτουργία, που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες σε επιστημονικές γνώσεις και σε ανθρώπινο δυναμικό μιας οικονομίας, που επιδιώκει να υλοποιήσει μια στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού εξαρτάται τόσο από την αναβάθμιση και στήριξη με τους αναγκαίους πόρους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, όσο και από την αποτελεσματική σύνδεση τους με την αγορά εργασίας. Παρόλο που ορισμένες δράσεις στον τομέα της

¹⁵⁷ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Αξιολόγηση της Έκθεσης Εφαρμογής για το 2009...», ό.π., σελ. 8-9

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 9

εκπαίδευσης κινούνται στην σωστή κατεύθυνση, δεν διαπιστώνεται οιοσδήποτε συντονισμός μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να είναι αμφισβητούμενο αν υπάρχει πραγματική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος και συγκεκριμένη κατεύθυνση στην εθνική εκπαιδευτική πολιτική¹⁵⁹.

---

¹⁵⁹ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Αξιολόγηση της Έκθεσης Εφαρμογής για το 2009...», ό.π., σελ. 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ ΓΕΝΙΚΑ

Το 2000, η Ένωση κατέστρωσε ένα άκρως φιλόδοξο σχέδιο, να καταστήσει την ΕΕ την πιο ανταγωνιστική οικονομία παγκοσμίως, ως το 2010. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αποφάσεις λαμβάνονταν σε μια περίοδο, όπου κυριαρχούσε ένα κλίμα περαιτέρω εμβάθυνσης και διεύρυνσης του εγχειρήματος της ΕΕ, με τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2000¹⁶⁰. Η στρατηγική της Λισαβόνας φιλοδοξούσε στη μεγιστοποίηση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στη δια βίου εκπαίδευση, αλλά και στην εξασφάλιση αειφορίας και στην τόνωση των μέτρων κοινωνικής προστασίας¹⁶¹. Οι στόχοι αυτοί δεν επετεύχθησαν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες μέλη. Η Ευρώπη και ιδιαίτερα οι χώρες της ευρωζώνης, αντί για ανάπτυξη, παρουσιάζουν στασιμότητα και οι άνεργοι έχουν φτάσει σε τέτοια νούμερα, που κυβερνήσεις όπως αυτή της Γερμανίας, νιώθουν πια επιτακτική την ανάγκη άμεσης αλλαγής της κατάστασης. Η στρατηγική της Λισαβόνας κατά κοινή ομολογία απέτυχε στην εφαρμογή της.

Μια εξήγηση θα μπορούσε να είναι πως οι κυβερνήσεις δεν πετυχαίνουν πάντα τα αυτονόητα γιατί αποφεύγουν τις γενναίες τομές, τις ριζικές μεταρρυθμίσεις. Όμως οι πολίτες στέκονται με καχυποψία απέναντι στις αλλαγές, γιατί στο βάθος φοβούνται -και όχι τελείως άδικα- ότι οι αλλαγές αυτές μπορεί να πλήξουν ή να διαφοροποιήσουν τη δική τους πραγματικότητα. Ότι δηλαδή θα χάσουν κεκτημένα στο όνομα της ανάπτυξης για όλους. Διστάζουν στην είσοδο τεχνολογιών στο χώρο εργασίας είτε γιατί αυτό σημαίνει επανακατάρτιση, εξειδίκευση ή μείωση του περιθωρίου ανθρώπινης παρέμβασης και άρα περισσότερη διαφάνεια. Οι κυβερνήσεις -για τους λόγους αυτούς- διστάζουν και προσπαθούν με συμβιβασμούς να προσαρμοστούν στο ραγδαία μεταβαλλόμενο τοπίο. Και οι πολίτες που είναι άνεργοι ή κινδυνεύουν να βρεθούν στην ανεργία ζητούν κινήσεις από τις κυβερνήσεις

¹⁶⁰ Οι προτεινόμενες αλλαγές της ΔΔ 2000 αναφέρονται στο Τσινιζιζέλης Μ., *Quo Vadis Europa?*, Εκδόσεις Σμυρνιωτάκη, Αθήνα 2001, σελ. 235-407 και στο Ιωακείμης Π., *Η Συνθήκη της Νίκαιας και το Μέλλον της Ευρώπης*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2001

¹⁶¹ Αναλυτικά οι επιδιώξεις στο European Commission, *Growth and Jobs: Working Together for Europe's Future - A New Start for the Lisbon Strategy*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2005

τους. Ζητούν πολιτικές που εμπράκτως και άμεσα θα τους δώσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Ο πολιτικός κόσμος σχεδιάζει το μέλλον με γνώμονα το πώς θα φέρει περισσότερες επενδύσεις, πώς θα διευκολύνει τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, πώς θα παράγει πλούτο, ώστε να συνεχίσει να υφίσταται χωρίς περικοπές το Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Πρέπει όμως και ο ιδιωτικός τομέας, οι επιχειρήσεις να επιλέξουν να έχουν συμμετοχή στην επιτυχία αυτού του στόχου, στη δημιουργία του νέου οικοδομήματος. Δεν πρέπει να το αντιμετωπίσουν ως μια πρόσκαιρη ευκαιρία επιδότησης του κέρδους τους. Τα κράτη μέλη σχεδιάζουν τις πολιτικές για την ενίσχυση της απασχόλησης με την ελπίδα ότι θα δημιουργηθούν μακροπρόθεσμες θέσεις εργασίας. Δεν είναι ο στόχος τους να παράσχουν δεκανίκι στην επιχειρηματικότητα. Οι επιχειρήσεις, αν δεν πιστέψουν πως πρέπει να μείνουν στην Ευρώπη, πως έχουν συμφέρον να διατηρηθεί η Ευρώπη μεγάλη οικονομική δύναμη απέναντι στην Κίνα, την Αμερική και την παγκόσμια αγορά, κάποια στιγμή που θα ολοκληρωθούν οι διευρύνσεις της Ένωσης θα φύγουν μακριά αναζητώντας καλύτερες ευκαιρίες και μεγαλύτερη κέρδη. Τέλος, οι πολίτες είναι ώρα να δουν την πραγματικότητα όπως αυτή διαμορφώνεται. Εάν δεν δεχθούν να προσαρμοστούν και να αγκαλιάσουν την κοινωνία της γνώσης, τις τεχνολογίες, την ποιοτική εργασία που απαιτεί ο διεθνής ανταγωνισμός, η ολοένα και μεγαλύτερη μείωση των ευκαιριών και του βιοτικού επιπέδου θα γίνει αναπόφευκτη. Διότι, καλώς ή κακώς, ο πλούτος παράγεται μέσα από τον ιδιωτικό και όχι το δημόσιο τομέα¹⁶². Η καινούργια οικονομική πραγματικότητα επιτάσσει η προσπάθεια της Ευρώπης να είναι τριμερής: των κρατών, των επιχειρήσεων, των εργαζομένων.

Το πραγματικό πρόβλημα είναι η εφαρμογή, που συχνά είναι ελλιπής ή ανακριβής. Σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι σκοποί, μετρήσιμοι στόχοι και χρονοδιαγράμματα. Επιπλέον, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Δεν δέχονται όλα τα κράτη μέλη εύκολα κριτικές παρατηρήσεις από τις εταίρους χώρες ή από την Επιτροπή. Τα κράτη μέλη προβαίνουν σήμερα, στο πλαίσιο της πολυμερούς εποπτείας, σε κάποιο βαθμό αμοιβαίας ανάλυσης των ΕΠΜ τους. Οι περισσότερες κυβερνήσεις έχουν ορίσει ειδικό συντονιστή για το πρόγραμμα της Λισαβόνας. Το μέτρο αυτό προβλέπεται ότι θα είναι επωφελές για τη διευκόλυνση της συνεργασίας της Επιτροπής και των κυβερνήσεων και για τη διαφάνεια. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, δεν έχει προσδιοριστεί ακόμη ο ρόλος αυτού του υπουργού ή υφυπουργού στους κόλπους της κυβέρνησης, ούτε σε

¹⁶² Expert Group, *A Knowledge-intensive Future for Europe*, ό.π., σελ. 33

σχέση με το Κοινοβούλιο και την κοινωνία¹⁶³. Κάτι επίσης πολύ σημαντικό που πρέπει να παρατηρηθεί είναι ότι, σε μια τόσο διαφοροποιημένη περιοχή, όπως αυτή της ΕΕ, δεν είναι δυνατόν να θέτονται απόλυτα κοινοί στόχοι. Για παράδειγμα, κοινοί στόχοι στην Ε&Α μπορεί να καταστούν προβληματικοί, γιατί τα διαφορετικά κράτη μέλη δεν πληρούν τις ίδιες προϋποθέσεις, ώστε να μπορούν να κάνουν τις ίδιες επενδύσεις σε αυτόν τον τομέα¹⁶⁴, τονίζοντας έτσι την ανισορροπία στο παρόν και στο μέλλον. Είχε ζητηθεί επανειλημμένα να αξιολογηθούν διαφορετικά τα κράτη μέλη και να δοθεί σημασία στις ικανότητες και στα προβλήματα του καθενός ξεχωριστά, ώστε να αποκτήσουν νόημα για όλους οι στόχοι της Ευρώπης 2020¹⁶⁵.

Μια άλλη άποψη επιδεικνύει τις θετικές επιπτώσεις της στρατηγικής της Λισαβόνας και υποστηρίζει ότι προσέδωσε μια πιο σοσιαλδημοκρατική έμφαση τόσο σε νέες μορφές δημόσιων επενδύσεων, με στόχο την ανάπτυξη μέσω της έρευνας και της καινοτομίας, όσο και στην αντίληψη ότι οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης θα μπορούσαν να σχεδιαστούν με τρόπο ώστε να έχουν θετικό αντίκτυπο στην οικονομική επίδοση. Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα αποδείχθηκε περίοδος σχετικής επιτυχίας για την ευρωπαϊκή οικονομία. Κεντρικό χαρακτηριστικό της ανάκαμψης υπήρξε η αξιοσημείωτα ομαλή μετάβαση στο ευρώ. Το ότι το ευρώ ήταν μια επιτυχία φάνηκε ξεκάθαρα όταν ξέσπασε η κρίση. Η ύπαρξή του απέτρεψε νομισματικές διαταραχές, καθώς και τους κύκλους ανταγωνιστικών υποτιμήσεων που θα προέκυπταν αν δεν υπήρχε το κοινό νόμισμα, οι οποίοι, με τη σειρά τους, κατά πάσα πιθανότητα θα οδηγούσαν σε περισσότερες πιέσεις όσον αφορά την ακεραιότητα της ενιαίας αγοράς. Άλλο ένα πεδίο καταφανούς πολιτικής επιτυχίας ήταν ο τομέας της απασχόλησης. Σε ένα βαθμό εδώ ανακλάται η επιτυχία των αποσπασματικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας των κρατών μελών τα οποία στο σύνολό τους ενσωμάτωσαν μια αλλαγή πολιτικής από την κατανομή εργασίας, τις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και τους περιορισμούς στα ωράρια προς την κατεύθυνση της ενεργοποίησης της απασχόλησης, την «ευελφάλεια» (flexicurity) και τη μεγαλύτερη γενικώς ευελιξία¹⁶⁶.

Σε σύγκριση με τα αμερικανικά δεδομένα, η Ε&Α και η καινοτομία στην Ευρώπη εξακολουθούσαν να υστερούν. Από την άλλη, η επιτυχία της Γερμανίας να καθιερωθεί εκ νέου ως η πρώτη χώρα σε εξαγωγές παγκοσμίως έδειξε καθαρά το όφελος που απορρέει από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, πάνω απ' όλα σε

¹⁶³ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ανανεωμένη Στρατηγική της Λισαβόνας 2008-2010: Ο Ρόλος της Οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών, Συνοπτική Έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2008, σελ. 16

¹⁶⁴ Johansson B., Karlsson C., Backman M., Juusola P., «The Lisbon Agenda, from 2000 to 2010», CESIS Electronic Working Paper Series, Sweden 2007, σελ. 38

¹⁶⁵ Goldirova R., «Brussels to unveil economic plan for next decade», euobserver.com, 01.03.2010

¹⁶⁶ Tsoukalis L., Cramme O., Liddle R., «Μια ΕΕ ικανή να ανταποκριθεί στην παγκόσμια εποχή. Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση;», ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Πολιτικής, Αθήνα 2010, σελ. 14

επίπεδο επιχειρήσεων. Αντί η παγκοσμιοποίηση να σημάνει το τέλος της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης στις ραγδαία αναπτυσσόμενες παγκόσμιες αγορές, κατέδειξε το εύρος των τεράστιων νέων εμπορικών ευκαιριών που υπήρχαν για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που θα αναδιοργάνωναν τις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού τους, θα επικέντρωναν τις ευρωπαϊκές τους δραστηριότητες στην εξασφάλιση υψηλής προστιθέμενης αξίας και θα εκμεταλλεύονταν τις νέες αγορές. Ομολογουμένως, αυτός ο δρόμος ίσως να μην είναι ανοιχτός για όλους¹⁶⁷.

5.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση ανέδειξε τα δημοσιονομικά και αναπτυξιακά προβλήματα των ευρωπαϊκών χωρών και δημιούργησε σοβαρά ερωτηματικά αναφορικά με την ταυτότητα και τη συνοχή της ΕΕ. Το διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης ανάμεσα στα κράτη μέλη και οι ανομοιογενείς στρατηγικοί προσανατολισμοί έχουν αποδυναμώσει την εσωτερική συνοχή και την παρουσία της ΕΕ στη διεθνή σκηνή. Τα νέα δεδομένα έδωσαν αφορμή για την ένταση της κρίσης στρατηγικού προσανατολισμού που βιώνει η Ευρώπη ως θεσμική και πολιτική συγκρότηση, ήδη από την προετοιμασία της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2007. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι, ανεξάρτητα από την στρατηγική «Ευρώπη 2020», η ΕΕ βρίσκεται στο μεταίχμιο κρίσιμων εξελίξεων σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο. Η περιοχή δράσης στην οποία πρέπει να στραφεί είναι πρώτιστα η εξασφάλιση μακροβιότητας στο ευρωπαϊκό σύστημα κοινωνικής προστασίας, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να ξεπεράσει τα προβλήματα της εκτεταμένης διεύρυνσής της, ώστε να εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματά της και να καταφέρει να αποκτήσει ισχυρότερη πολιτική οντότητα για να μην εγκλωβιστεί σε μία μορφή οικονομικής αγοράς¹⁶⁸.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» καθορίζει ένα όραμα για μια κοινωνική οικονομία της αγοράς στην Ευρώπη κατά την επόμενη δεκαετία. Παρόλο που η ύφεση σύμφωνα με τα στοιχεία πλησιάζει στο τέλος της, οι αβεβαιότητες είναι ακόμα πολλές. Οι εκτιμήσεις για την απασχόληση, την ανεργία, τις επενδύσεις και τα δημόσια οικονομικά των ευρωπαϊκών χωρών για το τρέχον και το επόμενο έτος δεν είναι καθόλου αισιόδοξες. Επιπρόσθετα, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση γίνεται δυσκολότερη, καθώς οι πιστωτικοί κίνδυνοι είναι ιδιαίτερα αυξημένοι, γεγονός που λειτουργεί ανασταλτικά στην αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και στην ανάκαμψη της οικονομίας. Επομένως, είναι αναγκαία η υλοποίηση συντονισμένων δράσεων στα

¹⁶⁷ Tsoukalis L., Cramme O., Liddle R., «Μια ΕΕ ικανή να ανταποκριθεί...», ό.π., σελ. 14

¹⁶⁸ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας: Στρατηγική "Ευρώπη 2020"», Αθήνα 2010, σελ. 4

κράτη μέλη της ΕΕ, ώστε η Ευρώπη να μπορέσει να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά της και να αντιμετωπίσει τις διαρθρωτικές αδυναμίες της, αλλά και τις νέες προκλήσεις που παρουσιάστηκαν με την κρίση. Βασική όμως προϋπόθεση είναι η έμπρακτη πολιτική και θεσμική αλληλεγγύη των ευρωπαϊών εταίρων και η συνεργασία στο πλαίσιο μίας ενιαίας οικονομικής πολιτικής με αναπτυξιακά χαρακτηριστικά¹⁶⁹.

Όσον αφορά τους οικονομικούς στόχους, θα πρέπει σημειωθεί ότι η στρατηγική «Ευρώπη 2020» θέτει συγκεκριμένες κατευθύνσεις, τις οποίες η Ευρώπη χρειάζεται με βάση τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει. Η δημιουργία μιας ανταγωνιστικής, διασυνδεδεμένης και πιο πράσινης οικονομίας είναι ιδιαίτερα μεγάλης σημασίας. Εκείνο όμως, που φαίνεται να απουσιάζει από τις νέες κατευθύνσεις και γενικότερα από το ύφος του κειμένου της ΕΕ, είναι το επείγον της κατάστασης, ενώ δεν δίνεται έμφαση σε θέματα επιχειρηματικότητας που είναι ζωτικής σημασίας για την εξασφάλιση μιας μακροπρόθεσμης και βιώσιμης ανάπτυξης¹⁷⁰.

Όσον αφορά το περιβάλλον, σημερινές προτεραιότητες της ΕΕ είναι η καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος, η προστασία της βιοποικιλότητας, η μείωση των επιπτώσεων της ρύπανσης στην υγεία και η αποδοτικότερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Προτεραιότητα, επίσης, αποτελεί η ορθολογική χρήση της ενέργειας στον τομέα των μεταφορών, της ηλεκτροπαραγωγής και τον οικιακό - τριτογενή τομέα. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η κοινή δράση των κρατών μελών της ΕΕ επιβάλλεται, αφού μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα των λαμβανόμενων μέτρων αλλά και δημιουργεί οικονομίες κλίματος, ώστε η εφαρμογή των μέτρων να είναι λιγότερο δαπανηρή και να μην διαταράσσονται οι συναλλαγές στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά. Η απροθυμία για συμφωνία στην Κοπεγχάγη για ένα πρόβλημα που διαρκώς διογκώνεται και πλήττει την πραγματική οικονομία και την καθημερινότητα δισεκατομμυρίων πολιτών σε όλο τον πλανήτη, οφείλει να αποτελέσει το κινητήριο μοχλό για την ΕΕ, προκειμένου να διεκδικήσει σε παγκόσμια κλίμακα τις αναγκαίες πολιτικές πρωτοβουλίες και δεσμεύσεις¹⁷¹.

Όσον αφορά την κοινωνική συνοχή, το μεταναστευτικό ζήτημα θα πρέπει να αποτελέσει τομέα προτεραιότητας. Αντιμέτωπη με το εύρος και την πολυπλοκότητα της μετανάστευσης, η Ευρώπη δεν έχει πολλά περιθώρια επιλογής. Οφείλει να ενισχύσει την κοινή μεταναστευτική πολιτική, αναπτύσσοντας μια συνδυασμένη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων, τόσο μεταξύ των κρατών-μελών όσο και

¹⁶⁹ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας...», ό.π., σελ. 4-5

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 5

¹⁷¹ Στο ίδιο, σελ. 6

έναντι τρίτων χωρών. Όσο πιο πολλοί οι απαγορευτικοί όροι εισόδου, τόσο πιο πολύ ευνοείται η ανάπτυξη παράνομων κυκλωμάτων λαθραίας διακίνησης ανθρώπων και αυξάνεται ο αριθμός των αγνώστων και άρα μη ελεγχόμενων μεταναστών¹⁷². Θέτονται βεβαίως και άλλες πτυχές που μπορούν να οδηγήσουν σε επιτυχία ή αποτυχία την Ευρώπη 2020, όπως η προτεραιότητα της ποιότητας ζωής των πολιτών της ΕΕ. Θεωρείται πως η Ευρώπη 2020 θα αποτύχει, αν δε ληφθεί υπόψη η βελτίωση του επιπέδου ζωής των πολιτών, με ταυτόχρονη προσοχή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κράτους¹⁷³.

Οι βασικοί στόχοι της Ελλάδας σχετίζονται άμεσα με τους στόχους της νέας στρατηγικής της Ευρώπης 2020. Κατά τη νέα περίοδο, η Ελλάδα θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για την προώθηση αποφασιστικών αλλαγών, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει την εξωστρέφειά της και να περιορίσει την εξάρτηση του ΑΕΠ από την εγχώρια καταναλωτική δαπάνη, να ενισχύσει την έρευνα και την καινοτομία και να στρέψει την παραγωγική δραστηριότητα στην πράσινη ανάπτυξη. Μετά την ανακοίνωση των νέων μέτρων από την ελληνική κυβέρνηση (μείωση μισθών και επιδομάτων δημοσίων υπαλλήλων, αύξηση έμμεσων φόρων, αύξηση ΦΠΑ κ.τ.λ.), φαίνεται ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός της χώρας. Όμως είναι ορατός ο κίνδυνος η Ελλάδα να διολισθήσει σε βαθιά ύφεση, αν αυτά τα μέτρα δεν συνοδευτούν από ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό¹⁷⁴.

Για την περίοδο μετά το 2010, η επανεξέταση των προκλήσεων στον τομέα της απασχόλησης υπογραμμίζει τις ήδη διαγνωσθείσες ανάγκες ως περισσότερο επείγουσες, ενώ συνυπάρχουν πλέον με νέες επίκαιρες προκλήσεις και δεδομένα όπως: οι επιπτώσεις της κρίσης (και το φάσμα περιορισμών οικονομικής ανάπτυξης και χρηματοδότησης της κοινωνικής συνοχής με αντίκτυπο σε ολόκληρη την αγορά εργασίας, ιδιαίτερα όμως στις μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού)· η παγκοσμιοποίηση και τεχνολογική ανάπτυξη (νέα πρότυπα οργάνωσης εργασίας, οξύτερος διεθνής ανταγωνισμός, ανάγκη ικανοποίησης ζήτησης ανθρώπινου δυναμικού, αξιοποίηση λανθάνοντος δυναμικού καινοτομίας, καλύτερη εκπαίδευση και εντατικοποίηση έρευνας)· η πληθυσμιακή γήρανση και η συνεπακόλουθη φθίνουσα προσφορά εργατικού δυναμικού (προσδοκίες χαμηλής ανάπτυξης, περιορισμοί στα δημοσιονομικά, επείγουσα ανάγκη αύξησης της παραγωγικότητας εργασίας, ενσωμάτωση περισσοτέρων στην αγορά εργασίας περιλαμβανομένων και μεταναστών)· η κλιματική αλλαγή (ανάγκη αειφόρου ανάπτυξης, «πράσινες» τεχνολογίες, παραγωγή χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα)· οι

¹⁷² Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας...», ό.π., σελ. 6

¹⁷³ Häupl M., «Europe 2020 needs local ambition», euobserver.com, 07.05.2010

¹⁷⁴ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας...», ό.π., σελ. 5

εισοδηματικές ανισότητες (φτώχεια, άρση κοινωνικού αποκλεισμού). Τα παραπάνω μείζονα θέματα απαιτούν οι μελλοντικές πολιτικές απασχόλησης να συνυπολογίζουν προτεραιότητες όπως: η προσέλκυση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας (νέοι, γυναίκες, μετανάστες)· η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και στη βελτίωση των δεξιοτήτων· η προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας· η «πράσινη» ανάπτυξη· ο εκσυγχρονισμός των αγορών εργασίας· η σύγκλιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας και η αναβάθμιση του εργασιακού περιβάλλοντος¹⁷⁵.

Αξιολογώντας το σύνολο των ρυθμίσεων για την υλοποίηση της νέας στρατηγικής «Ευρώπη 2020», η ΟΚΕ θεωρεί ότι όλη η διαδικασία της εποπτείας και των συστάσεων είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για την Ελλάδα, ιδίως σήμερα που αντιμετωπίζει όχι μόνο τεράστια δημοσιονομικά προβλήματα αλλά και σημαντικές μακροοικονομικές ανισορροπίες, όπως στην ανταγωνιστικότητα και στην ανάπτυξη. Ιδιαίτερα θετική κρίνεται η έμφαση που δίνεται στην ενίσχυση της συνεργασίας, καθώς βασική θέση της ΟΚΕ αποτελεί το ότι στις ευρωπαϊκές οικονομίες η ανάπτυξη και η αύξηση της απασχόλησης θα γίνουν πραγματικότητα, μόνον όταν οι ευρωπαϊκές χώρες συνεργαστούν στενά, αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη και φυσικά επιδείξουν περισσότερη αλληλεγγύη¹⁷⁶. Το ζήτημα δεν είναι αν οι Γερμανοί και άλλοι πρέπει να πληρώνουν για το ελληνικό χρέος. Η ελληνική αποφασιστικότητα να μείνει στην ευρωπαϊκή αλληλεγγύη, υπό προϋποθέσεις και στενή παρακολούθηση, είναι ακριβώς αυτό που χρειάζεται σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία. Απαγορευτικά υψηλά επιτόκια και άλλες τιμωρίες ασφαλώς δε θα έλυναν το πρόβλημα: θα επιδείνωναν την κατάσταση και οι κίνδυνοι θα εξαπλώνονταν και αλλού. Η ελληνική κρίση του χρέους μπορεί να είναι ένας πρόδρομος των πραγμάτων που έρχονται, σχετικά με το δημόσιο χρέος¹⁷⁷.

5.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 2020

Η Ευρώπη 2020 έτυχε χλιαρής υποδοχής¹⁷⁸ ή και πολύ σκληρής κριτικής¹⁷⁹. Γι' αυτόν το λόγο, πρέπει να δημιουργηθεί μια λειτουργική και ρεαλιστική εκδοχή της μελλοντικής στρατηγικής της Λισαβόνας, λαμβάνοντας υπόψη τις θεμελιώδεις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Ένας τρόπος είναι να προσφέρει το πεδίο για νέες

¹⁷⁵ Τσαντάκης Μ., «Η στρατηγική της Λισαβόνας μετά το 2010», Team Europe Ελλάδας, Εφημερίδα «Πατρίς», Ηράκλειο 2009

¹⁷⁶ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας...», ό.π., σελ. 6-7

¹⁷⁷ Tsoukalis L., «We can't go on like this: Greek debt crisis and the euro», ELIAMEP Special Paper, Athens 2010

¹⁷⁸ Willis A., «Lukewarm reception for EU's 2020 plan», euobserver.com, 04.03.2010

¹⁷⁹ Willis A., «MEPs attack current plans for 2020 strategy», euobserver.com, 24.02.2010

ευκαιρίες δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Ένας άλλος είναι η δημιουργία ενός προγράμματος που θα εξασφαλίζει μικρότερη περιβαλλοντική ζημιά για ό,τι αφορά την παραγωγή, τη μεταφορά, την κατανάλωση και τη διάθεση. Ένας τρίτος είναι να δοθεί έμφαση στη μακροπρόθεσμη διαχείριση των φυσικών πόρων, ιδίως στους τομείς των τροφίμων και του νερού. Και ένας τέταρτος τρόπος είναι μια νέα ματιά στο χωροταξικό σχεδιασμό και στα οικιστικά μοντέλα, μαζί με τη σχετική υποδομή¹⁸⁰. Πιο συγκεκριμένα:

- Βιώσιμες θέσεις εργασίας¹⁸¹: που να βασίζονται στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επιχειρήσεων, με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε όλες τις κλίμακες (κατασκευή οικολογικών προϊόντων, τεχνολογία καθαρής ενέργειας, υβριδικά οχήματα, χαμηλή κινητικότητα άνθρακα)· που να βασίζονται στην ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών πρακτικών εργασίας (κτίρια με ενεργειακά αποδοτικά συστήματα, αειφόρο σχεδιασμό και κατασκευή)· που να βασίζονται στη μείωση των αποβλήτων και της ρύπανσης (βιοκαύσιμα και μετατροπή της βιομάζας)· που να βασίζονται στην ανακύκλωση (ανασύσταση των προϊόντων που απορρίπτονται και δημιουργία νέων αγορών για τα ανακαινισμένα υλικά)· τέλος, που να βασίζονται στη διαχείριση των περιβαλλοντικών αγαθών (επενδύσεις, ενίσχυση και διαχείριση των πράσινων και μπλε υποδομών, οικολογικός τουρισμός που συνδέεται με τη βιοποικιλότητα).

- Χαμηλότερη κατανάλωση¹⁸²: επανασχεδιασμός στις υποδομές των μεταφορών και της ενέργειας, ώστε να μειωθούν οι μεταφορές και η κινητικότητα που μπορούν να αποφευχθούν και να αυξηθεί η ικανότητα της τοπικής πρόσβασης· προώθηση των τοπικών οικονομιών και δημιουργία τοπικής απασχόλησης, εργασιακής εμπειρίας και εθελοντισμού, καθώς και κατάλληλη κατάρτιση· διασφάλιση ότι τα συστήματα πιστοποίησης της αειφορίας ενσωματώνονται σε όλες τις μεταφορές των αγαθών και υπηρεσιών· ρυθμίσεις για βιώσιμη προμήθεια ως αναπόσπαστο μέρος όλων των δημόσιων και ιδιωτικών πρακτικών.

- Αειφόρα τοπία και μια νέα κουλτούρα¹⁸³: δημιουργία πειραματικών σχεδίων για πραγματικά βιώσιμη ζωή για ένα ευρύ φάσμα των εισοδηματικών ομάδων· κτίσιμο σε πιλοτικά προγράμματα για την αξιολόγηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος στους

¹⁸⁰ Ο' Riordan T., De Smedt J., «Reconstructing the Lisbon Strategy for a Sustainable New Europe», EEC Working Group on Sustainable Development, Washington 2009, σελ. 13

¹⁸¹ Στο ίδιο, σελ. 13

¹⁸² Στο ίδιο, σελ. 13

¹⁸³ Ο' Riordan T., De Smedt J., «Reconstructing the Lisbon Strategy...», ό.π., σελ. 13

τομείς της σταθερότητας του εδάφους, της δέσμευσης του άνθρακα και της διεύρυνσης της βιοποικιλότητας· χρήση των σχολείων ως εργαστηρίων για την αειφόρο διαβίωση για όλες τις κοινότητες, οι οποίες θα είναι συνδεδεμένες με τις τοπικές οικονομίες και την παραγωγή τροφίμων και θα προετοιμάζουν τις επόμενες γενιές για θέσεις εργασίας ενός βιώσιμου μέλλοντος· δημιουργία πλέγματος σχέσεων μεταξύ του τοπίου, των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων και των λειτουργιών.

- Διαφορετική αντιμετώπιση της έννοιας της καινοτομίας: μια άλλη διάσταση στη σημασία της καινοτομίας δόθηκε από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)¹⁸⁴. Η καινοτομία απαιτεί από όλους να είναι ανοιχτοί σε καινούργιες ιδέες και να μπορούν εύκολα να εντάσσουν καινοτόμες πρακτικές στα υπάρχοντα προγράμματά τους. Η επιχειρηματικότητα θα πρέπει να έχει τη μορφή της καταστροφικής δημιουργίας, υπό την έννοια ότι θα ανανεώνονται οι τομείς της βιομηχανίας πάντα με γνώμονα την καινοτομία και την ανάπτυξη. Η δημιουργικότητα πρέπει να είναι στο κέντρο της εκπαίδευσης των εργαζομένων, ενώ οι παγκόσμιες προκλήσεις απαιτούν μηχανισμούς κινήτρων για συνεργασία και επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των παικτών.

5.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από το 2008, το Συμβούλιο είχε δώσει μια σειρά προτάσεων για την κατεύθυνση που έπρεπε να ακολουθήσει η Ελλάδα στις μεταρρυθμίσεις της. Συγκεκριμένα, συνιστούσε στην Ελλάδα να συνεχίσει την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ειδικότερα: να συνεχίσει τη δημοσιονομική εξυγίανση μεσοπρόθεσμα και να βελτιώσει την αποδοτικότητα των πρωτογενών δαπανών, να επισπεύσει τις διεξαγόμενες μεταρρυθμίσεις στη φορολογική διοίκηση και στη διαδικασία του προϋπολογισμού, να μειώσει το λόγο δημόσιου χρέους/ΑΕΠ και να εφαρμόσει ταχέως τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος· να λάβει μέτρα για την αύξηση του ανταγωνισμού στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών, να εφαρμόσει μεταρρυθμίσεις για την αύξηση των επενδύσεων στον τομέα Ε&Α· να χρησιμοποιήσει τα διαρθρωτικά ταμεία με αποτελεσματικό τρόπο για να επισπεύσει τα επενδυτικά έργα με προσανατολισμό την ανάπτυξη· να υλοποιήσει τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, με τη δημιουργία αποτελεσματικών ικανοτήτων στον τομέα των ρυθμίσεων, του ελέγχου και της εφαρμογής, δίνοντας έμφαση στην απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου των επιχειρήσεων και στη

¹⁸⁴ Padoan P-C., «Revising the Lisbon Strategy through the OECD Innovation Strategy», Speech in INCOM Workshop on Innovation and Growth Policy in the EU, Prague 2009

μείωση της γραφειοκρατίας· σύμφωνα με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βασιζόμενη στην αρχή της ευελιξίας με ασφάλεια, να εκσυγχρονίσει τη νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης, να μειώσει τις έμμεσες μισθολογικές επιβαρύνσεις στους χαμηλόμισθους, να ενισχύσει τις ενεργές πολιτικές στον τομέα της αγοράς εργασίας και να μετατρέψει την αδήλωτη εργασία σε επίσημη απασχόληση· τέλος, να επισπεύσει την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, να αυξήσει τη συμμετοχή στη δια βίου μάθηση και να διευκολύνει την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, ιδίως για τους νέους¹⁸⁵. Οι παραπάνω προτάσεις κρίνονται επιτακτικές για την Ελλάδα, η οποία υστερεί σε πολλούς τομείς της οικονομίας, μεταφέροντας με αυτόν τον τρόπο τα προβλήματα και στην κοινωνία της.

---

¹⁸⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Σχετικά με την επικαιροποίηση το 2009 των Γενικών Προσανατολισμών των Οικονομικών Πολιτικών των Κρατών Μελών και της Κοινότητας και με την Εφαρμογή των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Στρατηγικής της Λισαβόνας στο Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Σχεδίου για την Ανάκαμψη της Οικονομίας, Ετήσιες Αξιολογήσεις Χωρών, Βρυξέλλες 2009, σελ. 24

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Στρατηγική της Λισαβόνας μπορεί να αποτελεί ένα πρότυπο κείμενο προτάσεων, ιδεών και μέτρων για την οικονομική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ευημερία των πολιτών της, όμως αρκετοί από τους στόχους της είναι εξαιρετικά φιλόδοξοι ή προσανατολισμένοι σε έναν ακραίο κατά πολλούς φιλελευθερισμό, χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος που επικράτησε σε ολόκληρη την Ευρώπη μετά την πτώση του υπαρκτού Σοσιαλισμού. Πολλοί από τους στόχους της, ιδιαίτερα αυτοί που αναφέρονται στους οικονομικά ασθενέστερους, φαίνεται ήδη ότι δε θα επιτευχθούν καθόλου ή θα αποτελέσουν ανεκπλήρωτους στόχους. Ο προσανατολισμός της εν λόγω στρατηγικής είναι αρκετά τεχνοκρατικός, χωρίς ιδιαίτερη έμφαση στον καθαρά ανθρώπινο παράγοντα. Τα πάντα φαίνονται να αφήνονται στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς και στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Λύσεις όπως η ολοκλήρωση του συστήματος πληρωμών¹⁸⁶ δεν προσφέρουν καμία αληθινή βοήθεια στην πρόοδο της ατζέντας.

Σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, οι ευρωπαϊκές χώρες υποστηρίζουν μεγάλες γραφειοκρατίες που καταπνίγουν την ανάληψη κινδύνου, ο δημόσιος τομέας τους είναι συχνά ανεπαρκής και οι κοινωνικές πολιτικές προστατεύουν συνήθως θέσεις εργασίας, αντί για ανθρώπους. Σε επίπεδο ΕΕ, τα εθνικά συμφέροντα εμποδίζουν τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου έρευνας και αμέτρητα μέτρα προστατευτισμού παρακωλύουν τον ανταγωνισμό στον τομέα των υπηρεσιών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν παραπάνω από το ήμισυ της προστιθεμένης αξίας. Με λίγα λόγια, η Ευρώπη χρειάζεται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Εξ ορισμού όμως, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις βλάπτουν τα ιδιωτικά συμφέροντα για χάρη του κοινού καλού. Οι κυβερνήσεις είναι, κατ' αρχήν, αρμόδιες για το κοινό καλό, αλλά πρέπει να αντιμετωπίσουν ισχυρά λόμπι, τα οποία εναντιώνονται σε ό,τι μπορεί να θίγει τα συμφέροντά τους¹⁸⁷.

Σύμφωνα με πολλούς, η Ευρώπη απομακρύνεται όλο και πιο πολύ από τους πολίτες της αφού όλο και περισσότεροι αδυνατούν να κατανοήσουν τους στόχους της Λισαβόνας που σε πολλά σημεία, και παρά τις διαβεβαιώσεις των συντακτών και εμπνευστών της, φαίνεται να θίγουν πολλά από τα κεκτημένα τους. Ως συνέχεια των παραπάνω, προβάλλει ως επιτακτική ανάγκη η αναφορά στα εργασιακά δικαιώματα

¹⁸⁶ Tumpel-Gugerell G., «The Lisbon Agenda - What Can Banks Contribute?», Speech in the IFB seminar "The Future of Payment Systems in Europe", Lisbon 2006

¹⁸⁷ Wyplosz C., «The failure of the Lisbon strategy», vox.eu.org, 12.01.2010

των εργαζομένων, που τελευταία παραβιάζονται σε σημαντικό βαθμό. Ο φόβος ότι στον βωμό της ανάπτυξης και των λογιστικών επιθυμητών αποτελεσμάτων θα θίγουν τα εργασιακά δικαιώματα των πολιτών είναι εύλογος και δικαιολογημένος. Η μεγιστοποίηση των κερδών των επιχειρήσεων στο μυαλό των πολιτών έχει αντικαταστήσει τον άνθρωπο και την ευτυχία των ανθρώπινων κοινωνιών. Οι κυβερνήσεις δεν κάνουν καμία αναφορά στο κείμενο για την επιτακτική αυστηρή τήρηση του νομίμου ωραρίου εργασίας και των άλλων εργατικών προνομίων και κατακτήσεων κάνοντας πολλούς πολίτες να τις θεωρούν *de facto* διαπραγματεύσιμες. Δεν μπορεί μοναδικό κριτήριο για την οικονομική επιτυχία να είναι η αύξηση των κερδών. Άλλη μια παράμετρος που δεν αναφέρεται, αλλά θίγεται ουσιαστικά, είναι ο σεβασμός των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και η ενίσχυση των ελλειμματικών ταμείων από τα υπερκέρδη των επιχειρήσεων. Τα ελλειμματικά ταμεία και τα προβλήματα ενδεχόμενης μελλοντικής συνταξιοδότησης είναι προϊόν κακής διαχείρισης, από την πλευρά των κρατικών αιρετών λειτουργιών, των χρημάτων των εργοδοτών και των επιχειρήσεων. Όσον αφορά τα προγράμματα εκπαίδευσης, αναφέρεται ρητά ότι θα πρέπει να αποβλέπουν μόνο στη δημιουργία «κατάλληλου εργατικού δυναμικού», κάνοντας στην άκρη έννοιες όπως διακίνηση ιδεών και προαγωγή του πνεύματος χαρακτηρίζοντας στην ουσία τα πανεπιστήμια εργοστάσια παραγωγής εργαζομένων. Ο ρόλος των πανεπιστημίων δεν θα πρέπει να μετατραπεί αποκλειστικά και μόνο σε τροφοδότη της αγοράς, αλλά της κοινωνίας, με άτομα υψηλού επιπέδου σκεπτόμενα, με στόχους και ιδανικά. Η εμπορευματοποίηση του θεσμού των πανεπιστημίων σε τέτοιο βαθμό είναι δεδομένο ότι δε θα βοηθήσει σε τίποτα την Ευρώπη.

Τέλος, και όσον αφορά την μάστιγα της ανεργίας, που αφορά ιδιαίτερα τους νέους και τις γυναίκες, δεν είναι δυνατόν γίνει μόνο με τους νόμους της αγοράς και της ελεύθερης οικονομίας. Τα μέλη κράτη θα έπρεπε να φανούν γενναία σε αυτόν ειδικά τον τομέα που βασανίζει την Ευρώπη και να θεσπίσουν μέτρα που θα εξασφάλιζαν μέσω του δημόσιου, αλλά κυρίως του ιδιωτικού τομέα νέες θέσεις εργασίας, αλλά και διασφάλιση των εργαζομένων που κινδυνεύουν να βρεθούν στην ανεργία. Είναι προφανές πως στην Ευρώπη υποβόσκει μια ριζική διάσταση ανάμεσα στις ελίτ και στις μάζες των πολιτών, οι οποίες εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους ψηφίζοντας «όχι» κάθε φορά που τους δίνεται η δυνατότητα να εκφράσουν τη γνώμη τους σε δημοψήφισμα. Δεν είναι τυχαίο ότι σχεδόν σε οποιοδήποτε δημοψήφισμα γίνεται στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια, η λαϊκή ετυμηγορία είναι αλλεπάλληλα «όχι», όποιο και αν είναι το θέμα. «Όχι» έχουν πει δύο φορές οι Δανοί και μία φορά οι Σουηδοί στην ΟΝΕ, «όχι» έχουν πει οι Νορβηγοί στην ένταξη στην ΕΕ, «όχι» είχαν

πει οι Ιρλανδοί στη Συνθήκη της Νίκαιας, «όχι» είπαν οι Γάλλοι και οι Ολλανδοί στο Ευρωσύνταγμα, «όχι» είπαν τώρα οι Ιρλανδοί στη συνθήκη της Λισαβόνας.

Η Ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν μπορεί να προχωρήσει ερήμην της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Αλλά προκειμένου η Ευρωπαϊκή κοινωνία να ταυτιστεί και τελικώς να υποστηρίξει το «ευρωπαϊκό εγχείρημα», θα πρέπει να επαναδιατυπωθεί ένα νέο προοδευτικό, πολιτικό σχέδιο και νέα πολιτική αφήγηση για την ευρωπαϊκή ενοποίηση, κάτι που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα. Με άλλα λόγια, η πολιτικοποίηση της ενοποιητικής διαδικασίας, αλλά και οι προκλήσεις που θέτει για την ευρωπαϊκή κοινωνία και τους πολίτες της η εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση, δεν έχουν απαντηθεί επαρκώς από την ΕΕ. Συνιστά επομένως υποκρισία να θεωρεί κανείς ότι ο Ιρλανδός και ο κάθε Ευρωπαίος ψηφοφόρος δε θα εκφράσει την οργή του για την ακρίβεια που ρίχνει το βιοτικό του επίπεδο, για τη συρρίκνωση της ελευθερίας του, για τον εργασιακό μεσαίωνα που φέρνει η ΕΕ και αντί αυτού θα ενδιαφερθεί περισσότερο να εγκρίνει τον συμβιβασμό των ηγετών των «27» να πάρει η Ιταλία 73 και όχι 72 ευρωβουλευτές. Ο βίος και η πολιτεία της ΕΕ απογοητεύουν βαθύτατα τους Ευρωπαίους πολίτες. Κρίνεται επομένως αναγκαίο να εξετάζονται πάντα αυτές οι παράμετροι, όταν λαμβάνονται μέτρα που είναι εκ των προτέρων γνωστό ότι θα προκαλέσουν διαταράξεις μέσα στις κοινωνίες. Η Στρατηγική της Λισαβόνας μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την ευημερία στην Ευρώπη, μόνο όταν θα εξετάζεται από όλες τις πλευρές και θα υλοποιείται με σωστό τρόπο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρωτοβουλίες για την Ευρώπη 2020

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ένωση καινοτομίας»

Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι να εστιάσει εκ νέου η πολιτική για Ε&Α και καινοτομία στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας, όπως η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή απόδοση και η αποτελεσματική χρήση των πόρων, η υγεία και οι δημογραφικές μεταβολές. Κάθε κρίκος της αλυσίδας καινοτομίας πρέπει να ενισχυθεί, από τη βασική έρευνα («blue sky») έως την εμπορία.

Σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

- Να ολοκληρώσει τον ευρωπαϊκό χώρο έρευνας, να αναπτύξει ένα στρατηγικό ερευνητικό πρόγραμμα εστιασμένο σε προκλήσεις όπως η ενεργειακή ασφάλεια, οι μεταφορές, η κλιματική αλλαγή και η αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων, η υγεία και η γήρανση του πληθυσμού, οι φιλικές προς το περιβάλλον μέθοδοι παραγωγής και διαχείρισης της γης, και να ενισχύσει τον κοινό προγραμματισμό με τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες.
- Να βελτιώσει τις συνθήκες-πλαίσιο για τις επιχειρήσεις στον τομέα της καινοτομίας (π.χ. δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και ειδικού δικαστηρίου για το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, εκσυγχρονισμός του πλαισίου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των εμπορικών σημάτων, βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, επιτάχυνση της δημιουργίας διαλειτουργικών προτύπων, βελτίωση της πρόσβασης σε κεφάλαια και πλήρης αξιοποίηση των πολιτικών που αφορούν τη ζήτηση, π.χ. μέσω δημοσίων συμβάσεων και έξυπνων κανονιστικών ρυθμίσεων).
- Να δρομολογήσει «ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας» μεταξύ του επιπέδου της ΕΕ και του επιπέδου των κρατών μελών προκειμένου να επιταχυνθεί η ανάπτυξη και η χρησιμοποίηση των τεχνολογιών που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που έχουν εντοπιστεί. Το πρώτο θα περιλαμβάνει: την «οικοδόμηση της βιοοικονομίας μέχρι το 2020», τις «βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής που θα διαμορφώσουν το βιομηχανικό μέλλον της Ευρώπης» και τις «τεχνολογίες που παρέχουν τη δυνατότητα στους ηλικιωμένους να ζουν ανεξάρτητα και να έχουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία».
- Να αναθεωρήσει και να αναπτύξει περαιτέρω τον ρόλο των μέσων της ΕΕ στη στήριξη της καινοτομίας (π.χ. διαρθρωτικά ταμεία, ταμεία αγροτικής ανάπτυξης, πρόγραμμα-πλαίσιο Ε&Α, ΠΚΠ, στρατηγικό σχέδιο ενεργειακών τεχνολογιών - SET), μέσω επίσης της στενότερης συνεργασίας με την ΕΤΕ, και της απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, δίδω για τις ΜΜΕ, και να δημιουργηθούν καινοτόμοι μηχανισμοί παροχής κινήτρων συνδεδεμένοι με την αγορά του άνθρακα, ιδίως για όσους εξελίσσονται ταχύτερα.
- Να προωθήσει εταιρικές σχέσεις γνώσης και να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ της εκπαίδευσης, των επιχειρήσεων, της έρευνας και καινοτομίας, χρησιμοποιώντας και το EIT, και να προωθήσει νέες καινοτόμες επιχειρήσεις.

Στο εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να μεταρρυθμίσουν τα εθνικά (και περιφερειακά) συστήματα E&A και καινοτομίας προκειμένου να ενισχύσουν την αριστεία και την έξυπνη εξειδίκευση, να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων, να εφαρμόσουν κοινό προγραμματισμό και να ενισχύσουν τη διασυνοριακή συνεργασία σε τομείς με προστιθέμενη αξία για την ΕΕ, και να προσαρμόσουν ανάλογα τις εθνικές διαδικασίες χρηματοδότησης ώστε να διασφαλιστεί η διάδοση της τεχνολογίας σε ολόκληρο το έδαφος της ΕΕ.
- Να διασφαλίσουν επαρκή προσφορά πτυχιούχων από τους κλάδους των φυσικών επιστημών, των μαθηματικών και της μηχανολογίας και να εστιάσει τα προγράμματα σπουδών στην δημιουργικότητα, την καινοτομία και στην επιχειρηματικότητα.
- Να δώσουν προτεραιότητα στις δαπάνες για τη γνώση, χρησιμοποιώντας επίσης φορολογικά κίνητρα και άλλα χρηματοπιστωτικά μέσα για την προώθηση μεγαλύτερων ιδιωτικών επενδύσεων στην Ε&A.

Εμβληματική πρωτοβουλία «Νεολαία σε κίνηση»

Στόχος της πρωτοβουλίας είναι να ενισχυθούν οι επιδόσεις και η ελκυστικότητα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης σε διεθνές επίπεδο και να βελτιωθεί η συνολική ποιότητα σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ, συνδυάζοντας αριστεία και ισότητα μέσα από την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών και των εκπαιδευομένων και τη βελτίωση της κατάστασης των νέων στον τομέα της απασχόλησης.

Στο επίπεδο της ΕΕ η Επιτροπή θα εργαστεί με σκοπό:

- Να ολοκληρώσει και να ενισχύσει τα προγράμματα της ΕΕ για την κινητικότητα, τα πανεπιστήμια και τους ερευνητές (όπως τα Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus και Marie Curie) και να τα συνδέσει με εθνικά προγράμματα και πόρους.
- Να επιταχύνει το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (προγράμματα σπουδών, διοίκηση και χρηματοδότηση) ιδίως με την αξιολόγηση των επιδόσεων των πανεπιστημίων και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων σε ένα συνολικό πλαίσιο.
- Να διερευνήσει τρόπους προώθησης της επιχειρηματικότητας μέσω προγραμμάτων κινητικότητας για νέους επαγγελματίες.
- Να προωθήσει την αναγνώριση της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης.
- Να δρομολογήσει ένα πλαίσιο για την απασχόληση των νέων που θα παρουσιάζει τις πολιτικές που αποβλέπουν στη μείωση του ποσοστού ανεργίας στους νέους. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να προωθεί, από κοινού με τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους, την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας μέσω μαθητείας, περιόδων άσκησης ή άλλης εργασιακής εμπειρίας, καθώς και μέσω ενός προγράμματος («Η πρώτη σας θέση εργασίας μέσω του EURES») που αποσκοπεί στην αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης για νέους ευνοώντας την κινητικότητα στην ΕΕ.

Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να διασφαλίσουν επαρκείς επενδύσεις σε όλα τα επίπεδα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (από το προσχολικό ως το τριτοβάθμιο).
- Να βελτιώσουν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, εξετάζοντας την κάθε βαθμίδα (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, επαγγελματική και τριτοβάθμια) με ολοκληρωμένη προσέγγιση, που καλύπτει τα βασικά προσόντα και αποσκοπεί στον περιορισμό της πρόωρης αποχώρησης από το σχολείο.

- Να ενισχύσουν τη διαφάνεια και τη συνάφεια των εκπαιδευτικών συστημάτων θεσπίζοντας εθνικά πλαίσια δεξιοτήτων και προσαρμόζοντας καλύτερα τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Να βελτιώσουν την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας μέσω ολοκληρωμένης δράσης που καλύπτει π.χ. προσανατολισμό, παροχή συμβουλών, μαθητεία.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη»

Ο στόχος είναι να προκύψουν διατηρήσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από μια ενιαία ψηφιακή αγορά βασισμένη σε ταχεία και υπερταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε διαλειτουργική εφαρμογή, ευρυζωνική πρόσβαση για όλους μέχρι το 2013, πρόσβαση για όλους σε πολύ υψηλότερες ταχύτητες στο διαδίκτυο (30 Mbps ή μεγαλύτερες) μέχρι το 2020, και ποσοστό 50% ή μεγαλύτερο των ευρωπαϊκών νοικοκυριών με συνδρομή σε συνδέσεις του διαδικτύου άνω των 100 Mbps.

Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με σκοπό:

- Να δημιουργήσει ένα σταθερό νομικό πλαίσιο το οποίο προσελκύει επενδύσεις σε μια ανοικτή και ανταγωνιστική υποδομή διαδικτύου υψηλής ταχύτητας και στις σχετικές υπηρεσίες.
- Να αναπτύξει μια αποτελεσματική πολιτική ραδιοφάσματος.
- Να διευκολύνει τη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ στην υλοποίηση του εν λόγω προγράμματος.
- Να δημιουργήσει μια πραγματική ενιαία αγορά για επιγραμμικό περιεχόμενο και υπηρεσίες (δηλαδή ασφαλείς και χωρίς σύνορα δικτυακές υπηρεσίες στην ΕΕ και αγορές ψηφιακού περιεχομένου υψηλού επιπέδου εμπιστοσύνης, ένα ισορροπημένο κανονιστικό πλαίσιο με σαφή καθεστώτα δικαιωμάτων, προώθηση πολυεδαφικών αδειών, επαρκή προστασία και αμοιβή για κατόχους δικαιωμάτων και ενεργή στήριξη για την ψηφιοποίηση της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και για τη διαμόρφωση της παγκόσμιας διακυβέρνησης του διαδικτύου.
- Να μεταρρυθμίσει τα ταμεία έρευνας και καινοτομίας και να αυξήσει τη στήριξη στον τομέα των ΤΠΕ ούτως ώστε να ενισχυθεί η τεχνολογική ισχύς της Ευρώπης σε στρατηγικούς τομείς και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για ΜΜΕ με υψηλό αναπτυξιακό δυναμικό που θα ηγηθούν σε αναδυόμενες αγορές, και να τονωθούν οι καινοτομίες ΤΠΕ σε όλους τους επιχειρηματικούς τομείς.
- Να προωθηθεί η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η υιοθέτησή του από όλους τους ευρωπαίους πολίτες, ιδίως μέσω ενεργειών στήριξης της ψηφιακής μόρφωσης και προσπελασιμότητας.

Στο εθνικό επίπεδο τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να χαράξουν επιχειρησιακές στρατηγικές διαδικτύου υψηλής ταχύτητας και να εστιάσουν τη δημόσια χρηματοδότηση, περιλαμβανομένων των διαρθρωτικών ταμείων, σε τομείς που δεν καλύπτονται από ιδιωτικές επενδύσεις.
- Να θεσπίσουν νομικό πλαίσιο για το συντονισμό των δημοσίων έργων με στόχο τη μείωση των δαπανών δημιουργίας δικτύων.
- Να προωθήσουν την ανάπτυξη και χρησιμοποίηση σύγχρονων και προσβάσιμων επιγραμμικών υπηρεσιών (π.χ. ηλεκτρονική διακυβέρνηση, επιγραμμικές υπηρεσίες υγείας, έξυπνο σπίτι, ψηφιακές δεξιότητες, ασφάλεια).

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους»

Στόχος είναι να στηριχθεί η μετάβαση προς μια οικονομία αποδοτικής χρησιμοποίησης των πόρων και χαμηλών εκπομπών άνθρακα η οποία χρησιμοποιεί αποδοτικά όλους τους πόρους της. Στόχος είναι να αποσυνδεθεί η οικονομική μας ανάπτυξη από τη χρήση πόρων και ενέργειας, να μειωθούν οι εκπομπές CO₂, να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και να αυξηθεί η ενεργειακή ασφάλεια.

Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

- Να κινητοποιήσει τα χρηματοοικονομικά μέσα της ΕΕ (π.χ. αγροτική ανάπτυξη, διαρθρωτικά ταμεία, πρόγραμμα- πλαίσιο E&A, ΔΕΔ, ΕΤΕ) ως μέρος μιας συνεκτικής στρατηγικής χρηματοδότησης που συνδυάζει την χρηματοδότηση από την ΕΕ και από τους εθνικούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς χρηματοδότησης.
- Να ενισχύσει ένα πλαίσιο για τη χρησιμοποίηση μέσων που βασίζονται στην αγορά (π.χ. εμπορία δικαιωμάτων εκπομπών, αναθεώρηση της φορολόγησης της ενέργειας, πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων, ενθάρρυνση της ευρύτερης χρησιμοποίησης των πράσινων δημόσιων συμβάσεων).
- Να υποβάλει προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό και την απαλλαγή των μεταφορών από εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα συμβάλλοντας στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας . Τούτο μπορεί να επιτευχθεί με ένα συνδυασμό μέτρων π.χ. διαρθρωτικά μέτρα, όπως η έγκαιρη ανάπτυξη υποδομών δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, η «έξυπνη» διαχείριση της κυκλοφορίας, η καλύτερη υλικοτεχνική υποστήριξη, η επιδίωξη της μείωσης των εκπομπών CO₂ στα επιβατικά οχήματα και στους κλάδους της αεροπορίας και της ναυσιπλοΐας, καθώς και η δρομολόγηση σημαντικής ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας για «πράσινα» αυτοκίνητα η οποία θα συμβάλει στην προώθηση των ηλεκτρικών και των υβριδικών οχημάτων χάρη σε ένα συνδυασμό έρευνας, θέσπισης κοινών προτύπων και ανάπτυξης των αναγκαίων υποδομών στήριξης.
- Να επιταχύνει την εφαρμογή στρατηγικών σχεδίων με μεγάλη προστιθέμενη αξία για την Ευρώπη με σκοπό να αντιμετωπιστούν κρίσιμα προβληματικά σημεία, ιδίως τα διασυνοριακά τμήματα και οι συνδυασμένοι κόμβοι (πόλεις, λιμάνια, πλατφόρμες υλικοτεχνικής υποστήριξης).
- Να ολοκληρώσει την εσωτερική αγορά ενέργειας και να εφαρμόσει το στρατηγικό σχέδιο ενεργειακών τεχνολογιών (SET) δίνοντας επίσης προτεραιότητα στην προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ενιαία αγορά.
- Να παρουσιάσει πρωτοβουλία για την αναβάθμιση των δικτύων της Ευρώπης, περιλαμβανομένων των διευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας, με στόχο τη δημιουργία ευρωπαϊκού υπερδικτύου, «έξυπνων δικτύων» και διασυνδέσεων ειδικότερα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με το ενεργειακό δίκτυο (με στήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία και της ΕΤΕπ). Η ενέργεια αυτή περιλαμβάνει την προώθηση σχεδίων υποδομών μεγάλης στρατηγικής σημασίας για την ΕΕ στην Βαλτική, στα Βαλκάνια, στη Μεσόγειο και σε περιοχές της Ευρασίας.
- Να θεσπίσει και να εφαρμόσει αναθεωρημένο σχέδιο δράσης για την ενεργειακή αποδοτικότητα και να προωθήσει ένα ευρύ πρόγραμμα για τα την αποδοτική χρήση των ενεργειακών πόρων (στήριξη των ΜΜΕ καθώς και των νοικοκυριών) χρησιμοποιώντας τα διαρθρωτικά και λοιπά ταμεία για την προσέλκυση νέων χρηματοδοτήσεων μέσω των ιδιαίτερα επιτυχημένων προτύπων και καινοτόμων επενδυτικών προγραμμάτων που ήδη υπάρχουν· οι ενέργειες αυτές αναμένεται να επιφέρουν αλλαγές στον τρόπο κατανάλωσης και παραγωγής.
- Να διαμορφώσει ένα όραμα διαρθρωτικών και τεχνολογικών αλλαγών που είναι απαραίτητες για τη μετάβαση μέχρι το 2050 σε μια οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα η οποία χρησιμοποιεί

αποδοτικά τους πόρους και είναι ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, επιτρέποντας στην ΕΕ να επιτύχει τους στόχους της σχετικά με τη μείωση των εκπομπών και τη βιοποικιλότητα. Αυτό περιλαμβάνει την πρόβλεψη και αντιμετώπιση καταστροφών, τη διασφάλιση της συμβολής των πολιτικών συνοχής, γεωργίας, αγροτικής ανάπτυξης και ναυτιλίας στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, ιδίως με μέτρα προσαρμογής που βασίζονται στην αποδοτικότερη χρησιμοποίηση των πόρων, γεγονός που θα συμβάλει επίσης στη βελτίωση της παγκόσμιας επισιτιστικής ασφάλειας.

Στο εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να εξαλείφουν σταδιακά τις επιζήμιες για το περιβάλλον επιδοτήσεις, περιορίζοντας τις εξαιρέσεις στα άτομα με κοινωνικές ανάγκες.
- Να αναπτύξουν μέσα βασιζόμενα στην αγορά όπως φορολογικά κίνητρα και συμβάσεις για την προσαρμογή των μεθόδων παραγωγής και κατανάλωσης.
- Να αναπτύξουν έξυπνες, αναβαθμισμένες και πλήρως διασυνδεδεμένες υποδομές μεταφορών και ενέργειας και να αξιοποιήσουν πλήρως τις ΤΠΕ.
- Να διασφαλίσουν τη συντονισμένη εφαρμογή των σχεδίων υποδομών εντός του βασικού δικτύου της ΕΕ, γεγονός που συμβάλει αποφασιστικά στην αποτελεσματικότητα του συνολικού συστήματος μεταφορών της ΕΕ.
- Να εστιάσουν στην αστική διάσταση των μεταφορών στο πλαίσιο της οποίας δημιουργούνται τα περισσότερα προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης και εκπομπών.
- Να χρησιμοποιήσουν κανονιστικές ρυθμίσεις, να θεσπίσουν πρότυπα απόδοσης και μέσα που βασίζονται στην αγορά όπως η φορολογία, οι επιδοτήσεις και οι δημόσιες συμβάσεις για να μειωθεί η χρήση ενέργειας και πόρων και να αξιοποιήσουν τα διαρθρωτικά ταμεία για επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση των δημοσίων κτιρίων και στην πιο αποτελεσματική ανακύκλωση.
- Να δώσουν κίνητρα για χρησιμοποίηση μέσω εξοικονόμησης ενέργειας τα οποία συμβάλουν στην αύξηση της αποδοτικότητας σε τομείς έντασης ενέργειας, όπως αυτά που βασίζονται στη χρήση των ΤΠΕ.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης»

Η βιομηχανία και ιδίως οι ΜΜΕ υπέστησαν ισχυρό πλήγμα από την οικονομική κρίση και όλοι οι τομείς αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και της προσαρμογής των παραγωγικών τους διαδικασιών και προϊόντων σε μια οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Οι συνέπειες των προκλήσεων αυτών θα διαφέρουν από τομέα σε τομέα, ορισμένοι τομείς ενδέχεται να χρειαστεί να επαναπροσδιοριστούν ενώ για άλλους οι προκλήσεις αυτές θα παρουσιάσουν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Η Επιτροπή θα συνεργαστεί στενά με τους ενδιαφερόμενους φορείς στους διάφορους τομείς (επιχειρήσεις, συνδικάτα, εκπαιδευτικά ιδρύματα, ΜΚΟ, οργανώσεις καταναλωτών) και θα καταρτίσει πλαίσιο για μια σύγχρονη βιομηχανική πολιτική που θα στηρίζει την επιχειρηματικότητα, θα καθοδηγεί και θα βοηθά τη βιομηχανία για το πώς να αντιμετωπίσει τις εν λόγω προκλήσεις, θα προωθή την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ευρώπης στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση και στις υπηρεσίες και θα τις βοηθά να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρέχει η παγκοσμιοποίηση και η πράσινη οικονομία. Το πλαίσιο θα καλύπτει όλα τα στοιχεία της όλο και πιο διεθνούς αλυσίδας αξίας από την πρόσβαση στις πρώτες ύλες έως την μεταγοραστική εξυπηρέτηση.

Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

- Να θεσπίσει βιομηχανική πολιτική δημιουργώντας το καλύτερο περιβάλλον για τη διατήρηση και την ανάπτυξη ισχυρής, ανταγωνιστικής και διαφοροποιημένης βιομηχανικής βάσης στην Ευρώπη, καθώς και να στηρίξει την μετάβαση των τομέων μεταποίησης σε μια πιο αποδοτική χρησιμοποίηση της ενέργειας και των πόρων.
- Να αναπτύξει οριζόντια προσέγγιση στη βιομηχανική πολιτική συνδυάζοντας διάφορα μέσα πολιτικής (π.χ. «έξυπνη» ρύθμιση, εκσυγχρονισμένοι κανόνες δημοσίων συμβάσεων και ανταγωνισμού και καθορισμός προτύπων).
- Να βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον, ιδίως για τις ΜΜΕ, περιορίζοντας μεταξύ άλλων το κόστος συναλλαγής για επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Ευρώπη, προωθώντας τη δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων και βελτιώνοντας την προσιτή οικονομικά πρόσβαση σε χρηματοδότηση.
- Να προωθήσει την αναδιάρθρωση των τομέων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε δραστηριότητες προσανατολισμένες στο μέλλον, μεταξύ άλλων μέσω της ταχείας διοχέτευσης επαγγελματικών δεξιοτήτων προς αναδυόμενους τομείς και αγορές υψηλής ανάπτυξης και μέσω της στήριξης από το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ και από το Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση.
- Να προωθήσει τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής που περιορίζουν τη χρήση φυσικών πόρων και αυξάνουν τις επενδύσεις στους υπάρχοντες φυσικούς πόρους της ΕΕ.
- Να προωθήσει τη διεθνοποίηση των ΜΜΕ.
- Να διασφαλίσει ότι τα δίκτυα μεταφορών και υλικότεχνικής υποστήριξης θα επιτρέψουν στη βιομηχανία σε ολόκληρη την Ένωση να έχει αποτελεσματική πρόσβαση στην ενιαία αγορά και καθώς και στην διεθνή αγορά.
- Να αναπτύξει αποτελεσματική διαστημική πολιτική, να παράσχει τα μέσα για την αντιμετώπιση ορισμένων από τις σημαντικότερες παγκόσμιες προκλήσεις και ιδίως να υλοποιήσει το Galileo και την παγκόσμια παρακολούθηση του περιβάλλοντος και της ασφάλειας (GMES).
- Να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού τομέα τουρισμού.
- Να αναθεωρήσει κανονιστικές ρυθμίσεις για να στηρίξει τη μετάβαση των τομέων υπηρεσιών και μεταποίησης σε αποδοτικότερη χρήση πόρων, περιλαμβανομένης της αποτελεσματικότερης ανακύκλωσης, να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο η θέσπιση ευρωπαϊκών προτύπων λειτουργεί ως μοχλός στα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα υπέρ της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Η δράση αυτή θα περιλαμβάνει την προώθηση της εμπορίας και της υιοθέτησης των βασικών τεχνολογιών ευρείας διάδοσης.
- Να ανανεώσει την στρατηγική της ΕΕ για την προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ως κεντρικού στοιχείου για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης εμπιστοσύνης υπαλλήλων και καταναλωτών.

Στο εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να βελτιώσουν το επιχειρηματικό περιβάλλον ιδίως για καινοτόμες ΜΜΕ χρησιμοποιώντας και τις δημόσιες συμβάσεις για την στήριξη των κινήτρων καινοτομίας.
- Να βελτιώσουν τους όρους εφαρμογής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Να μειώσουν τον διοικητικό φόρτο για τις επιχειρήσεις και να βελτιώσουν την ποιότητα της επιχειρηματικής νομοθεσίας.
- Να συνεργαστούν στενά με τους ενδιαφερόμενους στους διάφορους τομείς (επιχειρήσεις, συνδικάτα, πανεπιστημιακούς κύκλους, ΜΚΟ, οργανώσεις προστασίας των καταναλωτών) για τον προσδιορισμό των προβληματικών σημείων και την εκπόνηση από κοινού ανάλυσης για το πώς θα διατηρηθεί μια

ισχυρή βιομηχανική και γνωστική βάση και πώς θα βρεθεί η ΕΕ σε θέση από την οποία θα κατευθύνει την παγκόσμια διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»

Στόχος είναι να δημιουργηθούν οι συνθήκες για τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας ούτως ώστε να αυξηθούν τα επίπεδα απασχόλησης και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των κοινωνικών μας μοντέλων. Τούτο σημαίνει παροχή δυνατότητας στους πολίτες να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, ώστε να μπορέσει το σημερινό και μελλοντικό εργατικό μας δυναμικό να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες και στις ενδεχόμενες αλλαγές σταδιοδρομίας, να μειωθεί η ανεργία και να αυξηθεί η παραγωγικότητα της εργασίας.

Στο επίπεδο της ΕΕ η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

- Να καθορίσει και να εφαρμόσει τη δεύτερη φάση του προγράμματος «ευελιξία με ασφάλεια», από κοινού με τους ευρωπαϊκούς κοινωνικούς εταίρους, να εντοπίσει τρόπους για την καλύτερη διαχείριση των οικονομικών μεταβάσεων και την καταπολέμηση της ανεργίας και την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης.
- Να προσαρμόσει το νομοθετικό πλαίσιο, σύμφωνα με τις αρχές για «έξυπνη» ρύθμιση, στα εξελισσόμενα πρότυπα εργασίας (π.χ. χρόνος εργασίας, απόσπαση εργαζομένων) και τους νέους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.
- Να διευκολύνει και να προάγει την κινητικότητα εργασίας εντός της ΕΕ και να προσαρμόσει καλύτερα την προσφορά εργατικού δυναμικού στη ζήτηση με τη δέουσα χρηματοδοτική ενίσχυση από τα διαρθρωτικά ταμεία, ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), και να προωθήσει μια διορατική και ολοκληρωμένη πολιτική μετανάστευσης εργατικού δυναμικού που θα ανταποκρίνεται με ευέλικτο τρόπο στις προτεραιότητες και τις ανάγκες των αγορών εργασίας.
- Να ενισχύσει την ικανότητα των κοινωνικών εταίρων και να χρησιμοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες επίλυσης προβλημάτων που παρέχει ο κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα (ΕΕ, εθνικό/περιφερειακό, τομεακό, εταιρικό) και να προωθήσει την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των θεσμικών οργάνων της αγοράς εργασίας περιλαμβανομένων των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης των κρατών μελών.
- Να δώσει ισχυρή ώθηση στο στρατηγικό πλαίσιο συνεργασίας για την εκπαίδευση και την κατάρτιση με συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων φορέων. Τούτο θα έπρεπε να οδηγήσει ιδίως στην εφαρμογή των αρχών της δια βίου μάθησης (σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, τους κοινωνικούς εταίρους, τους εμπειρογνώμονες) χρησιμοποιώντας και ευέλικτες οδούς μάθησης που συνδυάζουν διάφορους τομείς και επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης και ενισχύοντας την ελκυστικότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Πρέπει να ζητηθεί η γνώμη των κοινωνικών εταίρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο προκειμένου να αναπτυχθεί μια δική τους πρωτοβουλία στον εν λόγω τομέα.
- Να διασφαλίσει ότι τα προσόντα που απαιτούνται για συμμετοχή στη δια βίου μάθηση και στην αγορά εργασίας αποκτώνται και αναγνωρίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της γενικής, επαγγελματικής, ανώτερης εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων και να αναπτύξει μια κοινή γλώσσα και ένα επιχειρησιακό εργαλείο για την εκπαίδευση/κατάρτιση και την εργασία: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο δεξιοτήτων, προσόντων και επαγγελμαμάτων (ESCO).

Στο εθνικό επίπεδο τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να εφαρμόσουν τους εθνικούς τους χάρτες πορείας για την ευελιξία με ασφάλεια, όπως συμφωνήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, προκειμένου να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας και να διευκολυνθούν οι μεταβάσεις καθώς και ο συνδυασμός της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής.
- Να αναθεωρήσουν και να παρακολουθούν σε τακτική βάση την αποδοτικότητα των συστημάτων φορολογίας και παροχών ώστε η εργασία να ανταμείβεται, να δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στους εργαζόμενους με χαμηλή ειδίκευση και να καταργήσουν μέτρα που αποθαρρύνουν την αυτοαπασχόληση.
- Να προωθήσουν νέες μορφές πολιτικής για την εξισορρόπηση της εργασίας και της ιδιωτικής ζωής και για την παράταση του επαγγελματικού βίου καθώς και για τη βελτίωση της ισότητας των φύλων.
- Να προωθήσουν και να ελέγχουν την αποτελεσματική εφαρμογή των πορισμάτων του κοινωνικού διαλόγου.
- Να δώσουν ισχυρή ώθηση στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πλαισίου προσόντων μέσω της θέσπισης εθνικών πλαισίων προσόντων.
- Να διασφαλίσουν ότι οι ικανότητες που απαιτούνται για τη συμμετοχή στην δια βίου μάθηση και στην αγορά εργασίας αποκτώνται και αναγνωρίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της γενικής, επαγγελματικής, ανώτερης εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων, περιλαμβανομένης της ανεπίσημης και άτυπης μάθησης.
- Να αναπτυχθούν εταιρικές σχέσεις ανάμεσα στους κύκλους της εκπαίδευσης/κατάρτισης και της εργασίας, ιδίως με συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον προγραμματισμό της εκπαίδευσης και στην παροχή κατάρτισης.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας»

Στόχος είναι να διασφαλιστεί οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή αξιοποιώντας το τρέχον ευρωπαϊκό έτος για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού κατά τρόπον ώστε να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση και να αναγνωριστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να ζουν αξιοπρεπώς και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία.

Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

- Να μετασχηματίσει την ανοικτή μέθοδο συντονισμού για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινωνική προστασία σε πλατφόρμα συνεργασίας, αξιολόγησης από ομότιμους και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών, και σε μέσο προώθησης της ανάληψης δεσμεύσεων από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και ανάληψη συγκεκριμένης δράσης, χρησιμοποιώντας και στοχευμένες ενισχύσεις από τα διαρθρωτικά ταμεία και ιδίως το ΕΚΤ.
- Να κατάρτισει και να εφαρμόσει προγράμματα για την προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας για τα πιο ευάλωτα άτομα παρέχοντας ιδίως καινοτόμες ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης σε ομάδες πληθυσμού που αντιμετωπίζουν στερήσεις, να καταπολεμήσει τις διακρίσεις (π.χ. άτομα με αναπηρίες) και να αναπτύξει ένα νέο πρόγραμμα ενσωμάτωσης των μεταναστών που θα τους παρέχει τη δυνατότητα να αξιοποιούν πλήρως το δυναμικό τους.
- Να αναλάβει την αξιολόγηση της καταλληλότητας και της βιωσιμότητας των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και συνταξιοδότησης και να προσδιορίσει τρόπους που διασφαλίζουν καλύτερη πρόσβαση στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης.

Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να προάγουν την συλλογική και ατομική ευθύνη για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Να καθορίσουν και να εφαρμόσουν μέτρα για την αντιμετώπιση των ειδικών συνθηκών των ομάδων ιδιαίτερου κινδύνου (μονογονικές οικογένειες, ηλικιωμένες γυναίκες, μειονότητες, άτομα με αναπηρίες και άστεγοι).
- Να αναπτύξουν πλήρως τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειας και συνταξιοδότησης που διαθέτουν ώστε να διασφαλίσουν κατάλληλη ενίσχυση του εισοδήματος και πρόσβαση στο σύστημα υγείας.

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Συγκρίνοντας τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις ΗΠΑ

	<i>Οι 3 καλύτερες χώρες της ΕΕ</i>	<i>Οι 4 χειρότερες χώρες της ΕΕ</i>	<i>Η.Π.Α</i>	<i>Σχέση μ.ο.ΕΕ με ΗΠΑ</i>	<i>Σχέση 3 καλύτερων χωρών της ΕΕ με ΗΠΑ</i>	<i>Σχέση 4 χειρότερων χωρών της ΕΕ με ΗΠΑ</i>
Κοινωνία της Πληροφορίας	Φινλανδία, Σουηδία, Μ. Βρετανία	Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Ιρλανδία	5,94	-0,52	0,09	-1,04
Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Φινλανδία, Γερμανία, Σουηδία	Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία	5,99	-0,84	-0,37	-1,57
Απελευθέρωση της Αγοράς			5,06	-0,28	0,34	-0,77
-Ενιαία Αγορά	-Σουηδία, Μ. Βρετανία, Φινλανδία	-Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία	5,53	-0,36	0,13	-0,93
-Κρατικές Ενισχύσεις	-Φινλανδία, Μ. Βρετανία, Ιρλανδία	-Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία	4,58	-0,19	0,54	-0,6
Δίκτυα			6,17	-0,87	0,16	-1,37
-Επικοινωνίες	-Φινλανδία, Μ. Βρετανία, Σουηδία	-Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία	6,12	-0,81	0,04	-0,97
-Υποδομές και Μεταφορές	-Γερμανία, Φινλανδία, Δανία	-Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία	6,22	-0,92	0,27	-1,76
Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	Μ. Βρετανία, Φινλανδία, Δανία	Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Βέλγιο	5,75	-0,62	-0,01	-1,05
Επιχειρηματικό περιβάλλον			4,4	-0,92	-0,05	-1,37
-Συνθήκες ίδρυσης επιχειρήσεων	-Φινλανδία, Μ. Βρετανία, Ιρλανδία	-Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία	5,48	-1,28	-0,43	-1,87
-Ρυθμιστικά εμπόδια	-Φινλανδία, Μ. Βρετανία, Ιρλανδία	- Ιταλία, Ελλάδα, Γαλλία, Βέλγιο	3,31	-0,55	0,34	-0,87
Κοινωνική συνοχή			4,75	0,1	1,31	-0,91
-Δια βίου εκπαίδευση	-Ολλανδία, Φινλανδία, Βέλγιο	-Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία	5,76	-0,6	0,14	-1,21
-Εκσυγχρονισμός κοινωνικής προστασίας	-Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία	-Ιρλανδία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Μ. Βρετανία	3,73	0,8	2,48	-0,61
Αειφόρος ανάπτυξη			5,72	-0,27	0,37	-1,20
-Περιβάλλον	-Φινλανδία, Ολλανδία, Γερμανία	-Ελλάδα, Ιταλία, Ιρλανδία, Ισπανία	4,8	0,02	0,73	-0,65
-Κλιματικές αλλαγές	-Φινλανδία, Γερμανία, Ολλανδία	-Ελλάδα, Ισπανία, Ιρλανδία, Ιταλία	6,63	-0,55	0	-1,75

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 2: Σύγκριση των επιδόσεων των ευρωπαϊκών χωρών με τις μη ευρωπαϊκές χώρες του ΟΟΣΑ

	<i>Μ.Ο. χωρών ΟΟΣΑ*</i>	<i>Σχέση χωρών της ΕΕ με χώρες ΟΟΣΑ*</i>	<i>Σχέση τριών καλύτερων χωρών της ΕΕ με χώρες ΟΟΣΑ*</i>
Κοινωνία της Πληροφορίας	5,8	-0,38	0,22
Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	5,14	-0,07	0,4
Απελευθέρωση της Αγοράς	4,96	-0,18	0,44
-Ενιαία Αγορά	5,15	0,02	0,51
-Κρατικές Ενισχύσεις	4,76	-0,37	0,36
Δίκτυα	5,93	-0,64	0,39
-Επικοινωνίες	5,77	-0,47	0,38
-Υποδομές και Μεταφορές	6,09	-0,8	0,4
Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	5,42	-0,29	0,33
Επιχειρηματικό περιβάλλον	4	-0,52	0,35
-Συνθήκες ίδρυσης επιχειρήσεων	4,65	-0,45	0,4
-Ρυθμιστικά εμπόδια	3,35	-0,59	0,3
Κοινωνική συνοχή	5,31	-0,46	0,57
-Δια βίου εκπαίδευση	5,38	-0,22	0,52
-Εκσυγχρονισμός κοινωνικής προστασίας	5,23	-0,70	0,62
Αειφόρος ανάπτυξη	5,79	-0,29	0,26
-Περιβάλλον	5,32	-0,40	0,22
-Κλιματικές αλλαγές	6,26	-0,18	0,3

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 3: Κατάταξη ευρωπαϊκών κρατών ανά τομέα

	Κοινωνία της Πληροφορίας	Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Απελευθέρωση της Αγοράς	Δίκτυα	Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	Επιχειρηματικό περιβάλλον	Κοινωνική συνοχή	Αειφόρος ανάπτυξη	Μέσος Όρος
Φινλανδία	1	1	1	1	2	1	3	1	1,4
Σουηδία	2	3	6	3	5	6	7	4	4,5
Δανία	4	9	5	4	3	5	4	3	4,6
Μ. Βρετανία	3	4	2	9	1	2	10	6	4,6
Ολλανδία	7	8	3	6	4	4	1	8	5,1
Γερμανία	6	2	9	2	8	11	9	2	6,1
Αυστρία	5	7	4	8	9	8	5	5	6,4
Βέλγιο	9	5	7	5	7	10	2	7	6,5
Γαλλία	10	6	11	7	10	12	6	9	8,9
Ιρλανδία	11	10	8	13	6	3	12	13	9,5
Πορτογαλία	8	12	10	10	11	7	13	10	10,1
Ισπανία	12	11	12	11	12	9	8	12	10,9
Ιταλία	13	13	13	12	13	13	11	11	12,4
Ελλάδα	14	14	14	14	14	14	14	14	14

Σημείωση: στους παραπάνω πίνακες η επίδοση των υπό εξέταση χωρών μετράται με τη χρήση κλίμακας από το ένα ως το επτά, όπου ένα είναι το ελάχιστο και επτά είναι το μέγιστο

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 4: Ανταγωνιστικότητα των χωρών της διεύρυνσης

	<i>Οι 3 καλύτερες χώρες</i>	<i>Μ.Ο. χωρών διεύρυνσης σε σχέση με ΕΕ</i>	<i>Σχέση 3 καλύτερων χωρών διεύρυνσης με ΕΕ</i>
Κοινωνία της Πληροφορίας	Εσθονία, Ουγγαρία, Τσεχία	-0,91	0,09
Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Τσεχία, Σλοβενία, Ουγγαρία	-1,27	-0,64
Απελευθέρωση της Αγοράς		-1,27	-0,56
-Ενιαία Αγορά	-Σλοβενία, Ουγγαρία, Εσθονία	-1,35	-0,80
-Κρατικές Ενισχύσεις	-Σλοβενία, Ουγγαρία, Εσθονία	-1,19	-0,32
Δίκτυα		-0,81	-0,01
-Επικοινωνίες	-Εσθονία, Τσεχία, Ουγγαρία	-0,52	0,37
-Υποδομές και Μεταφορές	-Σλοβενία, Τσεχία, Εσθονία	-1,09	-0,38
Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	Εσθονία, Σλοβενία, Ουγγαρία	-1,84	-0,44
Επιχειρηματικό περιβάλλον		-0,44	0,22
-Συνθήκες ίδρυσης επιχειρήσεων	- Εσθονία, Σλοβενία, Ουγγαρία	-0,83	-0,11
-Ρυθμιστικά εμπόδια	- Εσθονία, Ουγγαρία, Σλοβενία	-0,05	0,55
Κοινωνική συνοχή		-1,04	0,06
-Δια βίου εκπαίδευση	-Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία	-0,75	-0,13
-Εκσυγχρονισμός κοινωνικής προστασίας	-Τσεχία, Σλοβενία, Σλοβακία	-1,33	0,25
Αειφόρος ανάπτυξη		-1,28	-0,56
-Περιβάλλον	-Σλοβενία, Τσεχία, Εσθονία	-0,85	-0,36
-Κλιματικές αλλαγές	-Τσεχία, Σλοβενία, Ουγγαρία	-1,70	-0,76

Σημείωση: η επίδοση των υπό εξέταση χωρών μετράται με τη χρήση κλίμακας από το ένα ως το επτά, όπου ένα είναι το ελάχιστο και επτά είναι το μέγιστο

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 5: Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπερτερούν σε όλους τους τομείς συγκρινόμενες με το μέσο όρο των μη ευρωπαϊκών χωρών του ΟΟΣΑ

	Κατάταξη	Μ.Ο. βαθμολογίας	Κοινωνία της Πληροφορίας	Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Απελευθέρωση της Αγοράς	Δίκτυα	Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	Επιχειρηματικό περιβάλλον	Κοινωνική συνοχή	Αειφόρος ανάπτυξη
Φινλανδία	1	5,8	5,78	5,87	5,36	6,33	6,13	5,48	5,46	5,97
Δανία	2	5,63	5,68	4,87	5,14	6,51	5,96	5,6	5,52	5,78
Σουηδία	3	5,62	5,71	5,57	4,91	6,37	5,8	5,29	5,46	5,89
Μ. Βρετανία	4	5,3	4,96	4,67	5,11	5,78	6,1	5,62	4,86	5,3
Ολλανδία	5	5,21	4,99	4,46	4,94	6,04	5,67	4,71	5,29	5,57
Γερμανία	6	5,18	4,95	4,9	4,64	6,36	5,62	4,64	4,37	5,96
Λουξεμβούργο	7	5,14	4,98	3,57	4,96	6,22	5,72	5,17	5,19	5,28
Γαλλία	8	5,03	4,52	4,68	4,65	6,1	5,68	4,68	4,72	5,2
Αυστρία	9	4,94	4,69	4,27	4,54	5,76	5,48	4,28	4,88	5,64
Βέλγιο	10	4,88	4,08	4,45	4,63	5,74	5,39	4,69	5,12	4,91
Ιρλανδία	11	4,69	4,14	4,18	4,47	4,89	5,59	5,3	4,62	4,35
Ισπανία	12	4,47	3,71	3,93	4,5	5,34	5,14	4,32	4,38	4,48
Ιταλία	13	4,38	3,94	3,87	4,4	5,3	4,92	3,64	4,24	4,74
Πορτογαλία	14	4,25	3,86	3,44	4,1	5,35	4,9	3,69	4,15	4,29
Ελλάδα	15	4	3,16	3,44	3,96	4,99	4,74	3,78	3,9	4
Η.Π.Α.		5,55	5,86	6,08	5,11	5,85	5,82	5,71	5,04	4,96

Σημείωση: η επίδοση των υπό εξέταση χωρών μετράται με τη χρήση κλίμακας από το ένα ως το επτά, όπου ένα είναι το ελάχιστο και επτά είναι το μέγιστο

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 6: Σύγκριση της Ελλάδας με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	Κοινωνία της Πληροφορίας	Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Απελευθέρωση της Αγοράς	Δίκτυα	Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες	Επιχειρηματικό περιβάλλον	Κοινωνική συνοχή	Αειφόρος ανάπτυξη
Ελλάδα	3,16	3,44	3,96	4,99	4,74	3,78	3,9	4
Μ.Ο. ΕΕ	4,61	4,41	4,69	5,81	5,52	4,74	4,81	5,16
Απόκλιση Ελλάδας από Μ.Ο. ΕΕ	-1,45	-0,97	-0,73	-0,82	-0,78	-0,96	-0,91	-1,16
Απόκλιση ως %	-31,45	-21,99	-15,56	-14,11	-14,13	-20,25	-18,92	-22,48

Σημείωση: η επίδοση των υπό εξέταση χωρών μετράται με τη χρήση κλίμακας από το ένα ως το επτά, όπου ένα είναι το ελάχιστο και επτά είναι το μέγιστο

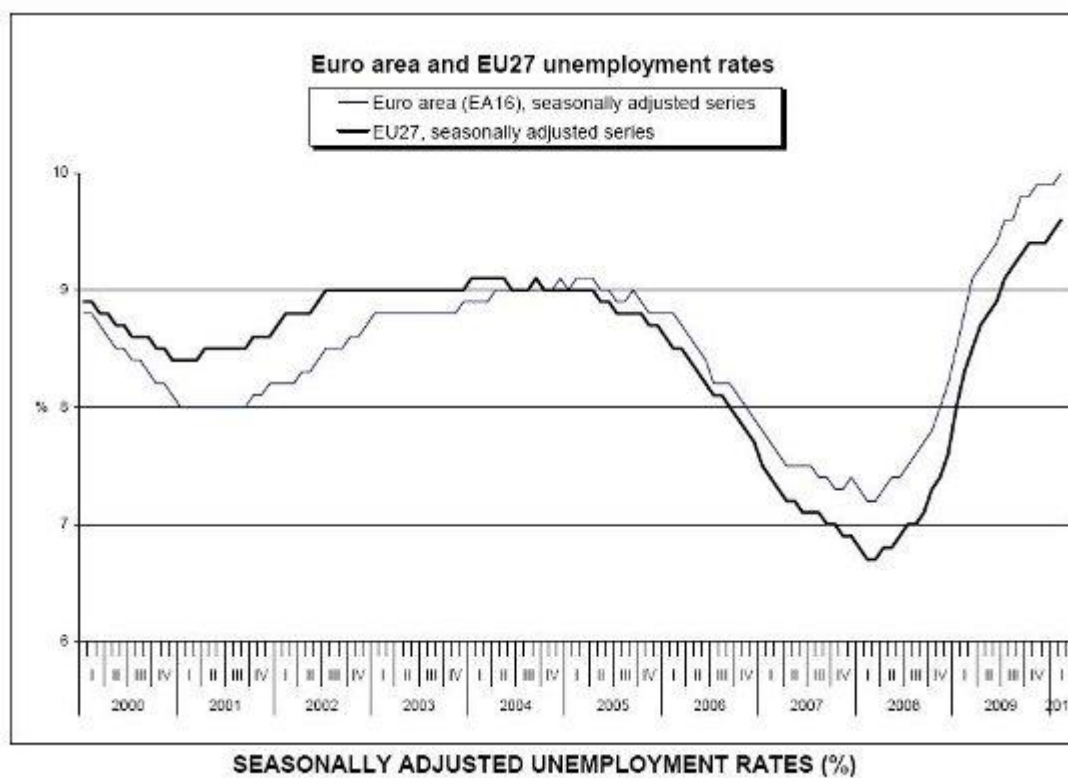
Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισαβόνας, Αθήνα 2005

Πίνακας 7: Διαχρονική Βαθμολογία Ελλάδα στις τρεις Εκθέσεις του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ

	Μ.Ο. Βαθμολογίας	Συνολική Κατάταξη	Κοινωνία της Πληροφορίας		Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη		Απελευθέρωση της Αγοράς		Δίκτυα		Αποδοτικές και ολοκληρωμένες οικονομικές υπηρεσίες		Επιχειρηματικό περιβάλλον		Κοινωνική συνοχή		Αειφόρος ανάπτυξη	
			Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.	Βαθμ.	Κατ.
2002-2003		14/14		14/14		14/14		14		14		14		14		14		14
2004	4	22/24	3,16	23/24	3,44	20/24	3,96	22/24	4,99	17/24	4,74	19/24	3,78	20/24	3,9	21/24	4	22/24
2006	4,19	23/25	3,17	25/25	3,77	18/25	4,32	21/25	5,09	14/25	5,27	16/25	4,14	20/25	3,79	22/25	3,98	23/25

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων, Δελτίο Τύπου, Αθήνα 2007

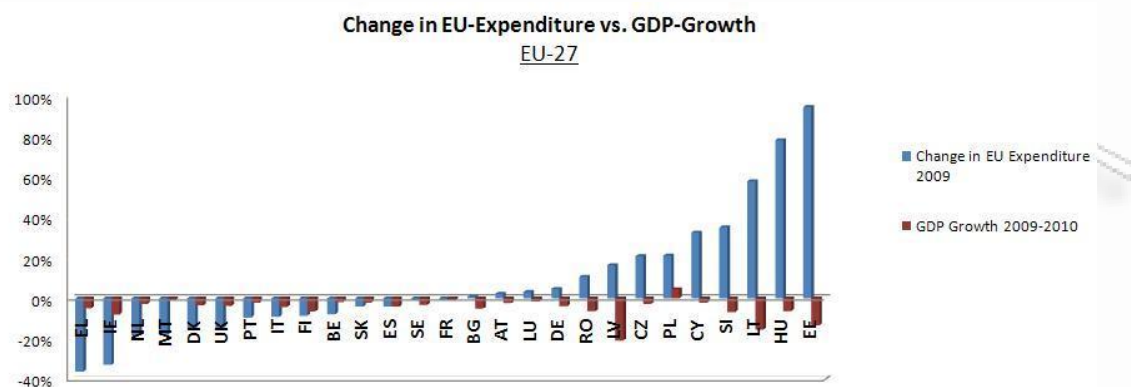
Πίνακας 8:

Πηγή: www.wholesaleireland.com

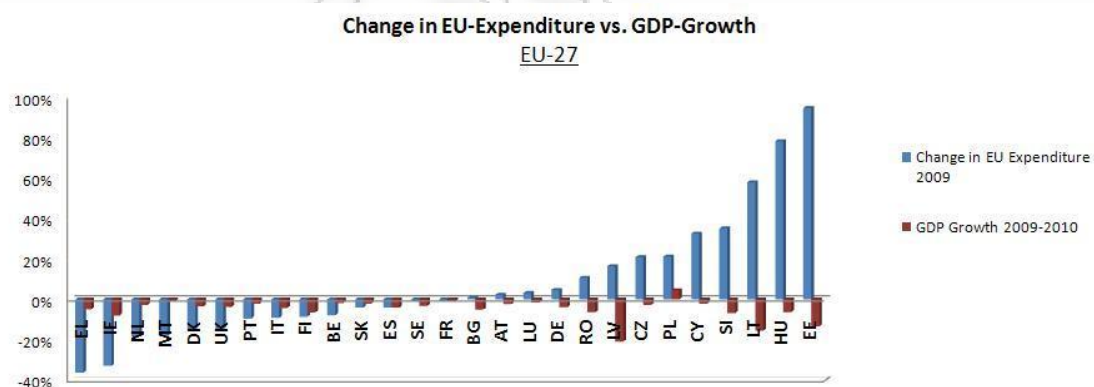

Πίνακας 9:

Πηγή: www.financial-perspective.eu

Πίνακας 10:

Πηγή: www.financial-perspective.eu

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Commission of the European Communities, «Mobilising Private and Public Investment for Recovery and Long Term Structural Change: Developing Public Private Partnerships», Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 2009
- Commission of the European Communities, *A European Economic Recovery Plan: Detailed Overview of Progress Across the EU in the Specific Macro- and Micro-economic as well as the Employment Areas*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009
- Creel J., Laurent E., Le Cacheux J., «Delegation in Inconsistency: The “Lisbon Strategy” Record as an Institutional Failure», CONNEX Workshop “Delegation and Multi-level Governance”, Paris 2005
- Denis C., McMorro K., Röger W., Veugelers R., *The Lisbon Strategy and the EU's Structural Productivity Problem*, European Commission, Economic Papers, Brussels 2005
- European Commission, Europe 2020: Public Consultation - Overview of Responses, Commission Staff Working Document, Brussels 2010
- European Commission, *European Research: Socio-economic Sciences and Humanities*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009
- European Commission, *Growth and Jobs: Working Together for Europe's Future - A New Start for the Lisbon Strategy*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2005
- European Commission, *Knowledge for Growth: Prospects for Science, Technology and Innovation*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009
- European Commission, Progress Report on the Implementation of the European Economic Recovery Plan, Brussels, December 2009
- European Council, Conclusions 25/26 March 2010, Brussels 2010
- European Parliament, «EU 2020 Strategy: High Employment and Job Quality Must Be Key Aims, say MEPs», Press Release, Luxembourg 2010

- European Parliament, «Europe 2020 Strategy: How to Make it Work?», Press Release, Luxembourg 2010
- Expert Group, *A Knowledge-intensive Future for Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2009
- Expert Group, *The Governance Challenge for Knowledge Policies in the Lisbon Strategy: Between Revolution and Illusion*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009
- Expert Group, *The Role of Community Research Policy in the Knowledge-Based Economy*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2010
- Gelauff G., Lejour A., *The New Lisbon Strategy: An Estimation of the Economic Impact of Reaching Five Lisbon Targets*, Industrial Policy and Economic Reforms Papers No. 1, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2006
- Goldirova R., «Brussels to unveil economic plan for next decade», euobserver.com, 01.03.2010
- Häupl M., «Europe 2020 needs local ambition», euobserver.com, 07.05.2010
- High Level Group, «Η Αντιμετώπιση της Πρόκλησης - Η Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση», Έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου Προεδρευόμενης από τον Wim Kok, Βρυξέλλες 2004
- Hübner D., «Regional Policy and the Lisbon Agenda - Challenges and Opportunities», Speech in London School of Economics, London 2005
- Ioakimidis P., *Greece in the European Union: The New Role & The New Agenda*, Ministry of Press and Mass Media, Athens 2002
- Johansson B., Karlsson C., Backman M., Juusola P., «The Lisbon Agenda, from 2000 to 2010», CESIS Electronic Working Paper Series, Sweden 2007
- López Alvarez O., Meneghini G., Richter J., «Η στρατηγική της Λισαβόνας», infoeuropa.sliven.bg, 2006
- Ministry of Economy and Finance, National Reform Programme for Growth and Jobs 2008-2010, Implementation Report 2009, Athens 2009
- O' Riordan T., De Smedt J., «Reconstructing the Lisbon Strategy for a Sustainable New Europe», EEAC Working Group on Sustainable Development, Washington 2009
- Padoan P-C., «Revising the Lisbon Strategy through the OECD Innovation Strategy», Speech in INCOM Workshop on Innovation and Growth Policy in the EU, Prague 2009
- Radaelli C., «Better Regulation and the Lisbon Agenda», European Evaluation Society Conference "Evaluation in Society: Critical Connections", London 2006

- Striedinger A. & Uhart B., *The Lisbon Agenda: An Introduction*, ESIB - The National Unions of Students in Europe, Brussels 2006
- Tsoukalis L., «We can't go on like this: Greek debt crisis and the euro», ELIAMEP Special Paper, Athens 2010
- Tsoukalis L., Cramme O., Liddle R., «Μια Ευρωπαϊκή Ένωση ικανή να ανταποκριθεί στην παγκόσμια εποχή. Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση;», ELIAMEP, Κείμενο Πολιτικής, Αθήνα 2010
- Tumpel-Gugerell G., «The Lisbon Agenda - What Can Banks Contribute?», Speech in the IFB seminar "The Future of Payment Systems in Europe", Lisbon 2006
- Willis A., «Brussels sets out new economic strategy for EU», euobserver.com, 03.03.2010
- Willis A., «Lukewarm reception for EU's 2020 plan», euobserver.com, 04.03.2010
- Willis A., «MEPs attack current plans for 2020 strategy», euobserver.com, 24.02.2010
- World Economic Forum, *The Lisbon Review 2010: Towards a More Competitive Europe?*, World Economic Forum, Switzerland 2010
- Wyplosz C., «The failure of the Lisbon strategy», voxeu.org, 12.01.2010
- Wyplosz C., «Η Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα», ομιλία στην Ημερίδα του ECONOMIA, Αθήνα 2008
- Zgajewski T., Hajjar K., «The Lisbon Strategy: Which Failure? Whose Failure? And Why?», Egmont European Affairs Program Paper, 2006
- Δαγτόγλου Π., *Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες Μετά τη Συνθήκη της Νίκαιας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Έκθεση Προόδου για το Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχετικά με την Απασχόληση, τις Οικονομικές Μεταρρυθμίσεις και την Κοινωνική Συνοχή: προς μια Ευρώπη στηριζόμενη στην Καινοτομία και τη Γνώση», eEurope, Βρυξέλλες 2000
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ένα Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την Ανάκαμψη της Οικονομίας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2008
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβώνας: Απασχόληση: Μια Κοινή Προσέγγιση», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισαβώνας: Στρατηγική για την Απλούστευση του Ρυθμιστικού

- Περιβάλλοντος», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβόνας Σύγχρονη Πολιτική για τις ΜΜΕ με Στόχο την Τόνωση της Ανάπτυξης και της Απασχόλησης», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβόνας: Επιτελεσθείσα Πρόοδος και Επόμενα Βήματα προς μια Κοινή Ενοποιημένη Φορολογική Βάση για τις Δραστηριότητες των Εταιρειών (ΚΕΦΒΔΕ)», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Βρυξέλλες 2006
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβόνας: Περισσότερη Έρευνα και Καινοτομία - Επενδύσεις για την Ανάπτυξη και την απασχόληση: Μια κοινή προσέγγιση, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Εφαρμογή του Κοινοτικού Προγράμματος της Λισσαβόνας: Η συμβολή των Φορολογικών και Τελωνειακών Πολιτικών στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Κοινές Δράσεις για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση: το Κοινοτικό Πρόγραμμα της Λισσαβόνας», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2005-2008)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (2008-2010)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Στρατηγική Έκθεση σχετικά με την Ανανεωμένη Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση: Έναρξη του νέου κύκλου (2008-2010) - Διατήρηση του ρυθμού αλλαγής (Μέρος Ι)

- Αξιολόγηση των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων (Μέρος II)», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2007
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Συνεργασία για την Οικονομική Μεγέθυνση και την Απασχόληση: Νέο Ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας», Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2005
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Σχετικά με την επικαιροποίηση το 2009 των Γενικών Προσανατολισμών των Οικονομικών Πολιτικών των Κρατών Μελών και της Κοινότητας και με την Εφαρμογή των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Στρατηγικής της Λισαβόνας στο Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Σχεδίου για την Ανάκαμψη της Οικονομίας, Ετήσιες Αξιολογήσεις Χωρών, Βρυξέλλες 2009
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Τα Κράτη Μέλη και οι Περιφέρειες Υλοποιούν τη Στρατηγική της Λισαβόνας για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση μέσω της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, 2007-2013», Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 2007
- Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα την Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κινητοποίηση του Πνευματικού Δυναμικού της Ευρώπης: Ενδυνάμωση των Πανεπιστημίων ώστε να Εξασφαλισθεί η Πλήρης Συμβολή τους στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006
- Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών για την “Ενίσχυση της Κοινωνικής Διάστασης της Στρατηγικής της Λισαβόνας: Εξορθολογισμός του Ανοικτού Συντονισμού στον Τομέα της Κοινωνικής Προστασίας”», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2004
- Επιτροπή των Περιφερειών, «Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα Ενδιάμεση Αξιολόγηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας: Σύσταση του Συμβουλίου για την Υλοποίηση των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Βρυξέλλες 2010
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για Έξυπνη, Διατηρήσιμη και Χωρίς Αποκλεισμούς Ανάπτυξη», Ανακοίνωση της Επιτροπής, Βρυξέλλες 2010

- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ανανεωμένη Στρατηγική της Λισαβόνας 2008-2010: Ο Ρόλος της Οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών, Συνοπτική Έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2008
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Απασχόληση των Κατηγοριών Προτεραιότητας (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα τη χάραξη μιας Ενεργειακής Πολιτικής για την Ευρώπη» (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα το Δυναμικό των Επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ΜΜΕ (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Επενδύσεις στη Γνώση και την Καινοτομία (Στρατηγική της Λισαβόνας)», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών για την “Ενίσχυση της Κοινωνικής Διάστασης της Στρατηγικής της Λισαβόνας: Εξορθολογισμός του Ανοικτού Συντονισμού στον Τομέα της Κοινωνικής Προστασίας”», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2004
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Η Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Κοινωνία της Γνώσης - Η Συμβολή της Οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Πολιτική Απασχόλησης: Ο Ρόλος της ΕΟΚΕ μετά τη Διεύρυνση στο Πλαίσιο της Διαδικασίας της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Βελτίωση της Εφαρμογής της

- Στρατηγικής της Λισσαβώνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Κλιματική αλλαγή και Στρατηγική της Λισαβώνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2008
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Δήλωση του Λουξεμβούργου για την Ενδιάμεση Μεταρρύθμιση της Στρατηγικής της Λισαβώνας» Ετήσια Συνάντηση των Προέδρων και των Γενικών Γραμματέων των Εθνικών Οικονομικών και Κοινωνικών Συμβουλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, Λουξεμβούργο 2004
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ψήφισμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα την Εφαρμογή της Ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισσαβώνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2007
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση για τη Δημιουργία μιας Ενιαίας Αγοράς για τους Καταναλωτές και τους Πολίτες», Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με τη Μακροπρόθεσμη Διατηρησιμότητα των Δημόσιων Οικονομικών για μια Οικονομία σε φάση Ανάκαμψης», Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με τη Συμβολή της Πολιτικής Συνοχής στην Επίτευξη των Στόχων της Λισαβώνας και της ΕΕ2020», Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με την Υλοποίηση των Συνεργειών των Διαθέσιμων Πόρων για την Έρευνα και την Καινοτομία στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ.°1080/2006 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το έβδομο πρόγραμμα πλαίσιο για την Έρευνα και Ανάπτυξη στις Πόλεις και τις Περιφέρειες, καθώς και στα Κράτη Μέλη και την Ένωση», Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Έκθεση σχετικά με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (Τμήμα: ευρείες κατευθυντήριες γραμμές για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών και της Κοινότητας): Εγκαινίαση του νέου κύκλου (2008-2010)», Λουξεμβούργο 2008
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Πρόταση Ψηφίσματος, εν συνεχεία δηλώσεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 110 παράγραφος 2 του Κανονισμού, σχετικά με τη στρατηγική ΕΕ 2020», εξ ονόματος της Ομάδας GUE/NGL, Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Πρόταση Ψηφίσματος, εν συνεχεία δηλώσεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 110 παράγραφος 2 του Κανονισμού, σχετικά με την Στρατηγική για την Ευρώπη του 2020 - Νέα

- Ευρωπαϊκή Στρατηγική για Θέσεις Εργασίας και Οικονομική Μεγέθυνση», εξ ονόματος της Ομάδας ALDE, Λουξεμβούργο 2010
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την Ενδιάμεση Αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη συμβολή στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2006 όσον αφορά τη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2006
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 20ής Φεβρουαρίου 2008 σχετικά με τη συμβολή στο Εαρινό Συμβούλιο του 2008 όσον αφορά τη στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2009
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Συμπεράσματα της Προεδρίας Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας», Λισαβόνα 2000
- Ιωακειμίδης Π., *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνικό Κράτος*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1998
- Ιωακειμίδης Π., *Η Συνθήκη της Νίκαιας και το Μέλλον της Ευρώπης*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2001
- Ιωακειμίδης Π., *Το Μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα (επιμ.)*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- Ιωακειμίδης Π., *Το Μέλλον της Ευρώπης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002
- Κανελλόπουλος Π., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 2004
- Κρούγκμαν Π., *Η Κρίση του 2008*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2009
- Μαραβέγιας Ν. & Τσινισιζέλης Μ., *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιμ.)*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1999
- Μούσης Ν., «Η Στρατηγική της Λισαβόνας στη Δίνη της Οικονομικής Κρίσης», europaedia.moussis.eu, 2008
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Αξιολόγηση της Έκθεσης Εφαρμογής για το 2009 του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2008-2010», Αθήνα 2009
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη Πρωτοβουλίας: Στρατηγική "Ευρώπη 2020"», Αθήνα 2010
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, «Γνώμη της ΟΚΕ (υπ' αριθ. 124) επί Έκθεσης της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου υπό τον κ. Wim Kok», Αθήνα 2004
- Πέτσας Σ., «Παγκόσμια οικονομική κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της», ΕΛΙΑΜΕΠ, 2009

- Σημίτης Κ., *Η Κρίση*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2008
- Στεφάνου Κ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Απόφαση για τις Κατευθυντήριες Γραμμές των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών», Απόφαση του Συμβουλίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών, συνεληθόντων στα Πλαίσια του Συμβουλίου, σχετικά με το ρόλο της Ανάπτυξης Δεξιοτήτων και Ικανοτήτων για την Προώθηση των Στόχων της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών συνερχομένων στα πλαίσια του Συμβουλίου για την Κινητοποίηση του Πνευματικού Δυναμικού της Ευρώπης: Ενδυνάμωση των Πανεπιστημίων ώστε να Εξασφαλισθεί η Πλήρης Συμβολή τους στη Στρατηγική της Λισαβόνας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες 2005
- Τσαντάκης Μ., «Η στρατηγική της Λισαβόνας μετά το 2010», Team Europe Ελλάδα, Εφημερίδα «Πατρίς», Ηράκλειο 2009
- Τσινισιζέλης Μ., *Quo Vadis Europa?*, Εκδόσεις Σμυρνωτάκη, Αθήνα 2001
- Τσούκαλης Λ., *Η Νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998
- Υπουργείο Ανάπτυξης, «Στρατηγική της Λισαβόνας - Στόχοι και Πορεία Επίτευξής τους», Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Αθήνα 2005
- Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, «Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2008-2010», Αθήνα 2008
- Χαρδούβελης Γ., «Η Διεθνής Κρίση και η Ελλάδα», ομιλία στην Ημερίδα του ECONOMIA, Αθήνα 2008

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

bookshop.europa.eu

ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/

ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/european-dimension-200812-annual-progress-report/stats_en.pdf

ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/european-dimension-200812-annual-progress-report/stats_notes_en.pdf

ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/eu2020/docs/greek_government_en.pdf

ecb.int

eesc.europa.eu/lisbon_strategy/eesc_documents/index_en.asp

enthesis.net

euobserver.com

eur-lex.europa.eu

europarl.europa.eu

europe.canterbury.ac.nz

europedia.moussis.eu

europedirect.gr

m nec.gr

oecd.org

sev.org.gr

voxeu.org

weforum.org